

Νέον Πνεῦμα

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ - ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'.—ΕΤΟΣ Α'
ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 1—2

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ:

ΔΙΟΝ ΒΟΓΟΠΟΥΛΟΣ
ΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1944
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΥΡΙΟΣ

ΤΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ

Είναι ιστορικά βεβαιωμένο, ότι ύστερα από μια μεγάλη πολεμική αναταραχή, ξαναβρίσκουν οι άνθρωποι γρήγορα πάλι το δρόμο προς την πρόοδο και την προκοπή. Και για να μην ανατρέξουμε πίσω πολλούς αιώνες, παίρνουμε για παράδειγμα το μεγάλο σταθμό που σημείωσε η Γαλλική Επανάσταση στο παγκόσμιο Πνεῦμα και τους Ναπολεόντειους πολέμους που την άκολούθησαν. Και τό

τε, όπως και τώρα, εσπαράχθη και αϊματοκυλίσθη η Εὐρώπη, και μαζί της ένα μεγάλο μέρος του Κόσμου, μα ύστερα ήρθε άμέσως η μεγάλη εποχή του περασμένου αιώνα, που έβαλε γερά κι' άτράνταχτα τά θεμέλια για τ' κτίσιμο του νεώτερου πολιτισμού της Εὐρώπης και του Κόσμου ολόκληρου. Τότε πολλοί από τους μεγάλους σφουδες και ποιητές, που πρωτοστάτησαν στην πρώτη κίνηση των σοσιαλιστών και μεταξύ τους πρώτος ο θεϊός Ούγκω — πιστέψανε, πώς ο πολιτισμός μας είχε φτάσει — ή θάφτανε γρήγορα — σε τέτοιο σημείο τελειότητας και άκμης, ώστε να μη μπορούν οι λαοί να ξαναυρτίσουν πίσω στους φυλετικούς και κατακτητικούς πολέμους.

Κι' αληθινά δέ θάταν όνειρο και πλάνη ή πίστη τους αυτή, αν οι Ισχυροί της γής βρίσκανε τρόπο να συνεννοηθούνε μεταξύ τους και να κανονίσουνε τά συμφέροντά τους με πνεῦμα δικαιοσύνης και ίσοτιμίας. Μα τούτο δυστυχώς δέν έγινε τότε, γιατί κανένας Ισχυρός δέ θέλησε ποτέ να κάμη την παραμικρή παραχώρηση στον άλλο, αν δ' άλλος αυτός δέ μπορούσε να επιβληθῆ με την ύλική του δύναμη.

Έτσι φτάσαμε πρό τριάντα έτών στην παγκόσμια έκείνη σύγκρουση, που συνέχειά της είναι ή σημερινή κοσμοχλιασιά, που πολλοί πιστεύουνε πώς είναι και τ' τέλος του νεώτερου πολιτισμού.

Μα κινδυνεύει αληθινά ο Κόσμος να ξαναυρτίση πίσω όριστικά στη μεσαιωνική σκοτεινιά, και να χαθούν με μιάς τόσα άγαθά και πολύτιμα δώρα, τά όποια κέρδισε ο άνθρωπος με τόσους μόχθους και με τόσον αίμα;

Έμεις όσοτόσο δέ χάσαμε ποτέ, μέσα και στις πιο τραγικές στιγμές που ζήσαμε, τή βιθειά μας και άσάλευτη πίστη για ένα καλλίτερο και ευτυχέστερο παγκόσμιο μέλλον.

Η γιγάντια και πολύχρονη τούτη πάλη, που φαίνεται σάμπως να μην έχη ποτέ τελειωμό, δέ μπορεί, φυσικά, παρά να σταματήσει μια μέρα. Και τότε, μέσα από τή στάχτη και τά συντρίμια του χαλιτισμού, θά ξεφυτρώση πάλι μια νέα και έντονώτερη ζωή κι' ένας καινούργιος και ώραιότερος κόσμος θά ξαναγεννηθῆ, όπως κάθε χρονιά, ύστερα από

τή βαρεία χειμωνιά και την μπόρα, έρχει ή "Ανοιξη να ξαναειώση τή Κτίση και να σκορπίση νέο πνεῦμα ζωής στις κουρασμένες ψυχές των ανθρώπων.

**

Βρισκόμαστε σήμερα, στις άρχές του καινούργιου χρόνου, σε καταπληκτικόν έκδοτικό όργανισμό Βιβλία, βιβλιοθήκια, ανατυπώσεις, εκδόσεις, περιοδικά, ήμερολόγια. Ο άνθρωπος, παράλληλα με τους ποταμούς αίματος, χύνει ποταμούς από μελάνι... Όστε, θά εί-

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ :

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ
ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ
ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑΣ
ΞΕΝ. ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ
† ΜΙΑΤ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ
ΤΙΛΛΑ ΜΠΑΛΗ
ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΝΙΚ. ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ
Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ
ΝΙΚ. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ
Γ. ΦΟΥΣΑΡΑΣ
ΠΑΛΜΥΡΑ ΧΟΝΔΡΟΛΗΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ

ΝΕΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ : ΔΙΟΝ. Ι. ΒΟΓΟΠΟΥΛΟΣ
Συντάκτης τῆς ὕλης : ΜΙΧΑΗΛΣ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

Γραφεῖα - Τυπογραφεῖα: ΟΔΟΣ ΣΚΟΥΛΕΝΙΟΥ ΑΡ. 1. — Τηλ. 24 365—90.229

ΣΥΝΔΡΟΜΗ : ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 100.000 — ΕΞΑΜΗΝΟΣ ΔΡ. 60 000 — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ. 15.000
Κάθε συνδρομὴ καὶ ἐπιταγὴ : Κον ΔΙΟΝ. ΒΟΓΟΠΟΥΛΟΝ, Ὁδὸς Ψαρῶν 61α.

—Τὰ χειρόγραφα, δημοσιεύόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. — Γὰρ νὰ γίνῃ ἰδιαίτερη μνεῖα γιὰ κάθε καινούργιο βιβλίον, ἢ δ,τι δῆποτε ἄλλο ἔντυπον, πρέπει ν' ἀποστέλλωνται δύο ἀντίτυπα — Διαφημίσεις, ἀγγελίες κ λ.π. καταχωροῦνται κατόπιν ἰδιαίτερης συμφωνίας καὶ προπληρωμῆς.

ποῦν οἱ μέχρι χθὲς ἀπαισιόδοξοι: βρισκόμαστε σὲ ἀν-
θησι τοῦ πνεύματος; Τοῦ «καλονίου καὶ ἀθανάτου
ἐλληνικοῦ πνεύματος»; Τόσες προσηκείες γεμίτες ὡς
μορφα βιβλία, — ἄσχετα ἂν τὸ ἐξωφυλλό τους θυμίζει
σπίτια νεοπλουτῶν — τόσα βιβλία. ὅλων τῶν ποιητή-
των... Τί μεγάλη ἀνθησι πνεύματος θὰ ξαναπῆ ὁ πε-
ρ εργος διαβάτης πὸν θὰ δῆ τις προσηκείες τῶν βι-
βλιοπωλείων... Ὁ διαβάτης ὅμως... Ἀμφιβάλλουμε
πολὺ ἂν τὸ ἴδιον μπορεῖ νὰ πῆ καὶ ὁ ἀναγνώστης.
Ἄπ' ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ τὰ ἔντυπα εἶναι ζήτημα
ἂν θὰ ζήσουν πέντε ἢ δέκα. Τάλλα; Τάλλα ἔγιναν
κι' αὐτὰ γιὰ ἐπιχειρήσι κι' ὄχι ἀπὸ ἕνα ἐσωτερικὸ
ἐξέσπασμα, ἀπὸ μιὰ ἀνησυχία τῆς συγγραφικῆς φλέβας.
Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Ὁ ἂν μποροῦσε κανεὶς νὰ ρωτήσῃ:
Ποῦ ἦταν ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς πρὸ τοῦ πολέ-
μου; Τώρα φάνηκαν ξαφνικὰ; Τώρα ἐννοίωσαν μέσα
τους τέτοια ἀνησυχία, τέτοια δύναμη, τέτοιο ταλέντο
ὥστε μ' ὅλα τὰ τεράστια ἔξοδα τῆς ἐκτύπωσι; τοῦ
χαρτιοῦ κ.τ.λ. νὰ βγάλουν στή δημοσιότητα τίς σκέ-
ψεις τους; Περίμεναν τὸν πόλεμον γιὰ νὰ γίνουν διά-
σημοὶ ποιητὲς, συγγραφεῖς, λόγιοι; Νί βασιλῆς ἐρωτή-
ματα στὸν περίεργον παρατηρητὴ. Πᾶλλοι δικαιολο-
γοῦνται: Εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὸ νέο πνεῦμα.
Βέβαια κάθε πόλεμος καὶ κάθε μεσοπόλεμος φέρνει
τέτοιους ὁργανισμούς, φέρνει ἀκόμα καὶ πνεῦμα, πνεῦ-
μα πὸν βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ τοῦ μεσοπο-
λέμου, πὸν κατασταλάζει μεταπολεμικὰ καὶ φτιάχνει
τὴν καινούργια ἐποχὴ, τὸν καινούργιον καιρὸ, τὸ νέο
πνεῦμα. Ἀνήσυχια, λοιπὸν, χρόνια, πὸν ὁ καθένας μας
ἐξωτερικεύει τὴ δύναμη πὸν νοιώθει μέσα του μὲ ὁ-
ποιον τρόπο βρίσκει πρόσφορον. Αὐτὸ τὸ νέο πνεῦμα,
τίς ἀνησυχίες τῆς γεννηῆς μας, θέλουμε νὰ κλείσουμε
στής στήλες μας. Τίς προσπάθειες καὶ τῶν νέων, μὰ
καὶ τὸ φτάσιμον τῶν παλαιῶν θέλουμε ν' ἀγκαλιάσουμε.
Ἡ δύο γεννηῆς πρέπει ἀγκαλιασμένες νὰ βαδίσουν
τὸν πνευματικὸν δρόμον. Χτυπάμε μὲ κάθε δύναμη κάθε
σχολαστικότητα, κάθε βυζαντινισμό. Παίρνουμε ὡς
βάσι τὴ φυσικὴ καὶ ὁμαλὴ ἐξέλιξη, τὴν ἀβίαστη, κάθε
πνευματικὸν ζήτημα. Γλωσσικὸν δὲ μᾶς ἀπασχολεῖ,
γιατὶ δὲν ὑπάρχει κἂν σήμερα μὲ τὴν τέλεια νίκη τοῦ
δημοτικισμοῦ. Τιμᾶμε ἐδῶ πέρα, στίς λίγες αὐτὲς
γραμμὰς, κάθε πρωτοπόρον, καὶ κάθε ἀξιομαχητὴ του.
Πιστεύουμε στὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, στὸ νέο πνεῦμα
πὸν ὁ ἀτταβισμός του πάνω στὸ ἀρχαῖον καὶ ἡ ἐξέχωρη
δύναμή του καὶ ζωντανία, ἄσχετα μὲ τὴ σημερινὴ

βιομηχανοποίησί του στὸ μεσοπόλεμον, μεταπολεμικὰ
θὰ τοῦ δώσει τὴ θέσι πὸν τοῦ ταιριάζει. Πιστεύουμε
ἀκόμα πῶς ἀπὸ τὸ σημερινὸν ὄργανον θὰ κοσκι-
στοῦνε τᾶξια ἔργα, αὐτὰ πὸν θὰ ζήσουν. Κάτι καλὸ
δπωσδήποτε θὰ βγῆ. Μ' αὐτὴ τὴν ἐλπίδα, μὲ τὴν
πεποίθησι νὰ κλείσουμε στὸ φύλλον μας, ὅπως καὶ πα-
ραπάνω εἴταμε, τὸ πνεῦμα τῆς σημερινῆς μεγάλῃς γεν-
νηῆς μας, τῆς μεγαλήτερῃς ἑλληνικῆς, δίνουμε αὐτὸ
τὸ φύλλον στὰ χεῖρά τῆς σημερινῆς γεννηῆς. Ἄς κρίνῃ
τὴν προσπάθειά μας καὶ ἂς μᾶς ἐνισχύσῃ ἡθικὰ.
Τὰ ἡθικὰ καὶ πνευματικὰ κερφάλια εἶναι τὰ μόνα
πὸν θὰ μᾶς ὀδηγήσουν ψηλότερα στήν ἀλήθειαν,
σὴν πνευματικὴ ἀνάτασι, στὸ Νέον Πνεῦμα.

Ἡ ἀνακίνησι τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος κά-
θε τόσο, καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς νέους μας λογοτέχνες, μὲ τόση
περίεργη ἐπιμονὴ καὶ ἀδικαιολόγητο φανατισμό, εἶναι, ἂν
ὄχι τίποτ' ἄλλο, τοῦλάχιστο ἀψυχολόγητη, γιατί μᾶς γυρί-
ζει πίσω στοὺς προπολεμικοὺς ἀγῶνες μὲ τοὺς «μαλλια-
ροὺς» καὶ τοὺς «γλωσσαμύνητορας».

Γιατὶ, γιὰ μᾶς τοῦλάχιστο, ζήτημα γλωσσικὸν δὲν ὑ-
πάρχει σήμερα καὶ οἱ ἀγῶνες πὸν γίνονται πάνω σ' αὐτὸ
δὲν κάνουν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ προκαλοῦνε τὸν ἐκνευρι-
σμό τῆς Κοινῆς Γνώμῃς μὲ τὸν κίνδυνον νὰ ζημιωθῇ τὸ ὅλον
ζήτημα καὶ νὰ ὀπισθοδρομήσῃ.

Ἡ κατάκτησι τῆς ζωντανῆς καὶ μουσικῆς δημοτικῆς μας
γλώσσας σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἐντεχνου γραφοῦ καὶ
προφορικοῦ λόγου εἶναι σήμερα ὀλοκληρικὴ. Ἡ Λογοτε-
χνία, ἡ Ποιησι, τὸ Διήγημα, τὸ Θέατρο, τὸ Χρονογράφημα
ἔχουν τὸ γλωσσικὸν τους ὄργανον, τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ μετα-
χειριστῇ ὁποῖος θέλει καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐκφράσῃ τίς
σχέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά του. Καὶ αὐτὸ νομίζουμε ὅτι
πρέπει πρὸ παντὸς νὰ ἐνδιαφέρῃ τοὺς νέους μας λογοτέ-
χνες καὶ διανοοῦμενους.

Ὁ,τι ἄλλο μένει νὰ κατακτηθῇ, θὰ κατακτηθῇ μόνον τοῦ
καὶ χωρὶς καμμιά βία καὶ πρῶσση ἐκμαίεσι. Μὲ τὸν
καιρὸ καὶ μὲ τὴν ἐξέλιξη. Κι' ἐμεῖς πιστεύουμε στὸ μεγα-
λον αὐτὸ φυσικὸν νόμον πὸν κυβερνάει τὸν Κόσμον κι' ὅλα
τ' ἀνθρώπινα πράγματα.

Γιατὶ, λοιπὸν, νὰ ἐπιμένουμε μὲ τὸσον «ἀψυχολόγητο»
φανατισμό σ' ἕνα ζήτημα, πὸν θεωρεῖται ἀπ' ὅλους μας
ἀπὸ καιρὸ ὀριστικὰ λυμένο κι' ἔχει γίνῃ συνείδησι στοὺς
γράφοντες καὶ σ' ὅλον τ' ἀναγνωστικὸν κοινόν;

Ἐξ ἄλλου, ὁ ἀγῶνας αὐτὸς ἀγῶνας πὸν γίνεται σήμερα
γύρω στὸ γλωσσικὸν ἀπορροφᾷ τόσες πνευματικῆς δυνάμεις
καὶ καταναλάνει τόση δραστηριότητα, πὸν θὰ μποροῦσε
νὰ διοχετευτῇ πρὸς ἄλλη κατεῦθνοιση ὥστε νὰ γίνῃ πλέον
παραγωγικὴ κι' ἀφελίμη γιὰ τὸ ἑλληνικὸν σύνολον, πὸν πά-
σχει κι' ἔχει τόση ἀνάγκη ἀπὸ διαφώτιση καὶ καθοδήγησι
στίς κρίσεις αὐτὲς καὶ τραγικὰς στιγμὰς τῆς ἐθνικῆς του
ζωῆς.

ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΝΕΟ «ΠΝΕΥΜΑ»,

Πᾶνε τώρα 26 ὀλάκερα χρόνια, ἀπὸ τότε
πὸν εἶδε τὸ φῶς στήν Καλαμάτα τὸ περιοδικὸ
«ΠΝΕΥΜΑ».

Δυὸ—τρεῖς νέοι τότε—παιδιά ἀκόμη—κατα-
πιαστῆκαν μ' ὀλη τὴν ὀρη καὶ τὸν ἐνθουσια-
σμό τῆς νεότητος μὲ τὴν προσπάθειαν αὐτῆ ἐκεῖ
κάτω στή μακρυνῆ ἐπαρχία, χωρὶς νὰ λογα-
ριάσουν τίς δύσκολες περιστάσεις—ἔτος 1917
—καὶ τὰ ἐμπόδια πὸν θᾶβρισκαν στὸ δρόμον
τους.

Ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς νέους—ὁ
Γ. Σταυρόπουλος—δὲ βρίσκεται πιά στή ζωῆ
Ὁ ἄλλος—ὁ ἀγαπητὸς κ. Σταθρος Κωστόπου-
λος—μῆκε κατόπι μ' ἐπιτυχία στήν πολιτικὴ κο-
νίστρα, χωρὶς νὰ πάψῃ ὠστόσο νὰ παρακο-
λουθῇ πάντοτε μ' ἐνδιαφέρον τὴ φιλολογικὴ κί-
νησι, κι' ἀπόδειξε εἶναι ὅτι τώρα τελευταῖα ἔ-
καμε στὸ Ψυχικὸν μιὰ διάλεξι γιὰ τὸ μακαρίτη
φίλον τοῦ ποιητῆ Μαλακάση. Ὁ τρίτος—ἐγὼ
—πῆρε τὸ δρόμον τῆς δημοσιοῦπαλληλικῆς ρου-
τίνας, πὸν πνίγει κι' ἀραχνιάζει τὴν ψυχὴ καὶ
τὸ νοῦν...

Ἡ Καλαμάτα ἦτανε τότε, ὅπως εἶναι καὶ
τώρα, ἕνα πλούσιον ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν
κέντρο μὲ ἀρκετὰ προωθευμένη καὶ πολιτισμένη
κοινωνία, μὰ ὠστόσο δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμη
στὸ πνευματικὸν ἐκεῖνον ἐπίπεδον πὸν θᾶταν ὄρι-
μη νὰ δεχτῆ καὶ νὰ στηρίξῃ μιὰ τέτοια φιλολο-
γικὴ ἐκδήλωσι, προερχόμενη μάλιστα ἀπὸ νέους
ὅπως εἴμαστε μεις. Ἦτανε, βέβαια, μᾶς μας
σὴν προσπάθειά μας αὐτῆ καὶ μερικοὶ ντόπιοι
διαλεχτοὶ συνεργάτες, ὅπως οἱ τωρινοὶ γνω-
στοὶ σ' ὄλους μας ἀπὸ τὴν κατοπινὴ γόνιμη
λογοτεχνικὴ καὶ δημοσιογραφικὴ τους δράσι Γ.
Φτέρης, Κ. Ἀθάνατος, Α. Μ. Στρατηγόπουλος,
καὶ μερικοὶ ἄλλοι. Μ' αὐτῶν ὄμως ἡ στοργὴ
καὶ ἡ βοήθειαν δὲν ἦταν ἱκανὲς νὰ μᾶς κάνουν
νὰ φέρουμε δὲ τέλος τὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ πνευ-
ματικὸν ἐξύπνημα σὲ μιὰ πολιτεία μὲ καθαρὸ ἐμ-
πορικὸν καὶ βιομηχανικὸν χαραχτήρα καὶ δίχως
καμμιά σπουδαία φιλολογικὴ παράδοσι.

Ἐξ ἄλλου, ἀπ' τῶνα μέρος εἶχεν ἀνάψει
γύρω μας ἡ μεγάλη παγκόσμια πορκαγιά, πὸν
ὄλοένα καὶ ζύγωνε κοντὰ μας, κι' ὁ ἀποκλει-
σμός εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκορπίζη παντοῦ τὴ φτώ-
χια καὶ τὴν πείναν. Ἐνῶ ἀπ' τ' ἄλλο μέρος οἱ
διαμάχες γιὰ τὴν συμμετοχὴ ἢ ὄχι τῆς χώρας
μας στὸν πόλεμον καὶ τὸ κομματικὸν ἀλληλοφά-
γμα, δὲν ἄφιναν τόπον γιὰ καμμιά ἄλλη συζή-
τησι κι' ἐκδήλωσι καὶ ἡ πνευματικὴ σκοτεινία
εἶχε σκορπίσει ὀλόγυρά μας τὸν κατάμαυρον

πέπλον τῆς. Τότε, ἀπάνω σ' ὀλη αὐτὴ τὴν ταρα-
χὴ, δὲν ἄργησαν νὰ ἠχῆσουν οἱ σάλπιγγες τὸ
ἐγερτήριο, πὸν μᾶς καλοῦσε ὄλους στὰ σύ-
νορα...

Ἐτοὶ κήκη σὴν μέση ἢ πρῶτη ἐκεῖνη προ-
σπάθειά μας καὶ τὸ φτωχὸ σὲ ὄλικά μέσα, μὰ
πλούσιον σὲ πνευματικὴ, σοβαρὴ καὶ πρωτότυπη,
ὄλη περιοδικὸν μας «ΠΝΕΥΜΑ», παρέδωκε τὸ...
πνεῦμα.

Τὸ ὅτι ἔβγαίνε σὲ μιὰ ἐπαρχιακὴ πολιτεία,
αὐτὸ δὲν ἐσήμαινε τίποτα, ἀφοῦ συνεργάτες
τοῦ ἦταν, μᾶς μ' αὐτοὺς πὸν ἀναφέραμε πα-
ραπάνω, καὶ οἱ πλέον γνωστοὶ σὴν Πρωτεύου-
σαν καὶ σ' ὄλον τὸ Πανελλήνιον ποιητὲς καὶ λο-
γοτέχνες, ὅπως ὁ Κ. Παλαμάς, ὁ μέγας Ν.
Πολίτης, ὁ Στ. Δάφνης, ὁ Γιάγκος Ἀργυροπού-
λος, ὁ Μέμος Φιλήντας, ὁ Φῶτος Γιοφύλλης
κ. ἄ., κι' ἀφοῦ οἱ κατευθύνσεις τοῦ κι' ἐπιδιῶ-
ξεις τοῦ ἦταν πανελληνίες, σύμφωνα μ' ἕνα
προγραμματικὸν μᾶς ἄρθρον, δημοσιευμένο στὸ
«ΠΝΕΥΜΑ» δὲσαν ἀναλάβουμε τὴν διεύθυν-
σὴ του.

Γιὰ νὰ δώσουμε δὲ στοὺς ἀναγνώστες μας
μιὰ γενικὴ ἰδέαν γιὰ τὴν σοβαρὴν κι' ἀξιοπρό-
σεχτη προσπάθειαν πὸν ἔκαμε τότε τὸ «Πνεῦ-
μα», θὰ καταχωροῦμε σὲ κάθε τεῦχος μᾶς κι'
ἀπὸ ἕνα ποίημα ἢ ἄλλο τι διαλεχτὸν κομμάτι
πὸν δημοσιεύθη πρωτότυπα στίς σελίδες του.

Μὰ τὸ πνευματικὸν μᾶς ἐκεῖνον ἐκκίνημα στα-
μάτησε στὰ πρῶτα του βήματα, γιὰ τοὺς λό-
γους πὸν ἀναφέραμε. Ὄστόσο τ' ἀχνάρια του
σημείωσαν ἕνα σταθμὸν μέσα σὴν πνευματικὴ
κίνησι τῆς προπολεμικῆς Ἐπαρχίας γενικὰ κι'
ἄφησαν πίσω τους, ἐκεῖ κάτω, μιὰ φιλολογικὴ
παράδοσι, πὸν κάποια μέρα, δταν ἡ θύλλα
κοπάει καὶ ξαναρχίσουν οἱ ἄνθρωποι τὰ εἰρη-
νικὰ τους ἔργα, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχη τὴν συ-
νέχειά τῆς...

Τώρα, ὕστερα ἀπὸ τὸσον καιρὸν, ξαναβλέπει
τὸ «ΠΝΕΥΜΑ» τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἀνά-
μεσα πάλι σὴν πολεμικὴν ταραχὴν. Τοῦτο ὄμως
δὲν μᾶς κάνει καθόλου δισταχτικὸς καὶ ἀτολ-
μους, ἀλλά, τὸ ἀντίθετον, μᾶς χαλυβδώνει τὴ θέ-
λησι νὰ προχωρήσουμε μὲ θάρρος, μᾶς μὲ τό-
σον ἐκλεχτούς,—παλαιούς καὶ νέους,—συνερ-
γάτες, σὴν νέα μας πορεία.

Γιατὶ εἶναι σὰ μιὰ λύτρωσι καὶ ἐσώτερη
ἀνάγκη καινούργιας ζωῆς καὶ νέου πνεύματος
ἡ ἀντίδρασι αὐτῆ σὴν γύρω μας φθορὰ τῆς
ζωῆς καὶ τὸν ὄλεθρον. Δ. Β.

ΑΠ' ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΑΠΦΩΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Τρανή θεά, άθάνατη Άφροδίτη
Πούχεις τό θρόνο σου παντού ύψώσει,
κόρη του Δία, Έσύ, γλυκειά πλανεύτρα,
παρακαλώσε, με τή δύναμη τήν τόση,
κάνε να μη σπαράζει ή καρδιά μου
άπό του Έρωτα τόν πόνο. Έλα κοντά μου,
έσύ, όπως άλλοτε και τώρα
καλή για μένα, έλπιδοφόρα.
Εισάκουσε τήν προσευχή μου
και λύτρωσέ με, λατρευτή μου.
Άλλοτε, άφησες για μένα τό Παλάτι.
Τό δλόχρυσο τό πατρικό σου,
έξεψες τ' Άρμα τό δικό σου.
μ' ένα κοπάδι γοργοτάξιδα σπουργίτια
και σχίζοντας τήν καταγάλανη τή νύχτα,
ήλθες ώ τρισμάκαριστη θεά μου,
θυμάσαι; καταδέχτηκες γλυκειά μου,
να παρουσιασθής τότε σέ μένα
αι με τό γέλοιο στήν άθάνατη ώμορφιά σου,
ρ' έρώτησαν τά χείλη σου τ' αγαπημένα,
γιατί σέ κάλεσα στήν προσευχή μου
κι' άπό τί πόνο άναταράζει τό κορμί μου.
Μ' έρώτησες άκόμα για ποιόν νοιώθω
μεσ' τήν καρδιά τόν αγαλήνευτο τόν πόθο
και ποιόν γυρεύω να μαγέψω
και στής αγάπης μου τά δίχτυα να πλανέψω.
Σαπφώ, ποιός σ' άδικεί στόν Έρωτα, μου είπες,
έχε τήν πιστη σου άκλόνητη σέ μένα
κι' αν τώρα σ' άποφεύγει, σέ ημέρες λίγες,
να ζήση ούτε στιγμή χωρίς έσένα,
κι' αν σήμερα τ' δώρα σου άρνιέται
αύριο εκείνος πλούσια θα σου στείλη
και πριν άκόμα ο Ήλιος άνατείλη
αυτόν που τώρα τήν αγάπη σου δέν θέλει,
έγώ, στά πόδια σου θα σου τόν έχω φέρει.
Ω! Έλα όπως τότε πάλι τώρα,
άπ' τήν άπελπισιά να με λυτρώσης
και στήν καρδιά μου τή χαρά να δώσης
του κερδισμένου έρωτα! Αδτή τήν ώρα.
Στάσου μεγαλοδύναμη κοντά μου,
προστάταψε και βοήθα με, Κυρά μου.
(Άπό τήν ανέκδοτη μετάφραση «Τραγούδια τής
Σαπφώς».)

ΠΑΛΜΥΡΑ ΧΟΝΔΡΟΔΗΜΟΥ

ΚΟΛΩΝΑ ΔΩΡΙΚΗ

Κολώνα Δωρική, στήλη λαμπρή ώσαν Ιδέα
Τ' άθανατου ρυθμού,
Θεού τό χέρι σ' έφτιαξεν λευκή, τόσον ώραία
Στολίδι του Ναού
που Σύμβολο τής Γνώσης έστησε, τής Άρετής μας
και μιας σοφής Θεάς
Καθρέφτης λές πώς έγινες διάφανος τής ψυχής μας,
τής πλήριας ώμορφιάς!

Τραγοῦδι έσύ που έγινες δλάκερο και φώς μας
μ' άπλή σου τή γραμμή,
δλόασπρη στόν γαλανό που σμίγεις ούρανό μας
ώσαν άγνή ψυχή,
που σαν Ιδέα άφθαρτη ποτέ τής δέν πεθαίνει
κι' αιώνια θε να ζή,
που άγνωρίσε πώς Άρετή στήν ώμορφιά πηγαίνει,
στή λιόβρεφτη φυλή!

ΝΙΚ. ΝΙΚΗΤΑΣ

ΕΣΠΕΡΑ

Του έσπερινοῦ τούς ήχους για σαντάλια
στά πόδια σου φορώντας κατεβαίνεις,
προβοδίστρα τής νύχτας, και σημαίνεις
τόν έρχομό σου τόσο ώραία και τόσο άγάλια.

Τή θλίψη σαν να πνέης με τή βεντάλλια,
εύγενικιά κυρία ή ώμορφιά σου,
με τά στερνά κυλά τά σύννεφά σου
στ' άπόμακρα βουνά και περιγυιάλια

Έσπέρα του γιαλοῦ να με τυλίξης
ή περιλύπη ψυχή μου σε προσμένει.
καθώς περνάς, στήν καθούσασαι τών πάντων,

και μες στοῦ μυστικοῦ σου τών άχράντων
τή θλίψη, σαν τόν Ισκιο που διαβαίνει,
μ' δλους τούς στοχασμούς μου να με πνίξης.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

Σημ. Ν. Π. - Τό θαυμάσιο αυτό συννετό του
άπαλοῦ, λεπταισθήτου και ξεχωριστοῦ ποιητοῦ μας
κ. Γ. Φτέρη έδημοσιεύθη για πρώτη φορά στα 1917
στό παλαιό «Πνεῦμα».

ΑΠ' Τ' ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ

Είναι κάποιες ζωές
χαλασμένες που θάψανε
τήν άχτίδα, τό φώς,
και ριμάζουν καθώς
τά ριζά τους έσκάψανε
σερπετά και σκορπιός...

Είναι κάποιες χαρές
θλιβερές, καθώς δάκρυα
που τρεμίζει ή καρδιά
σε σιγής άλαλιά
πέρα σ' άμετρα μάκρια
θαμπωμένη δειλιά...

Κι' είναι έλπίδες πολλές
στή ροή τους που έπλάστηκαν,
σταλακτίτες χρυσοί
μ' άπομείναν μισοί
και στα χάη κρεμάστηκαν
σά σβυσμένοι πυρσοί..

ΤΙΛΛΑ ΜΠΑΛΗ

('Ανέκδοτο)

ΤΑΞΙΔΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΑΓΓΑΗ

Με μια φωτίτσα, τόση δά, για συντροφιά μου,
στή ράχη του ένα φίδι-τραίνο με τραβάει.
Κι' όπως κυλάει κι' άγκομαχάει,
μέσ' άπό τούννελ κι' άπό χάη,
κι' δλο θεριεύει και βογγάει,
σίγουρα θάβγω...στή Σαγγάη.
Μόνος μες στο έρημο
βαγόνι,
κι' ή άκαρδη ή νύχτα με παγώνει.
'Ωστόσο άρχίζουν οι σταθμοί.
Χαιρετισμοί, γέλια δροσάτα,
γλυκαγκαλιές, χαριεντισμοί,
κύματα δρμούν με μιας τά νιάτα.
'Εδω μετ'ά νέα,
μ' ένα σκυλλάκι άσπρουδερό,
φλυαρεί, μες σε μια γούνινη ζακέτα,
έκει ένα άγύρι, μ' ένα σκοῦφο πορφυρό,
παίζει στα χέρια μια ρακέτα.
Πιό κεί,
μισοκρυμμένο στή γωνιά,
έ, α, καινούριο, σίγουρα, ζευγάρι,
πάει να χαρεί στήν άγρια τή χιονιά
τό πιό γλυκό στή ζήση του φεγγάρι.
Κι' αντίκρου μου,
άπ' τούς τύπους τούς γνωστοῦς,
ένας Δόν Ζουάν, τά δάχτυλα τά φίνα
ζεσταίνει μιας λεπτής καμωματοῦς
που άφήνει (...Για ένα χρόνο...) τήν 'Αθήνα.
(Πόσο θα λείπει
δέν γνωρίζει κι' άκριβώς
έχει ένα θεϊό της στο Νταβός,
τήν άδελφή της στο Παρίσι,
μᾶλλον θ' άργήσει να γυρίσει.)
Μά... με κοιτά, για δες εκεί, με συλλογή.
κι' άργότερα που εκείνος
κατεβαίνει,
ούτε πολύ, μά ούτε και λίγο,
μου έξηγεί
πώς χρόνια είναι μαζί μου έρωτευμένη:
«Τά ποιήματά σας, διάβαζα, εκλεκτέ μου,
με θαυμασμό κι' αγάπη στήν καρδιά.
Που νάξερα που νάλεγα ποτέ μου,
πώς μέσα σ' ένα τραίνο, μια βραδιά...»
Τήν σταματώ.
φιλώντας την με πάθος.
'Εκείνη δνειροπλέκει...
(Μια βιλλίτσα
στήν Κότ Ντ' 'Αζύρ και μάλιστα στή Νίτσα.
Θάρθεις μαζί μου!
Πεῦκο, θάλασσα, στο βάθος...)
'Ομως...
τό τραίνο που όσο πάει και με τραβάει,
που δλο κυλάει, κι' άγκομαχάει,
μέσ' άπό τούννελ κι' άπό χάη,
μήτε στή Νίτσα θα με πάει,
μήτε—πιό λίγο—στή... Σαγγάη.
Με μια φωτίτσα, τόση δά, για συντροφιά μου,
καπνίζω κι' δνειρεύομαι στήν κάμαρά μου.

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

— ΕΜΠΡΟΣ! —

'Εμπρός! μεριάστε, δχτροί μου, να περάσω
στο διάβα μου κανέναν μη σταθῆ!
κι' δλα τά κάστρα γύρω θα χαλάσω
και κάθε έμπόδιο εὔτους θα σωριασθῆ.

Χρόνια και χρόνια μ' έχουν καρφωμένο
σαν τό Χριστό έπάνω στο σταυρό.
τριγύρω μου ένα πλήθος μπνιασμένο
και δέν μπορώ τή λύτρωση να βρω.

'Η θέλησή μου άτσάλι πυρωμένο,
κι' ο νους μου φωτισμένος και μεστός
κ' εἴν' ή ψυχῆ μου πλοῖο μαγεμένο
κι' δμως ο κόσμος είναι μου κλειστός.

Μά εἰγώ με χίλιους τρόπους θε να σπάσω
τά δεσμά μου και θα λευτερωθῶ,
και σαν άητός μέσ' στίς κορφές θα φτάσω
κι' άπάνω από τή γῆς θα ύψωθῶ.

Και νάμε! στέκω δλόρτος και κρατάω
τό τιμόνι στα χέρια μου γερά.
κι' αν μέσα σ' άγριοκαίρια μόνος πάω
γρήγορα—άργά θα φτάσω στή στερηά.

'Εμπρός! μεριάστε, δχτροί μου, να περάσω,
στο διάβα μου κανέναν μη σταθῆ.
κι' δλα τά κάστρα γύρω θα χαλάσω
και κάθε έμπόδιο εὔτους θα σωριασθῆ.

ΒΕΓΑΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Σε τίποτα δέν έμοιαζες με του σχολείου τό πλήθος,
Στό εὔγενικό σου τ' δνειρο στοχαστικά δοσμένος.
Κ' ήρθε ή χαρά πρωτόφαντη στο παιδικό σου στήθος
'Ορθρος γλυκός έαρινός τά μάγια στολισμένος.

Σαν όπτασία πέρασε και τής καρδιάς σου οι χτύποι
'Ρυθμοί στο θεϊκό σου αῦλό τραγούδησαν τό ώραίο,
Μά πάει ή πρωτόφαντη χαρά, στήν δψη σου ήρθε ή
λύπη.

Κι' ένα πικρό χαμόγελο φωτίζει Ναζωραίο!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

ΕΡΗΜΙΑ

Ἡ Ἐρημιὰ σὰ μιὰ πελώρια
Ἀράχνη, νά τηνε... προβαίνει
στὴ πόρτα μου κι' ἀργὰ τὸ δίχτυ της
σάβανο τῆς ψυχῆς μου ὑφαίνει.

Ποῦ εἶσατε, ἀξέχαστά μου πρόσωπα;
Ἀνάθεμα σ' αὐτούς, κατάρρα
ποὺ τόσα χρόνια μᾶς ἐχώρισαν
μὲ τῶν πολέμων τὴν ἀντάρρα.

—Γεμίζανε τὸ σπίτι ὀλόκληρο
οἱ ἀγαπημένες οἱ μορφές σας
Τώρα κρατᾶνε οἱ κῶχες οἱ ἀδειανές
μαρμαρωμένες τίς φωνές σας.

Ἦ, τί χειμῶνας ἔξω, τί βροχὴ! ..
Κι' ἐντός μου τί βροχὴ καὶ τί χειμῶνας! ..
Ἡ κάθε νύχτα μου εἶναι κόλαση,
ἢ κάθε μέρα ἕνας αἰῶνας.

Δίχως κανένα χᾶδι ἀνθρώπινο
στὸ μέτωπό μου ποῦ μὲ καίει...
Δίχως ἀγάπη, δίχως συντροφιά
Πῶς ἡ ψυχὴ μου ἀπόψε κλαίει! ..

Οἱ φίλοι μ' ἀρνηθῆκαν κι' ἄοπλο
μ' ἔριξαν στῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια,
Μὲ δέρνουν, μὲ χτυποῦν τὰ μίστη τους
ὅπως τὰ δέντρα τ' ἀγριοκαίρια.

Νά τοι! Σκοτώνουν τὴ γαλήνη μου! ..
Σὰ μιὰ νυφοῦλα πεθαμένη
ἐπάνω στὸ ἴδιο τὸ κρεβάτι μου
τὴν ἔχω τώρα ξαπλωμένη.

Καὶ τὴ θρηῶ μὲ τὰ τραγούδια μου
Κι' ἡ κρῦα, ἡ ἀτέλειωτη ἐρημιὰ μου
γεμίζει μὲ τῶν περασμένων μου
τοὺς ἱστίους... Σώπα πιά καρδιά μου! ..

(ἀνέκδοτο)

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΗ ΕΠΙΣΚΕΠΤΡΙΑ

Ἦρατα ποὺ ἦταν ἡ περαστικὴ
ἀπὸ τὸ κοιμητήρι μου κυρία!
Εἶχε μιὰ θελκτικὴ δειλὴ ἀπειρία
στὸ πένθος της, μιὰ θλίψη ἔλκυστικὴ.

Τόσος καιρὸς, κι' ὅμως τὸ νοιώθω ἀκόμη
ἦτ' ἐπὶ τὴν οὐρανὸν μνήμη νὰ κυλᾶ...
Τὸ βλέμμα της νὰ πλέει σὲ ὑγρὸ λιλὰ
στὰ κρέπια ἢ κόμη.

Κάτω ἀπ' τὸ πρῶο βλέμμα της κι' ἀβρὸ
ἤμουν σεπτὸ ἕνα σκῆνωμα κι' ὠραῖο,
σὰν τὸν ξεκρεμασμένο Ναζωραῖο —
ἀπ' τὸ σταυρὸ.

Στὰ μάτια της τῆς θλίψης τὸ κρασί
σὰν σιωπηλὸ ἐκυλοῦσε μοιρολόι
κι' ἔβρεχε μ' ἕνα δάκρυ θαλασσὶ —
τὴν ταπεινὴ μου χλόη.

Πῶς ἀργησε, πῶς ἀργησε νάρθει
μ' αὐτὸ τὸ βῆμα τὸ μελωδικὸ της!
Τώρα ποὺ ἡ νύχτα μ' ἔκανε δικό της
δὲν ὠφελεῖ ἂν θὰ κλάψει ἢ θὰ δαρθεῖ

Τὴν πρόσμενα πρὶν ἀπ' τὸ μακελάρι,
πρὶν ἢ ψυχὴ μου σκύψει ἢ στιβαρῆ,
πρὶν κάνω αὐτὸ τὸ χῶμα τὸ βαρὺ,
μαξηλάρι

Βραδυάζει... Ξεψυχοῦν ἀργὰ τὰ κρῖνα,
κάτω ἀπ' τὸν οὐρανὸ τὸ λουλακί...
Μοῦ τραγουδάει μιὰ νότα μαλακὴ—
μιὰ καρδερίνα...

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ

Ο ΜΠΑΪΡΟΝ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τοῦ κ. Κ. ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑ

Δὲν γίνηκε ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα μιὰ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μπαῖρον καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἐπίδρασι πάνω σ' αὐτό, καθὼς ἐπίσης δὲν συγκεντρώθηκαν ὅλα ὅσα γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἔγραψε ὁ μεγάλος ποιητής. Καὶ ὅμως ἐκεῖνος ποὺ θὰ μελετοῦσε τὴν ἀλληλογραφία του καὶ τὰ ἔργα του θὰ εὑρίσκει θησαυρὸ πληροφοριῶν γιὰ τὴν Ἑλλάδα τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τὸ θησαυρὸ αὐτὸ πέρνω ἕνα μόνο περᾶδι τυχαίως ἀπὸ τὰς σημειώσεις ποὺ ἔχει γράψῃ γιὰ τὸ Δεύτερο Βιβλίον τοῦ «Τσαϊλδ "Αρολδ», ὅπου περιγράφει θαυμάσια τὴν πρώτη διαμονή του στὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τῶν Φραγκισκανῶν, ποὺ ἦταν στὸ Φανάρι τοῦ Διογένη ἔγραψε ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον μέχρι τοῦ Μαρτίου τοῦ 1811 διαφόρους σημειώσεις καὶ σκέψεις του γιὰ τὴ δούλη Ἑλλάδα καὶ γιὰ τοὺς λογίους της. Εἶναι χαρακτηριστικὲς οἱ ἀκριβεῖς καὶ σαφεῖς κρίσεις του γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἰδίως γιὰ τοὺς Κρητῆ, Κοδριακὰ καὶ Ψαλλίδα, ποὺ τοὺς τοποθετεῖ στὴ θέσι ποὺ καθέννας πῆρε τελειωτικὰ τώρα πειρά. Ἐκεῖνος ποὺ διαβάσει τὰς σκέψεις καὶ κρίσεις τοῦ Μπαῖρον γιὰ τοὺς λογίους καὶ τὴ φιλολογία ποὺ εἶχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἢ Ἑλλάδα θὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ ποιητὴς γνώριζε ὄχι μονάχα τὴν ἀρχαία ἀλλὰ καὶ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα.

Αἱ παρατηρήσεις του, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι στὴν Ἀθήνα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν μιλοῦσαν ἢ καθαρῶτερη ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ εἰς τὰ Γιάννινα, καὶ βρίσκει ὡς τὸ καλλίτερον κέντρο διανοήσεως στὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δείχνει ὅτι ὁ Μπαῖρον εἶχε βαθύνει τὴν δημοτικὴν γλῶσσα. Ἀναφέρει μάλιστα καὶ τὸ περίφημο λαϊκὸ δίστιχο, ποὺ ἀργότερα διάφοροι ἱστορικοὶ μας ἐβεβαίωσαν ὅτι τὸ ἔγραψε ὁ Μπίλλερ:

Ἦ Ἀθήνα, πρώτη χώρα,
τί γαϊδάρους τρέφεις τώρα.

Ὁ Μπίλλερ δὲν εἶχε οὔτε κἂν γεννηθῆ ὅταν ἔγραφε τὰ ἀνωτέρω ὁ Μπαῖρον, φαίνεται δὲ ὅτι τὸ σατυρικὸ τοῦτο ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει ὁ ἄγγλος ποιητὴς εἰς τὴν ἀγγραμματοσύνη τῶν Ἀθηναίων τῆς Τουρκοκρατίας εἶναι πολὺ παλαιότερον.

Γιὰ τὴ δημοτικὴν γλῶσσα λέει πολλὰ ἐνδιαφέροντα ὁ Μπαῖρον, ὁ ὁποῖος μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τὴν ἐξέτασί του, παραθέτει καὶ κομμάτια γραμμένα στὴ δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶναι τέκνο τῆς ἀρχαίας.

Μαζὶ μὲ ἄλλα ἀποσπάσματα πεζῶν καὶ με ποιήματα ποὺ μεταφράζει στὸν ἴδιον καιρὸ καὶ ἀγγλικά, ὁ

Μπαῖρον παραθέτει καὶ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» μεταφρασμένο στὴ δημοτικὴν γλῶσσα, Δὲν λέει ποῖος τὸ μετέφρασε. Νὰ τὸ κείμενο:

«Ὁ πατέρα μας, ὁ ποῦ εἶσαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὡς ἀνιασθῆ τὸ ὄνομα σου. Ἄς ἔλθῃ ἡ βασιλεία σου. Ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου, καθὼς εἰς τὸν οὐρανὸν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν γῆν. Τὸ ψαῖδί μας τὸ καθημερινὸν δός μας τὸ σήμερον. Καὶ συγχώρησέ μας τὰ χρέη μας καθὼς καὶ ἡμεῖς συγχωροῦμεν τοὺς χρεοφειλέτας μας. Καὶ μὴ μᾶς φέρεις εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ἐλευθέρωσέ μας ἀπὸ τὸν πονηρόν. Ὅτι ἐδική σου εἶναι ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας Ἀμήν».

Ἐπίσης δημοσιεύει ἕξ πρώτες παραγράφους τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, βάζοντας ἀπέναντι καὶ τὸ ἀρχαῖον κείμενον μὲ τὸ σκοπὸ, ὅπως γράφει ὁ Μπαῖρον, «νὰ μτορέσῃ ὁ ἀναγνώστη; νὰ συγκρίνῃ τὴ νέα μὲ τὴν ἀρχαία γλῶσσα».

Ξαφνιάζει ἀληθινὰ ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεων τοῦ Μπαῖρον σχετικὰ μὲ τὰ γράμματα στὴν Ἑλλάδα πράγμα ποὺ δείχνει πόσο ἀγάπησε τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ πόσο τὸ μελέτησε. Γράφει γιὰ τὴ Σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν, γιὰ τὴν Ἀκαδημία ποὺ εἶχαν συστήσῃ στὴν Πετρούπολι οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν κατάργησῃ ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος, χωρὶς νὰ ξανασυσταθῆ κατόπιν γιὰ τὴ δυσκολία ποὺ εἶχαν νὰ ἀγοράζουν διδασκτικὰ βιβλία στὴν Ἑλλάδα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποὺ ἐξ αἰτίας τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ πολέμου ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἶχε ἀποκλείσῃ τὴ Μεσόγειο κι' ἔτσι δὲν μπορούσαν οἱ Ἕλληνες νὰ φέρουν ἑλληνικὰ βιβλία ἀπὸ τὴ Βενετία καὶ τὴν Τεργέστη τὰ δύο κυριώτερα κέντρα τυπώσεως ἑλληνικῶν βιβλίων πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Γενικὰ δίνει πληροφορίες καὶ δείχνουν ἀνθρώπο ποὺ κατέχει τὸ θέμα του.

Ὅσο γιὰ τὸ φιλελληνισμὸ ποὺ ἐκχύνεται ἀπὸ τὰ σημειώματα του σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι νομίζω περὶ τὸ νὰ ἐπιμείνω. Γιατὶ ὁ φιλελληνισμὸς του ἦταν εἰλικρινὴς καὶ πλούσιος. Στὰ σημειώματα ἐν τούτοις αὐτὰ ὁ Μπαῖρον δὲν ἦταν πολὺ αισιόδοξος τὸ 1811 γιὰ τὴ γρήγορη ἀπελευθέρωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ ζυγόν. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα αὐτὸ εἶναι σχεδὸν γενικὸ ο' ὅλους τοὺς ξένους ποὺ ἐπισκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα στὲς ἀρχὲς τοῦ 19 αἰῶνα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑΣ

(*Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἀνέκδοτον μελέτην)

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΦΤΕΡΑΙ

Φτερά !.. Νὰ φύγω ἀποδανά
Φτερά, Θεέ, ν' ἀπλώσω,
Νὰ βγῶ στὰ ξάγναντα βουνά,
νὰ ξεφαντώσω.

Φτερά ἡ Ψυχὴ ποθεῖ ὀρθρινά.
Ἡ Νύχτα εἶν' ἄθλια τόσο,
ποὺ ἄγρια ἡ λαχτάρα μὲ κινᾷ
φτερά νὰ ζῶσω.

Φτερά ἡ ψυχὴ, φτερά ἡ ματιά,
νὰ φύγει ἀπ' τ' ἄθλια βύθια.
Φτερά ἀπ' τὴ μαύρη τὴν ψευτιά,
στὴν ὄρθια Ἀλήθεια...

Χαρισμένο στὴν Κυρία Ζιζή Ἀργυροπούλου

Φτερά ! τοῦ Πόνου νὰ ὑψωθεῖ
ἡ ἀξία, καθὼς τῆς πρέπει.
Ποιὸς Θεὸς θὲ νὰ τῆς τ' ἀρνηθεῖ
ποὺ τῆνε βλέπει !

—Φτερά ἀπὸ φύτρα φωτεινὴ,
ποὺ ὀλόφλογη σαλεύει,
καὶ πίκρα ἀν πίνει δὲ θρηνεῖ,
καὶ δὲν κιστεύει

Φτερά, Μεγάλε Θεέ, φτερά !...
Νὰ βγοῦμε ἀπὸ δωμέσα,
κι' ἄς εἶναι μας ἡ ἐλεύθερη χαρὰ
μὰ μόνη ἀνέσα.

ΝΙΚΟΣ ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ, ΘΕΛΩ ΤΗ ΧΑΡΑ . . .

"Ανθρωποι, θέλω τὴ χαρὰ μαζύ σας νὰ τὴ νοιώθω,
σὰν τὸ κοπάδι νᾶρχεται λευκῶν περιστεριῶν,
ποὺ νὰ σκορπάη μέσ' στὴν ψυχὴ τὸν ἴδιο σ' ὅλους
(πόθο
καὶ νὰ μᾶς δένη ἀγγελικὰ μὲ σμίξη τῶν χειρῶν.

"Ανθρωποι, θέλω μιὰ φωνή, μιὰ σκέψη νὰ μᾶς δένη,
μιὰ ἀνώτερη κ' εὐγενικὰ νὰ πλάθουμε ζωή,
σὰν ἄτομα ἔτσι φεύγουμε ποὺ δὲ μᾶς περιμένει
καμμιάς ἐλπίδας ἀνθισμα στοῦ χρόνου τὴ ροή.

Φεύγουμε, πᾶμε χωριστά, βαθειὰ μέσ' στὰ σκοτάδια
τοῦ παγεροῦ κι' ἀτέλειωτου χειμῶνα τῆς θανάσης
τί κρῖμα, ἀν ἔτσι παύουμε, λυωμένα ἀπολιφάδια,
νὰ ζοῦμε κι' οὔτε σκέπτεται τὸ τέλος μας κανεὶς !

"Αχ, πόσο θᾶν γλυκότερο σὲ μιὰ πλατειὰν ἀγάπη,
σ' ἕνα πιστὸ συνταίριαγμα, σὲ πλέριον ταυτισμό,
νὰχαίρουνται ὅλοι μὲ τὸ φῶς, ὡς ποὺ νὰ πιοῦν τὸ χάπι
ποὺ θὰ μᾶς ρίξῃ κάποτε στὸ μαῦρο ἀφανισμό.

Κι' ὁ ἥλιος καὶ τ' ἀμέτρητα στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρια
κ' οἱ θάλασσες κ' οἱ ποταμοὶ κ' οἱ λίμνες, τὰ βουνά,
γιὰ μᾶς εἶν' ἀπλωτὰ παντοῦ τὰ πλάσματα τὰ αἰθέρια
καὶ μὲ τὸ διάβα του ὁ ἄνθρωπος γοργὰ τὰ προσπερνᾷ.

Τί μένει μόνο νὰ γευθῆ, τί μένει νὰ γλεντήσῃ
σ' αὐτὴ τὴ ἄπονη τῆς γῆς, τὴν ἄγρια ταραχὴ ;
Μήπως τίς πίκρες ποὺ κερνοῦν τὰ ξέφρενά μας μίση,
γιὰ μήπως καὶ τὴν ἄσπλαχνη τοῦ τέρατος εὐχή ;

"Ὅχι ! δὲν εἶν' ὁ ἄνθρωπος πλασμένος νὰ ὑποφέρῃ,
ψέμα πὼς τὸν κυνήγησαν ἀπ' τὴν Ἐδέμ μακρὰ,
δὲ μπόρεσε μονάχος του νὰ σμίξῃ ταῖρι—ταῖρι
κι' ἀπόμεινε ἔτσι ὀλέρημος, σὰ νὰ μὴν εἶν' γιαιριά.

Μπορεῖ, ἀν τὸ θέλῃ, ἐλεύθερος κι' ἀμέριμος νὰ ζῆσῃ
τὰ λίγα χρόγια ποῦρχεται στὸν κόσμον νὰ χαρῆ,
μπορεῖ κι' αὐτὸς σὰν τὰ πουλιὰ τρελλὰ νὰ κελαϊδήσῃ,
μπορεῖ κι' αὐτὸς νὰ χαίρεται, μπορεῖ, μπορεῖ, μπορεῖ !
18)1)1944

Γ. Κ. ΣΤΑΜΠΟΛΗΣ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΠΗΓΩΝ :

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΣΟΛΩΜΟΥ ΚΑΙ ΒΙΛΛΑΡΑ

Ὑπὸ ΝΙΚ. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ δ.φ.

Δὲν κρίνω ἄσκοπον ἀπὸ τοῦδε νὰ προβῶ εἰς μι-
κράς τινὰς συμπληρώσεις καὶ προσθήκας καὶ ἐπιφράς
ἐπανορθώσεις, σχετικὰς μὲ τὰ κατὰ Σεπτέμβριον
1943 ἀρχόμενον κυκλοφορήσαντα βιβλία μου «Ὁ Σο-
λωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι» καὶ «Ὁ Ἰωάννης Β. Βιλλαράς». Τὰ βιβλία ταῦτα ἐκρίθησαν μὲν εὐρύτερον πῶς εἰς
τὸν ἡμερήσιον τύπον (1), συνεζητήθησαν δὲ καὶ εἰς
τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν (2), δὲν ἐκρίθησαν ὅμως
ἀκόμη εἰς τὸν φιλολογικὸν περιοδικὸν τύπον καὶ
ἴδια τὰ ὀλίγα ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματα τὰ καὶ μὲ
τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν ἀσχολούμενα.

Α'

Ἐν ἀρχῇ θὰ ἤθελον νὰ παρατηρήσω, ὅτι δὲν
εἶναι ἀκρῶς τὸ λεχθὲν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ὑπὸ τοῦ κ.
Ν. Α. Βέη, καθ' ὃ «πρῶτοι καὶ καλύτεροι τὰ κατὰ
κῆν ἀρχαιομάθειαν τοῦ Σολωμοῦ ἐξήτασαν οἱ Κερ-
κυραῖοι Ἰάν. Πολυλάς καὶ Γ. Καλογοῦρος. Οὔτε
μοίως ἀληθεύει τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Βάρ-
σαλη, καθ' ὃ εἰς τὴν τοιαύτην μελέτην πρῶτος ἐχώ-
ρησεν ὁ Σαυρίδων Δεβιάζης πρὸ πολλῶν ἑτῶν. Καὶ
εἰ μὲν τοῦ τελευταίου τούτου κασίγνωστον εἶναι
τι πάμπολλα περὶ Σολωμοῦ πρόχειρα ἢ ἐπιμελέστε-
ρα γράψας δὲν ἠσχολήθη μὲ θέμα ἀπαιτοῦν τοῦλά-
ιστον φιλολογικὴν κατάρτισιν ἐλλείπουσαν ἀπὸ τὸν
σχεδὸν ἀνελλήνιστον Κερκυραῖον ἱστοριοδίφην Ὁ-
μοίως περὶ τοῦ Καλογοῦρου νομίζω, ὅτι ἐκτὸς τοῦ

(1) Σ π ὄ ρ ο ς Μ ε λ ᾶ ς : Σολωμὸς, ἐφ. Ἡ Καθη-
μερινή, 5 Σεπτ. 1943 σ. 1γδ.—Φιλολογικὰ Νέα, ἐφ. Ἡ
Βραδυνή 6 Σεπτεμβρ. 1943 σ. 1α.—Μ ι χ. Ρ ο δ ᾶ ς :
Ἀρχαιομάθεια τοῦ Σολωμοῦ ἐφ. Ἐλεύθερον Βῆμα 15
Σεπτ. 1943 σ. 1γδ.—Κ. Β ᾶ ρ ν α λ η ς : Ὁ Σολωμὸς κ'
οἱ Ἀρχαῖοι, ἐφ. Ἡ Πρωτὰ 30 Σεπτεμβρ. 1943 σ. 1αβ.—
Ἄ δ. Α. Π α π α δ ῆ μ α ς : Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ Ἀρ-
χαῖοι ἐφ. Ἀκρόπολις 2 Ὀκτωβρίου 1943 σ. 1γ.—Γ ρ η γ.
Ξ ε ν ὀ π ο υ λ ο ς : Βηλαράς ἢ Βιλλαράς ; ἐφ. Ἀθηναί-
κὰ Νέα 29 Σεπτ. 1943. Αἱ κρίσεις τῶν Μ ι χ. Ρ ο δ ᾶ καὶ
Γ ρ η γ. Ξ ε ν ὀ π ο ῦ λ ο υ ἀνεδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἐν
Χανίοις ἐφ. «Παρατηρητής» (φύλλα Σεπτεμβρίου καὶ
31 Ὀκτωβρίου 1943).

(2) Ὅπου τὰ ἐπαρουσίασε διὰ μακρῶν ὁ ἀκαδημ. κ.
Ἰω. Καλιτσουδάκης, τὴν 14ην Ὀκτωβρίου 1943, εἰς δη-
μοσίαν συνεδρίαν. Ἐπηκολούθησαν παρατηρήσεις τινὲς
τοῦ ἀκαδημ. κ. Ν. Α. Βέη, ὁ ὅποιος προανήγγειλε βι-
βλιοκρισίαν δημοσιευθησομένην εἰς τὸ περιοδικόν του. Ἀ-
ποσπάσματα τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Καλιτσουδάκη ἐδη-
μοσιεύθησαν εἰς τὸ περ. «Νέοι Δρόμοι» ἀρ. 69-71 (Νοέμ-
βριος 1943) σ. 32-33, καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν ἐφ. «Παρατηρη-
τὴς» Χανίων 31 Δεκεμβρίου 1943 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Σο-
λωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι» εἰς τὴν Ἀ κ α
δ η μ ῖ α ν.

ὅτι παρέθηκε τὸ χωρίον τοῦ Ἡσιόδου ἐξ οὗ ἐνεπνεύ-
σθη ὁ Δ. Σολωμὸς τὸ ἰταλικὸν «L' usignolo e lo
sparviere» (Τὸ ἀηδόνη καὶ τὸ γεράκι), εἰς οὐδεμίαν
συστηματικὴν ἐξέτασιν τῆς ἀρχαιομαθείας καὶ ἀρ-
χαιογνωσίας τοῦ Σολωμοῦ προὐχώρησεν εἶναι δὲ
γνωστότατον ὅτι τὸ χωρίον τῶν «Ἔργων καὶ Ἡμερῶν»
(στίχ. 203 κέξ.) εἶχεν ἤδη ὑποδείξει ὁ συνεκδότης τῶν
Εὐρισκομένων εἰς τὴν σελ. 439 τῆς Κερκυραϊκῆς Ἐκ-
δόσεως τοῦ 1859. Ὡς πρὸς τὸν σοφώτατον καὶ κρι-
τικώτατον τῶρα Ἰ. Πολυλά, οὗτος εὐφρῶς διέκρινε
μεταξὺ τῆς γνώσεως τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ τῆς
κατοχῆς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας, προκειμένου περὶ
Σολωμοῦ αἱ σχετ. καὶ γενικαὶ κρίσεις του ἀντιγράφου-
νται ἐδῶ ἐνδεικτικῶς: «...καὶ αὐτὸ [τὸ λανθασμα
τῆς γλώσσης] εἰς συγγραφία σχεδὸν ἀμαθῆ τῆς
ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀποδείχνει τὴν ὀρθότητα
τῆς θεωρίας ὅτι, ὅχι ἀπὸ τῆ μηχανικῆ προσέγγισι
εἰς τὴν ἀρχαία, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ὀργανικὸν ἐπιτέλεσμα τῆς
νέας, δύναται νὰ μορφωθῆ ἡ φιλολογικὴ μας γλῶσ-
σα» (Εὐρισκόμενα σ. λβ'). Καί: «τὸ φιλέρευνο
πνεῦμα του ἐκινεῖτο εἰς τὰ διάφορα κέντρα τῆς φι-
λοσοφικῆς ἔρευνας, εἰς ὅλα μὲ θαυμαστὴν ἐτοιμό-
τητα, ἀλλὰ προθυμώτερα εἰς ἐκεῖνο τῆς Κριτικῆς [Αἰ-
σθητικῆς, Καλολογίας], διότι εὗρισκε πλουσιοπάρο-
χην τὴν ὕλην εἰς τὴ μεγάλην του πολυμάθεια τῆς
παλαιᾶς καὶ νέας φιλολογίας» (Εὐρισκόμενα σ. λε').

Ἄν τώρα ἡ ἔρευνα ἡ ἰδική μου ἔμεινεν ἐκεῖ, ἄς
κρίνουσιν ἄλλοι, θέλω μόνον νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὡς
ἤδη εἰς ἄρθρον ἐπιλογικόν, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὀ-
ποίου θὰ ἤρμοζε μᾶλλον ὡς πρόλογος τοῦ βιβλίου
μου διετύπωσα (1), ἡ σπουδαιότερα πρὸ ἐμοῦ φυ-
κτικὴ φιλολογικὴ ἐργασία ἐγένετο ἀπὸ τὸν Γεώρ-
γιον Κανάλην, Ζικύνθιον ἀπὸ τοῦ 1872 (ἀνετυπώ-
θη εἰς τὸν Β' τόμον, Γύρω στὸ Σολωμό, Ἀθήνα
1927 σ. 179 κέξ.) ὑποτυπώδης δ' εἶναι ἐργασία με-
ταγενεστέρη τοῦ Γερασίμου Σπαταλά: Δανειακὰ
στοιχεῖα σιτῆ Σολωμικῆ ποίησι. περ. Φιλότεχνος
Βόλου Α' (1927) σ. 220—3.

Β'

Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα (2) περὶ
τῆς γνωριμίας Σολωμοῦ καὶ τοῦ τραγικοῦ Σοφοκλέους
ἐξ ἀφορμῆς τῆς στροφῆς τοῦ πρώτου:

Τοῦ πολέμου ἐνδοξοὶ οἱ κάμποι !
εἶδ' ἢ Ἑλλάδα τολμηρὰ
καὶ τὸ Σοφοκλῆ νὰ λάμπῃ
μέσα στὴν ἀρματωσίᾳ.

1) Ἐκεῖ ἐξέθηκα καὶ ὑπέμνησα τὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος
γνωμάς τῶν Παλαμά καὶ Ψυχάρη. Τὸ ἄρθρον δὲν ἐτυπώ-
θη ἀκόμη, διὰ λόγους ἀσχετοῦς πρὸς τὴν θέλησίν μου.

2) Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ ἀρχαῖοι σ. 57—58.

μνημονευτεί εδῶ δύο περικοπαί ἐκ τοῦ «Σοφο κλέους Γένος καὶ βίος»: «οὐ γὰρ εἰκός τὸ ἐκ τοῦ τοιούτου (δηλαδὴ τέκτονος ἢ χαλκίως) γενόμενον στρατηγίας ἀξιοθῆναι σὺν Περικλεῖ καὶ Θουκυδίδῃ τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως» (Γένος καὶ βίος 1). ἔτι: «Καὶ Ἀθηναῖοι δ' αὐτὸν ἐθ' ἔτων ὄντα στρατηγὸν εἴλοντο πρὸ τῶν Πελοποννησιακῶν ἔτεσιν ζ', ἐν τῷ πρὸς Ἀναίους πολέμῳ» (αὐτόθι 9). Ὡστε ὁ Σολωμὸς ὑπὴρξεν τὴν τοιαύτην πληροφορίαν περὶ τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἀντιγόνης, καθ' ἣν τὸ 438 π.Χ. ἐξελέγη ὁ Σοφοκλῆς στρατηγός.

Γ'

Εἰς ὅσα γράφω εἰς τὴν σημ. 3 τῆς σελ. 137 περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν στίχων τοῦ Σολωμοῦ.

Ποιά εἶναι τούτη
ποῦ καταβαίνει
ἀσπροεντυμένη
ὄχ τὸ βουνό; (Εὐρισκόμενα σ. 179)

ἐκ τοῦ **Ἄσματος Ἀσμάτων**, προσθετέον τοῦτο τὸ κυριώτερον χωρίον τοῦ ἔρωτικου βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πρὸς ὃ ἀντιστοιχεῖ περισσότερον τὸ χωρίον τοῦ Ἐθνικοῦ Ποιητοῦ: «τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λευκανθισμένη;» (Ἄσμα Ἀσμάτων 8, 5).

Δ'

Σχετικῶς πάλιν μετὰ τὰ γραφέντα ὑπ' ἐμοῦ (Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι σ. 78) διὰ τὰς λατινικὰς συνταγὰς τῆς σατίρας τοῦ Σολωμοῦ «τὸ Ἰατροσυμβούλιο», διευκρινίζω, ὅτι τὰς συνταγὰς δὲν τὰς συνέταξεν ὁ Ποιητής, ἀλλ' ὁ Ζακύνθιος **Κωνσταντῖνος Πλανίτερος**, ἰατρός, σπουδᾶσας ἐν Παταβίῳ (Padova), καθὼς μᾶς ἐτήρησεν ὁ Σπ. Δὲ Βιάζης εἰς τὰ Προλεγόμενα τῶν Ἀπάντων τοῦ Σολωμοῦ (Ζακύνθος 1880, σ. 275).

Ε'

Ἐτυμολογῶν ὡς ἐδικαιολόγησα τὸ ἐπώνυμον **Σολωμὸς** διετήρησα τὴν καθιερωμένην γραφὴν μετὰ τὸ μεσαῖον ὠ μέγα, μολοντί κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν (σύστημα Χοτζιδάκη) θὰ ἔπρεπε νὰ ἐγράφαμεν Σολωμός. Ὁ σεβ. μου καθηγητὴς κ. Ἰω. Καλιτσουδάκης παρετήρησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὅτι ἀφοῦ γράφω, κατὰ τὴν ἱστορ. ὀρθογραφίαν Β.λλαράς, δὲν ἔπρεπε νὰ γράφω Σολωμὸς κατὰ τὴν ἐπικρατήσαν γραφὴν. Γνωρίζω καὶ ἐγὼ ὅτι ὀρθότερον θὰ ἔπρεπε νὰ γράφαμεν ὁ Σολωμὸς καὶ τὰ τρία μετὰ τὸ μικρόν, οὗ ὡ δ' ἔγραψον πολλοὶ ἄλλοι καὶ ὁ ἀείμνητος φίλος Ἰω. Συκουτρῆς (πρβλ. περ. Νέα Ἑστία 18, 1935, σ. 990—1000), παλαιότερον δ' ὁ σολωμολόγος Ἐμμ. Στάης; ὁ Κυθῆριος. Ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ ἐκδοσις τοῦ Ποιητοῦ ἐπιγράφεται «Ποιήματα Σολωμοῦ... ἐν Ἀθήναις 1857», πρβλ. ἐμὰ: Ἐκδόσεις καὶ Χειρῶνα σ. 19—21. Μετὰ τὸ μικρόν ἐγράφη ἐν περ. Πανδώρα Γ' (1 Δεκ. 1859) σ. 406 β., Ἀναργύρου Ἀναδρόσου Χ. Ἀναργύρου: Τὰ Σπεισιωτικά... Ἀθήνησι 1861 εἰς σελ. δ' καὶ 65

καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ. Ζῶντος τοῦ Ἐθν. Ποιητοῦ (ὁ ὁποῖος πάντοτε ὑπέγραψεν ἱταλιστὶ Salamon) ἐτυπώθη τὸ ἐπιθετὸν του καὶ μετὰ καὶ μετὰ ὡς μεσαῖον, δηλαδὴ Σολωμὸς καὶ Σολομὸς (πρβλ. τὴν ἐμὴν Βιβλιογραφίαν Σολωμοῦ, Χανιά 1934, κατὰ τόπους), ἀλλ' ἡ προτίμησις πρὸς τὸ Σολωμὸς εἶναι ἐμφανής.

Ἐδῶ φέρω ἐνισχυτικὸν τινὰ λόγον ὑπὲρ τῆς γραφῆς τῆς παραδόσεως Σολωμὸς. Το γνωστὸν βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ μὲν τὸν Ἀλεξανδρινὸν κώδικα ἐπιγράφεται «Σοφία Σολομῶντος» κατὰ δὲ τὸ Βατικανὸν χειρόγραφον «Σοφία Σαλωμών». Ὡστε τὸ Σαλωμών τοῦτο ἐργάφη οὕτω μετὰ τὸ ὡ μέγα πολὺ ἀρχαιότερον ἀπὸ ὅτι συνήθως νομίζομεν.

Ζ'

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταγράψῃ τις ὅλους τοὺς ἔχοντας τὸ ἐπιθετὸν Σολωμὸς, ἀλλὰ καὶ δυνατόν νὰ ἦτο, δὲν φαίνεται ἐπιστημονικῶς χρήσιμον καὶ οὐκ ἔπιμον, ὅταν μάλιστα ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἀσχετοὶ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἐθνικοῦ Ποιητοῦ. Τὰς εἰδήσεις περὶ τῆς ἀσχετοῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ψάλτου τῆς Ἐλευθερίας οἰκογενεῖας τοῦ Κεφαλληνοῦ ἱατροῦ **Σπυρίδωνος Σολωμοῦ** ἐπηύξησεν ὁ Νίκος Α. Βέης; (1). πληροφορήσας ὅτι αὕτη κατήγετο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῶν ἐν τῇ πεδινῇ περιοχῇ τοῦ Ἡρακλείου Κεφαλληνίας ἐγκατεστημένων Σολωμῶν, ὅπου ὑπάρχει καὶ χωρίον Σολωμᾶτα, ὑπαγόμενον εἰς τὸν τέως δήμον Πρόνιων τῆς ἐπαρχίας Κραναιῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Σάμῃ καὶ ἐν Πάλλῃ τῆς Κεφαλληνίας ἦσαν ἐγκατεστημένοι Σολωμοί (καὶ εἰς ἑξ. αὐτῶν ἱερωμένους ὀνόματι Σολωμός, 1526) (2).

Ζ'

Εἰς τὰ περὶ Ἰωάννου Βιλλαρά καὶ τῶν μύθων του γραφέντα δὲν ἔχω τι τὸ οὐσιώδες νὰ προσθέσω. Εὐρισκόμενος, ὅτι ὄχι μόνον ἔγιναν μερικὰ αἰσθητὰ παροράματα κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ β.βλίου (3),

1) Σολωμικὰ Ἀνάλεκτα Α' περ. Νέοι Δρόμοι Ε' (Ἰανουάριος Φεβρ. 1942) σ. 3—7.

2) Αὐτόθι σ. 6β—7α. Πρὸ τοῦ καθηγ. Ν. Α. Βέη, τοῦ χωρίου Σολωμᾶτα. Κεφαλληνίας τὴν ὑπαρξίν ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἐθνικοῦ Ποιητοῦ ἐσημείωσαν οἱ Heinrich und René Kahane εἰς τὸ βιβλίον Itallianische Ortsnamen in Griechenland, Athen 1940, σελίς 315. Ὡς γνωστὸν τὸ βιβλίον ἐτυπώθη ὡς παράρτημα εἰς τὸ περ. τοῦ κ. Βέη. Εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον προστίθεται καὶ ἕτερον τοπωνύμιον τὸ χωρίον Σολωμὸς (τοῦ Σολωμοῦ) Κορίνθου. Οἱ Kahane ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν μελέτην μου «Οἰκογένεια Salamon—Σολωμοῦ» ἐν Κρήτῃ.

3) Οὕτω εἰς τὴν σελίδα 9 σημ. 1 ἀντὶ Βιλαράς γράφει Βιλαράς.—Εἰς τὴν σ. 17 σειρὰ 3 τῆς προμετωπίδος ἀντίθετε la gloire γράφει que la gloire.—Εἰς τὴν σ. 31 σειρὰ 2 ἐκ τῶν κάτω ἀντίθετε exprique γράφει on n' exprique.—Εἰς τὴν σ. 63 ἀντὶ Ἀχ. Βαβαρέτου γράπτει Γεωργίου Ἀχ. Βαβαρέτου.—Εἰς τὴν σ. 67 σειρὰ 7 ἐκ τῶν κάτω ἀντίθετε ὀρθότερον γράπτει ὀρθότερον.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

I

Προσθήκαι εἰς τὸ κεφ. «Ἀναπλάσεις ἐκ τοῦ Ὀμήρου» (Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι σ. 16—23):

Αἱ στροφαι τοῦ Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν

48

Ἐφαίνοντ' ἦσκιοι
ἀναρίθμητοι γυμνοί,
κόρες, γέροντες, νεανίσκοι
βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί,

50

τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
ἐπετιοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ,
ἄσοι εἰν' ἄδικα σφαγμένοι
ἀπὸ τούρκικην δργή.

(Εὐρισκόμενα σ. 10—11).

ἐνθυμίζου, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον, τὸ λ τῆς Ὀμηρικῆς Ὀδυσσεΐας (Νέκυια), ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς πληροφορεῖται ἀπὸ τὰς σκιάς τῶν τεθνεώτων περὶ τῆς μελλοντικῆς του τύχης. Περὶ τῆς ἰδίας του μητρὸς λέγει ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης: «τρίς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῶν εἶκαλον ἡ καὶ ὄνειρον ἔπειτα». (λ 207—8). Καὶ περαιτέρω ὁ Ποιητὴς (λ 222):
Ψυχὴ δ' ἤντ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

Παραθέτω τώρα τοὺς στίχους ἐκείνους, οἵτινες μοὺ ἐνθυμίζου περισσότερον τὴν στροφὴν 48 τοῦ ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ:

αἱ δ' ἀγέροντο

ψυχαὶ ὑπὲξ ἐρέβους νεκῶν κατατεθνηῶτων.
[νύμφαι τ' ἠίθεοι τε πολύτλητοί τε γέροντες,
παρθενικαὶ τ' ἀταλαί, νεοπενθέα θυμὸν ἔχουσαι,
πολλοὶ δ' οὐτάμενοι χαλκήρεσιν ἐγχείρησιν,
ἄνδρες ἀρηίφατοι βεβρωτῶμένα τεύχε' ἔχοντες,
οἱ πολλοὶ περὶ βόθρον ἐφοίτων ἄλλοθεν ἄλλος
θεσπεσίῃ ἰαχῇ ἐμὲ δὲ χλωρὸν δέος ἦρειν].

(Ὀμηρος λ. 36—43)

Οἱ ἦσκιοι τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ πῶν αἶμα διὰ νὰ δράσουν, διότι δὲν ὀμιλοῦν, ὅπως οἱ ὀμηρικοί, ἀλλ' ἀπλῶς κάνουν τοὺς Ἕλληνας πολεμιστὰς νὰ «αἰσθάνονται ἄκρα ἀσπλαχνία» (στρ. 57,4) τὴν θεσπεσίαν ἰαχὴν ἀντικαθιστᾶ χοροδῶν τῶν αἱμάτων (στρ. 55) τῶν σκιῶν—ψυχῶν. Παρ' ὅλα αὐτά, διαισθάνεται κανεὶς ἀσφαλῆ τὴν μετουσίωσιν τοῦ ὀμηρικοῦ χωρίου ἀπὸ τὸν Σολωμόν.

II

1) «Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ ἀρχαῖοι» σ. 91. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Carmen Saeculare τοῦ Σολωμοῦ:

Βρῦδες ἀπλώνει τὰ κλαδιά τὸ δέντρο 'ς τὸν ἄερα,
μὴν καρτερῆς ἐδῶ πουλί καὶ μὴ(ν)προσδύμενης χλόης

ἀλλὰ καὶ κάποιαι παραλείψεις βιβλιογραφικαὶ ἐπανορθωταὶ καὶ ἐδῶ καί, ἄς εὐχηθῶμεν, εἰς ἐκτενέστερον μελέτημα περὶ τοῦ Ἡπειρώτου ποιητοῦ.

Εἰς τὴν σημείωσιν 3, τῆς σελίδος 20 πρόσθετες, εἶπε ὁ **Στίλπων Κυριακίδης**: Ἑλληνικὴ Λαογραφία Α'. ἐν Ἀθήναις 1922, διαλαβὼν ἐν σ. 235—63 γενικώτερον περὶ Μύθων ἀφιέρωσιν τὰς σ. 254—58 εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν Νεοελληνικῶν μύθων τῶν ζῶων καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀρχαίους μύθους.

Εἰς τὴν σημ. 1 τῆς σελ. 20 κατέγραψα ἐκδόσεις τινὰς μεταφράσεων τῶν Αἰσωπείων Μύθων, ὅσας εἶχον προχειροῦς καὶ ἐγὼ καὶ αἱ ἐδῶ λειτουργοῦσαι βιβλιοθήκαι (τῆς Γενναδείου τὴν στέρησιν αἰσθανόμεθα πάντοτε εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις ζῴων). Μεταξὺ αὐτῶν καταλεκτέα καὶ ἡ ἐξῆς ἐκτενῆς καὶ ἐνδιαφέρουσα ἐκδοσις, τῆς ὁποίας κολοβὸν ἀντίτυπον ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν:

Παναγιώτου Σούτσου: Μῦθοι ἑμμετροὶ ἐν παραθέσει πρὸς τοὺς τοῦ Αἰσώπου ἐξ ὧν ἀνεπλάσθησαν. Ἐκδίδονται δαπάναις Νικήτα Γ. Πάσσαρη. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Νικήτα Γ. Πάσσαρη 1865. (Α' ἐκδοσις).

Ἡ Β' ἐκδοσις, ἐν Ἀθήναις 1882 εἶναι αὐτὴ αὕτη ἢ πρώτη μετὰ νέον ἐξώφυλλον. Προτάσσεται (σελίδες γ'—ιστ') Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μάρκον Ρενιέρην, δηλαδὴ ἀφιέρωσις, ὅπου ἀλλόκοτοι «σοῦ τσεϊται» γνῶμαι περὶ γλώσσης, μετρικῆς καὶ ποιήσεως. Παρὰ πόδας τοῦ νεοελληνικοῦ στιχηροῦ κειμένου (ἀνεπτυγμένη; ἀποδόσεως), παρατίθεται τὸ ἀρχαῖον κείμενον τοῦ μύθου.

Ἄλλαι διασκευαὶ αἰσωπείων μύθων γνωσταὶ μοι:

1) Ἐκλογὴ ἀπὸ τοὺς Μύθους τοῦ Αἰσώπου ἑμμετρος παραφράσεις ὑπὸ Γεωργ. Π. Κούρη. Ἐκδοτικὸς οἶκος Μ. Βασιλείου καὶ Σία, Ἀθήναις ἄ. ἔ. (1938). Ἐμμετροί, εἰκονογραφημένοι.

2) Αἰσώπων Μῦθοί, διασκευὴ Ἀ. Μελαχρινοῦ, Ἀθήναις 1939. Ἐκδοτικὸς οἶκος Δημητράκου. Πεζὴ εἰκονογραφημένη.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ περὶ Βιλλαρά βιβλίου μου ἐκυκλοφόρησε βιβλίον περιέχον ἑμμετροὺς εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν μεταφράσεις αἰσωπείων μύθων καὶ πρόλογον βίου τοῦ μυθοποιῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Διον. Ἀ. Τροβᾶ: Αἰσωπος, Ἀθήνα 1943».

Καὶ τὸ ὕστατον, πρὸς τὸ παρόν, μὴ βιβλιογραφικόν, σχετικὸν δὲ μετὰ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ ἐπιθέτου Βιλλαράς:

Εἰς τὸ βιβλίον «Ἰεφθάς, τραγωδία ἑμμετρος... ὑπὸ Σπυρίδωνος Μελισσηνοῦ... ἐν Κερκύρῃ 1856» καὶ εἰς τὴν σ. 151 ἀναγινώσκω «καὶ αὐτὸς ὁ Βιλαράς τοσοῦτον μετεχειρίσθη [τὴν συνίτησιν] ὅπου ἐλέτρε πεν αὐτῷ ὁ δεκαπεντασύλλοβος». Προσθετέον λοιπὸν τὸ χωρίον εἰς τὰ παραδείγματα τῆς σ. 34 τοῦ βιβλίου μου, γραφῆς τοῦ ἐπιθέτου δι' ἐνὸς λ καὶ ἰῶτα.

Ἀθήναι 6 Νοεμβρίου 1943.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

γιατί τὰ φύλλα ἄν εἶν' πολλὰ, ἑκάθε φύλλον πνεῦμα.

(Εὐρισκόμενα σ. 294)

παραβλητέον ἀκόμη καὶ μὲ τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου: «Ὁμοία ἐστὶν [ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ] κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κήπον ἑαυτοῦ, καὶ ἤυξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον καὶ τὰ πετεῖτὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσαν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ» (κατὰ Λουκᾶν ιγ', 19).

2) Εἰς τὸ βιβλικὸν «ὅτι κραταῖα ὡς ὁ θάνατος ἀγάπη» σκληρὸς ὡς Ἄδης ζῆλος» (*Ἄσμα Ἀσμάτων 8, 6) ἀντιστοιχεῖ ἐκτὸς τοῦ ἤδη παρατεθέντος: (ὁ Σολ. καὶ οἱ Ἀρχ. σ. 137 σημ. 3) σολωμικοῦ χωρίου, καὶ ὁ στίχος τοῦ Ποιητοῦ:

Μόλις εἶν' ἔτσι δυνατός ὁ Ἐρώτας κι' ὁ Χάρος
(Ὁ Κρητικός, XXII, Εὐρισκόμενα σ. 153).

3) Βιβλικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἐκφράσεις εὐρίσκω εἰς τοῦ Σολωμοῦ τὸ ἔργον καὶ τὰς ἐπομένας:

Μὲ τὴν κάρα = μὲ τὸ κεφάλι (τραγουδί Μπαῦρον 104, 3, Εὐρισκόμενα σελ. 64).

Εἰς τοῦ Μάρκου τὴν ταφή = Εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Μ. (Μπότσαρη). (Αὐτόθι 115, 4, Εὐρισκ. σ. 66).
Οἱ Τύρανοι τῆς γῆς = οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς (οἱ τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας δηλονότι). (αὐτόθι 27,2 Εὐρισκόμενα σ. 48).

4) «Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι» σ. 99. Εἰς ὅσα ἔγραψα περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ἐπιθέτου Σολωμὸς ἐκ τοῦ ὀνόματος Σολομών, προσθετέον ὅτι καὶ ἐπίθετον Σολομωνίδης εἶναι σήμερον κοινόν. Πρβλ. καὶ τὸ Κρητικὸν καὶ Ἑπιτανησιακὸν ἐπίθετον Βαρούχας — Βαρούχας (ἐκ τοῦ Βαρούχ).

5) «Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι» σ. 104 σημ. 7, λόγος γινεται περὶ ἀγωνιστοῦ Γεωργίου (Τζορτζη) Σολωμοῦ. Ἐξηκρίβωσα ἐσχάτως ὅτι οὗτος ἦτο Ζακύνθιος, ἐπομένως Κρητικῆς καταγωγῆς. Εἰς ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου Πολέμου (Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, φάκελλος 38 τοῦ 1824) ὑπ' ἀριθ. 699, 10 Νοεμβρίου 1824, ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν, ἀναγινώσκω, ὅτι ὁ ποτὲ πολιτάρχης, Γαστούνης Γεωργίος Σολωμὸς ἐξαιτεῖται 15,267 γρόσσα καὶ 20 παράδες, λογαριασμόν του. Ἐξ ἀναφορᾶς του συνημμένως ὑποβαλλομένης φαίνεται ὅτι εἶναι Ζακύνθιος. Ἡ ἀναφορὰ ἐγράφη ἐν Ναυπλίῳ 8 Νοεμβρίου 1824. Ἐκεῖ καὶ συνημμένη πιστοποίησις τοῦ Α. Μαυροκορδάτου τῆς 25 Μαρτίου 1824, καθ' ἣν «ὁ Τζορτζης Σολωμὸς ἐκ Ζακύνθου ἐπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐμβὰς εἰς τὸν... ἀγῶνα... κυρίως δ' εἰς τὴν μάχην τοῦ Λάλα ἀρχηγὸς ὢν ἐνὸς σώματος Ζακυνθίων καὶ εἰς Νεόκαστρον. ἔκαμεν ἐντελῶς τὸ χρέος του».

Πόθεν ἦτο ὁ εἰς Ἀμπελάκια νυμφευμένος Ἀναστάσιος Σολωμὸς, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Δημητρουῆ Γεωργίου Σβάρτζ ἐκ Βιέννης 24 Φεβρουαρίου 1805 ὡς γαμβρὸς τοῦ Γ. Σβάρτζ ἐπὶ θυγατρὶ μὴ συμμετασχῶν εἰς τὸν Συνεργατικὸν Συνεταιρισμὸν τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἀγνώστῳ ἐτι (Νίκου Α. Βέη — Bees: Τὰ

Ο ΘΕΙΟΣ ΜΟΥ ΑΝΘΙΜΟΣ

Ἀπὸ μικρός, καλογεράκι ἤμουν ταμένο,
Κ' εἶνε ἡ ψυχὴ μου κρῖνος μυστικός,
Κι' ἄν τούρανοῦ τὴ χάρη περιμένω,
Γιὰ μὲ κι' ἡ γῆς ἀκόμη εἶνε οὐρανός.

Τὶς μέρες μου, μία μία, ὅπως περνοῦνε,
Δὲν τίς λογιᾶζω, μήτε τίς ξεχνῶ,
Κύματα ποῦ δὲ σποῦνε, δὲ βογγοῦνε,
Καὶ σιγοσβοῦνε σ' ἕνα ἀπάνεμο γιαλό.

Στὸ κομποσκίني μου ἀμαρτίες γιὰ νὰ μετρήσω,
Δὲ βρίσκω καὶ τ' ἀφίνω στὴ γωνιά,
Πλάκα ἀγραφή ἢ ζωὴ μου, παιδικί σου
Τὸ γέλιο μου, τὸ δάκρυ μου δροσιᾶ.

Τὴν πατρικὴ μου κληρα κι' ὄσους κόπους
Καὶ μόχτους δοκιμάζω, ὅτι μπορῶ,
Στὸ γέρο, στὴν ὀρφάνια, στοὺς ἀνθρώπους
Ποῦ ὀρίν' ἡ δυστυχία ἴσαμ' ἐδῶ.

Ἄνεχος πιά, νὰ δώσω δὲ μοῦ μένει
Παρὰ ὁ διπλὸς χιτόνας μου, κι' αὐτός,
Μὲ τὴν καρδιά μου δλάκαιρη δοσιένη,
Στὸν πιὸ γυμνότερό μου, προσφεροτός.

Γιὰ ἄλλα, ἡ προσευχή μου, πάντα ἐκείνη,
Τῆς πρώτης μου βραδιάς μέσ' στὸ κελί,
Κι' ἀπ' τῆς ἡμέρας τὰ ἔργα, στὴν εἰρήνη
Τοῦ δίκαιου, μὲ τ' ὄρν.θι ὡς ποῦ λαλεῖ.

Ἄλλὰ τί λέω; ποῖο κρῖμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου
Τὴν ἐπαρσὴ μου θάφτανε; ὦ γενοῦ
Ἰλεως θεοῦ ὁ Κύριος καὶ Θεός μου,
Τοῦ πρώτου ἐμένα τώρα ἀμ.ρωτοῦ...

† ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Θεσσαλικά Ἀμπελάκια καὶ τὰ Ἑλληνικά Γράμματα. Κ' ἐφ. Ἡ Πρωτὰ 9 Ἰανουαρίου 1944 σελ. 16).

6) Καὶ δύο παροράματα ἀξιοσημείωτα εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον μου «Ὁ Σολωμὸς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι»: Εἰς τὴν σελ. 25 σημ. 4 ἀντὶ ἡ τυπικῆ ἀπομάκρυνσις γραπτέον ἢ τοπικῆ ἀπομάκρυνσις. Καὶ εἰς τὸν πίνακα τῆς σελ. 95 μετὰ τὸν Πλούταρχον νὰ τεθῆ: Πυθαγόρειοι σ. 55—56.

N. B. T.

ΝΕΟΦΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΓΛΥΚΟΝΕΡΙ

Τοῦ κ. ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

— Γιὰ τὸ Θεό, παιδιὰ μου! Μὴν ξανοιχεῖτε στὸ γιαλό. Δὲ βλέπετε τὰ καθούρια;

Εἶχε δικιο ὁ γέρο-ψαράς. Σιγὰ—σιγὰ ἄρχισε νὰ θολῶνει ἡ θάλασσα. Πέρα, κατὰ τὸ βοριά, φούσκωναν μικρὰ κυματῆρια ἀνήσυχτα, παλαβὰ, ποῦ ἀλλάζανε χρώματα ὦρα τὴν ὦρα. Γαλάζια στὴν ὀρχή, ὅσπερα μελανὰ κ' ἔλειτα γκριζοπράσινα. Καὶ στερνὰ σκοῦρα μαυριδερά. Δὲν ἦταν, νὰ πεῖς, μεγάλα κύματα, μὰ τόσο ἦταν παρῆνενα ποῦ σοῦ φερναν φόβο. Εἶχα κιοτέψει. Μὰ ὁ Μιλτιάδης ποῦ ν' ἀκούσει! Ἐκανε πάντα τοῦ κεφαλιοῦ του. Ὁ πιὸ στραβοκέφαλος κι' ὁ πιὸ ἀπόκοτος ἄνθρωπος ποῦ ἔβρω.

—Ἐγὼ θὰ πάω. Ἄν φοβᾶσαι, μείνε.

Αὐτὸ ἦταν. Πῶς μπορούσα νὰ μὴν πάω; Θά'χε στερνὰ νὰ λείει στὸν καφενὲ γιὰ μένα ὅσα σέρνει ἡ σκοῦπα. Καὶ πῶς τὰ λέγει! Ἀπὸ τὸ παραμικρὸ σκάρωνε δλάκειρη ἱστορία. Ἐλεῖτα, ἐνιωθα πάντα μιὰ σιγουριά σάν ἤμουνα μαζί του. Μ' ὄλες τίς τρέλλες του τὸν ἐκαμάρινα—κι' ὄχι ἐγὼ μονάχα. Ὅλος ὁ κόσμος. Ἦξερε νὰ τὰ καταφέρνει σὲ κάθε περίσταση, νὰ τὰ βγαίνει πάντα πέρα.

—Θά'ρθῶ, εἶπα. Μὰ ποῖος θὰ μᾶς πάει;

—Μὴ σὲ νοιάζει. Κάποιος θὰ βρεθεῖ. Στὴν ἀνάγκη θὰ νοικιάσουμε μιὰ βάρκα καὶ θὰ πάμε μονάχοι. Θὰ κουμαντάρω ἐγὼ τὸ πανί.

Καὶ πήραμε σβάρνα τοὺς βαρκάρηδες.

—Δὲν πάω, ὁ ἕνας.

—Τρελλάθηκα; Ὁ ἄλλος.

—Μήτε σεργιάνει στὴν ἀκρογιαλιὰ δὲ οἶος πάω, ὄχι στοὺς Μύλους, ἔξη μίλια δρόμο, μὲ τῆτον παλιόκαιρο.

—Εἶναι ἀνάγκη. Χάταμε τὸ τραῖνο κι' ἔχουμε δουλειὲς τὸ πρωτὶ. Ἄλέμενε ὁ Μιλτιάδης.

—Μὲ τὰ ποδαράκια σας ἀφεντικό. Σὲ τρεῖς τέσσερες ὥρες εἴσαστε μέσα.

—Ἄει σὶδὸ γέρο διάβολο, μουρμούρισε κι' ἔκανε παρῆνε. Τά'χε χρειαστεῖ. Τί ὀργὴ Θεοῦ, ὄλοι τὸν κατικλυσμὸ φέρνανε; Μὰ μιὰ καὶ τό'βανε μὲ τὸ νοῦ του ἐπρεπε νὰ γίνει. Ἄρτισε τὰ παζαρέματα γιὰ τὸ νοίκιασμα μιᾶς βάρκας. Ἀλλὰ ζητοῦσαν τόσα, ὅσα κόστιζε νὰ τὴ φτιάξεις καινούργια.

—Τοῦχα ἀνταμώνουμε; Γέλασε ἕνας βαρκάρη. Ἐγὼ εἶμαι σίγουρος πῶ: μήτε σᾶ, μήτε τὴ βάρκα θὰ ξαναἰδῶ.

Χριστέ μου, τόσο ἄσκημος, λοιπόν, ἦταν ὁ καιρός; Κοίταξε κατὰ τὸ βοριά: Τὰ καθούρια δυνάμωναν.

—Δὲ φροντίζουμε γιὰ κᾶνα μουλάρι, Μιλτιάδη; Εἶπα δειλὰ.

—Ὅρσε, μοῦ'κανε. Νά ὁ δρόμος. Ἐγὼ θὰ πάω μὲ βάρκα.

—Μὰ ποῦ νὰ βρεῖς;

—Θὰ βρῶ.

Ἄγύριοτο κεφάλι. «Ἄς ἦταν νὰ μὴ βρεθεῖ πλεοῦμενο», παρακαλιόμουνα.

Μὰ νάσου ὁ μπάριμπα Λάμπρος, ποῦ κᾶτι εἶχε μυριστεῖ ἀπὸ τὸν ταρσανὰ κ' ἐρχότανε σφαῖρα κατὰ πάνου μας.

—Τὸ λείει ἡ καρδιά σου, γέρο; Θέλω νὰ μᾶς πᾶς στοὺς Μύλους.

—Ἀκούς ἐκεῖ; Τί τό'φαγα τὸ ἔρμο κορμὶ στὴν ἄρη. Θὰ βροντήξεις ὅμως ἕνα πεντακοσάρικο.

—Αὐό, φώναξε χαρούμενος ὁ Μιλτιάδης. Λύσ'τὴ βάρκα.

Πηδήσαμε μέσα καὶ σαλπάρουμε. Πίσω μας οἱ ψαράδες κι' οἱ βαρκάρηδες σταυροκοπιόντουσαν. Ἐνας εἶπε:

—Σμείξαν οἱ δυὸ μουρλοῖ. Θὰ πάρουν στὸ λαμό τους καὶ τὸ δόλιο τὸ παιδί, τ' ἀνήξερο.

Ἐλυσε τὸ παιδί ὁ μπάριμπα Λάμπρος, ἀμόλυσε καὶ τὸ φλόκο καὶ κάθισε στὸ τιμόνι. Ὅσο νὰ περᾶσουμε τὸ μῶλο τὰ κύματα θεριέψανε. Τὰ ἔφατι ἀ τρίζανε, ἡ βάρκα ἐφευγε σκαπανεβάζοντας.

Φλίτ, ἕνα κύμα χύμηξε ἀπὸ δεξιὰ καὶ χύθηκε ὄλο μέσα. Παρὰ λίγο νὰ τουμπάρουμε.

—Τὸ γουβιά, φώναξε ὁ γέρο θαλασσινός. Ἄδειάστε γλήγορα τὸ νερό.

Ὁ Μιλτιάδης ἄρπαξε οβέλια τὸν τενεκέ κι' ἄρχισε ν' ἀλαφρώνει τὴ βάρκα.

—Ἀπὸ κεῖ σὺ, μὲ πρόσταξε. Ἀσάλευτος, νὰ μὴν ἐρθοῦμε κατὰ κί.

Ζάρωσα σὲ μιὰν ἄκρη φρίσσοντας.

—Καὶ νὰ θέμε τώρα, δὲ μπορούμε νὰ κᾶνουμε πίσω, εἶπε σταϊκῶ ὁ βαρκάρης. Λίγο νὰ γυρίσουμε πάμε φοῦντο.

..

Κᾶμμιὰν ὦρα ταξιδεύουμε ἔτσι, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα. Ὁ Μιλτιάδης; ὄλο καὶ σφύριζε κᾶτι θαλασσινοὺς σκοπούς.—Ἀπὸ κέφι τάχα, γιὰ ἀπὸ φόβο;

Ὅπου ξεφνικὰ, χωρὶς νὰ τὸ περιμένω, βρεθήκαμε δίπλα σ' ἕνα ξερονήσι, κοντὰ στὸ περιγιάλι. Μπροστὶ μᾶς ἀλωνότανε ἕνα ἥσυχο κομμάτι τῆς θάλασσας. Ἦταν κᾶτι ἀλλιώτικο. Σάν ἕνας μεγάλος λεκές, ξέθιμος, μέσ' στὸ σκοῦρο, ταραγμένο γιαλό. Ἀγάλι γάλι σιωπᾶσαμε ἐκεῖ. Νιώσαμε μαλακότερο τὸν ἄνερα, τὸ κύμα μικρό. Κοίταξα μπροστὰ κι' εἶδα ὡς ποῦ βάσταγε κείνος ὁ λεκές: Ἦταν κάμποσος. Ζύγωσα στὸν μπάριμπα Λάμπρο.

—Μὰ τί τρέχει; Τὸν ρώτησε χαρούμενα Σὰ ν' ἄλλαξε ὁ καιρός. Γιατὶ νάχα ἔχει ἡ θάλασσα ἄλλο χῶμα ἐδῶ πέρα;

—Χμ. Εἶναι μιὰ παλιὰ ἱστορία. Κᾶτσε ν' ἀκούσεις.

—Στάσου να 'ρθω και γώ, είπε ο Μιλτιάδης.
 "Όταν ζύγωσε και σιάχτηκε κοντά μας, ο γέρος έσκυψε και γέμισε την κέδρινη κούπα του με θαλασσόνερο.

Για γλωσσάστε το λίγο, μάς είπε.
 Δοκιμάσαμε. Το νερό γλυκόφερνε.

—'Εδω, το λοιπόν, στα παλιά τα χρόνια, πνίγηκε μια γυναίκα. Ήτανε μια κοπέλλα πεντάκαλλη από το χωριό μας. Θέλουσαν να ειπουν πως οντας πρόβαινε στο δρόμο ανατριχιάζαν τα ζωντανά. Την επαινοναν ξαπίσω καμαρώνοντάς την άνθρωποι, καματερά, αρνάκια. Ήτανε το στολίδι του χωριού, τ' άστρι της χώρας. Η όμορφιά της πήγε άκουσμα σ' Ανατολή και Δύση. Πολλοί γαμπροί τη ζητάγαν, όμως εκείνη άρνηόταν. «Είμαι μικρή έλεγε» θέλω να μείνω στον κύρη μου κοντά και στη μητέρα».

"Εστειλε κι' ένας κουρσάρος Μπαρμπερίνος δυό μούτσους του μ' ένα πανέρι γεμάτο πεσκέσια και τη ζήτησε. Πάλι άρνήθηκε, κ' έδωσε πίσω το πανέρι με τ' άσημικά, τα μεταξωτά και τα κρουστάλλια. Μα οι μούτσοι, ανάθεμά τους, του είπαν το τί άξιζε η κόρη, πως τέτοια γυναίκα δεν είχαν ματαειδεί, μήτε στα κουρσάματά τους, μήτε στις πολιτείες που γύριζαν, πως όποιος θά 'χε κοντά του τέτοιο θησαυρό δε θά φοβόταν μήτε θεό, μήτε διάβολο. Κι' ο άρχικουρσάρος βρέθηκε τη νύχτα στο χωριό. Άνοιξε τις μπουκαπόρτες κι' έβριξε ψηλά στα βάλια πέντ' έξι κονογιές για να κλείσει τον κόσμο μέσα από το φόβο κι' απέ βγήκε κι' άρπαξε την πεντάμορφη μέσ' από την άγκαλιά των γονιών της. Την έκοψε στον ώμο σά μικρή έλαφίνα κι' έτρεξε στο καράβι. "Υστερα σήκωσε την καδένα, έβουσε τα πανιά και τράβηξε άρδω για τους Μύλους. Εκεί λογάριζε ν' άμολύσει το τσούρμο να κουρσάψει ως την αύγή, ενώ κείνος θά χαίριζαν την παρθένα. Μα σε τούτο δω το μέρος τρακάρανε μ' ένα άλλο κουρσάρο, δικό μας. Άναψαν γερές φωτιές. Το ρωμέικο ζύγωσε το μπαρμπερίνικο καράβι κ' έκανε γιουρούσι. Στη βράση της μάχης οι κουρσάροι είδαν ένα άστραμα θεϊκό:

"Η παρθένα βρήκε τον καιρό να ξεφύγει από τη φυλακή της και να ριχτεί στη θάλασσα. Δε νταγιαντούσε τη νεροπή να πέσει σε τέτοια χέρια. "Ηξερε τί την περίμενε, θέλεις ο ένας νικούσε, θέλεις ο άλλος. Κ' έπεσε στο βυθό και πνίγηκε.

Λένε πως ο μπαρμπερίνος, που οι έλληνες τον έπήρανε σκλάβο μ' όσους απ' το τσούρμο γλύτωσαν απ' το Χάρο, ζήτησε και του πήραν το κεφάλι με το πελέκι, γιατί η ζωή του ήταν άχρηστη στεγνά απ' το χάσιμο της κόρης και της λευτεριάς.

Λίγον καιρό άργότερα κάποιος χωρικός πρωτόειδε τουτο το παράξενο πράμα. Να βγαίνει μέσ' απ' τον πάτο της θάλασσας γλυκό νερό, από χιλιάδες τρύπες. "Όπως είναι ρηχά, βλέπεις καθαρά την αύγή, άμα είναι μπουνάτσα, τα μικρά μάτια, σά μερμηγκοφωλιές. Το νερό είναι ζεστό κι' είναι γιατρικό για τους στομαχικούς, άμα το πίνουν έδω πέρα έτσι καθώς βγαίνει. Πολλοί το ξέρουν κι' έρχονται το κολο καιρί.

Τούτο το μέρος είναι εβλογημένο, "Αμα βρούσκεσαι δω δεν έχεις να φοβηθείς. Είναι σά να τ' άγιασε ο Χριστός. Βάστα να μαζέψω λίγο το πανί, ν'ά περάσουμε άγάλια να το χοροῦμ».

Μάζεψε το πανί κ' η βίρκα άρχίνησε ν' άργο πλέει.

—Κοιτάχτε στο βυθό.

Σκύψανε κάτω κι' είδαμε κάτι μικρές φουσκάλες να ξεπηδάνε ανάμεσα από πλήθος τριανταφυλλιά θαλασσολούλουδα κι' από μικρά πετράδια.

—Κάπου έδω γαλήνεψε η τρομαγμένη ψυχούλα της, είπε τελειώνοντας ο μάορμπα-Λάμπρος.

Περάσαμε το Γλυκονέρι, κάναμε κάμποσο να φτάσουμε στους Μύλους, μα μήτε κατάλαβα πως. "Όνους μου ήταν στην ιστορία της πεντάμορφης. Γύρενα να ξηγήσω το καθετί, να ζωντανέσω με τη φαντασία μου την όμορφιά και το δράμα της κόρης, να βρω τί στάθηκε κι' έφύτρωσε κείνη η θερμή πηγή μέσ' στη θάλασσα. Του κάκου. Ξηγιούνται ποτές τέτοια πράματα:

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΤΣΑΝΤΣΑΜΙΝΙΑ ΠΕΣΑΝΕ

Τά τσαντσαμίνια πέσανε—κατάλευκη βροχή—
 δίχως κανείς τις κλάρες τους ν' άγγίξει, να σκορπίσει,

μέσ' στο καλοκαιριάτικο τινάχτηκαν πρωτ' και πριν προλάβει, σαν έχτές, το φως να τα φιλήσει
 τά τσαντσαμίνια πέσανε—κατάλευκη βροχή...

Κεντούσανε με τ' άνθη τους του φράχτη τον καμβά και ξύπνησαν στην πρώτη τους ημέρα να γελάσουν ξεγνιάσανε σαν είδανε τα γύρω τους βουβά, και τ' άπειρό τους όνειρο ναρς για να προφτάσουν κεντούσανε με τ' άνθη τους του φράχτη τον καμβά.

"Ήταν μικρά κι' άνέγγιχτα κι' άνήξερα κι' άπλά και πρόβελναν ξεθάρευστα στον άγνωστο το δρόμο. τά μάτια τους δεν τάρμαθαν πως γίνονται θολά κι' ουτε βαθιά για τ' αύριο δεν άκουγάν τον τρόμο—Ήταν μικρά κι' άνέγγιχτα κι' άνήξερα κι' άπλά,

Τά τσαντσαμίνια πέσανε—κατάλευκη βροχή—
 παράξενα κι' άπρόσμενα χωρίς να τα μαλώσουν, και στην καλοκαιριάτικη πεθάνανε τη γή δίχως τον πόνο της ζωής και τη χαρά να νιώσουν τά τσαντσαμίνια πέσανε—κατάλευκη βροχή...

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΣΗΜ. Ν. Π.—Είς την τετάρτην σελίδα, εις το ποίημα τού κ. Γ. Φιέρη, ο δωδέκατος στίχος πρέπει να διαβασθῆ: Καί μες σῶν μυστικῶν σου τῶν ἀχράντων.

ΜΕΡΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΞΕΝΟΦ. Ι. ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ

I.—Είναι γνωστό ότι η κριτική σαν πνευματική εκδήλωση γενικώς εμφανίζεται στην Ιστορία των γραμμάτων και των καλών τεχνών σύγχρονα με τις άλλες καλλιτεχνικές επιδόσεις.

Ειδικότερα δε στη λογοτεχνία, αν η πεζογραφία είναι το είδος της τέχνης, που η εμφάνισή του σημειώνεται ύστερα από τον έμμετρο λόγο, την κριτική σαν εκδήλωση καλλολογική θα πρέπει να την αναζητήσουμε άργότερ' άκόμη. Ο Άνώνυμος που άφησε κληρονομία στην ανθρωπότητα το «Περὶ Ὑφους», ήρθε πολύ μεταγενέστερα από τον Όμηρο και τον Αισχύλο, καθώς επίσης κι' από τον Πλάτωνα και τον Ξενοφώντα, όπως ο Ταιν κι' ο Σαίντ—Μπαίβ πολύ άργότερα από τους άλλους Γάλλους τεχνίτες του λόγου, οι όποιοι είχανε καρπίσει με τους θησαυρούς της καρδιάς και του νοῦ τους προηγμένως το πολύχυμο δένδρο της Γαλλικής λογοτεχνίας. Φυσικά, καμιά δυσκολία δεν υπάρχει για την έρμηνεία του φαινομένου αυτού. Και πρώτα—πρώτα, η κριτική θεώρηση της λογοτεχνίας, δεν είναι δυνατή παρά να προϋποθέτει κατ' άρχήν ως δεδομένη την ύπαρξη λογοτεχνίας, γιατί μια κριτική που δεν θα ξεκινούσε από την βάση αυτή, θα ήτανε το δίχως άλλο άκατανόητη, γιατί άπλοῦστατα θα ήτανε μια εργασία που θα της έλλειπε το αντικείμενο.

Και όπως δεν μπορούμε να μιλάμε για Ιατρική, παραδειγματος χάριν, όταν δεν υπάρχει ασθένεια έτσι δεν μπορούμε να μιλάμε και για κριτική όταν λείπει η λογοτεχνία σαν εκδήλωση πνευματική μιας όρισμένης κοινωνίας ούστηρως τοποθετημένης μέσα σε όρισμένα πλαίσια τόπου και χρόνου. "Αλλ' αν η περίπτωση αυτή αποτελεί μίαν αλήθεια άναμφισβήτητη με περιεχόμενο άπόλυτο, ωστόσο υπάρχει κ' η περίπτωση εκείνη, που ενώ η δημιουργική λογοτεχνική παραγωγή δεν είναι κάτι το άνυπαρκτο, εν τούτοις δεν παρακολουθείται παράλληλα κι' από τον κριτικό σιοχασμό. Βρισκόμαστε φυσικά τώρα σε μία περίοδο κάπως άνοητική. Ο άνθρωπος αισθάνεται έπιτακτικά την ανάγκη να εκφράσει τον έσωτερικό του κόσμο. Ο συναισθηματικός κόσμος πιέζει το άτομο κι' αυτό προσπαθεί να λυτρωθεί, με τατρέποντας την πίση αυτή σε τραγούδι (ποίηση), στην άρχή, σε πεζό λόγο άργότερα, όσο προχωρούμε σε συνθετικότερες κοινωνικές μορφές, χωρίς να εγκαταλείπεται βεβαίως κι' η ποίηση, που κι' αυτή τώρα πιά γίνεται μιά λειτουργία πιδ πολύπλοκη, διανοητικότερη (τό έγκεφαλικό στοιχείο άλλωστε ούδέποτε έλλειψε από την ποίηση, ούτε κι' απ'αυτήν άκόμητην όπερρεαλιστική του καιρού μας), και όποβάλλει όλοένα και περισσότερο την άρχική της άπλοϊκότητά και ούθορητισμό. Φυσικά η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στην κριτική και τις άλλες λογοτεχνικές λειτουργίες είναι άρκετά καταφανής. Η εκδήλωση του συναισθηματικού κόσμου του δημιουργού, όπως εμφανίζεται στην ποίηση και την πεζογραφία είναι πιδ φυσική, πηγαία, αούόρητη, αναβλύζει κατ' εούθειαν από την ψυχική του οντότητα, γι' αυτό δε και σε πρωτόγονες άκόμη κοινωνίες ή και λίγο άναπτυγμένες βρίσκουμε τέτοιου είδους πνευματικές εκδηλώσεις, αντίθετα προς την κριτική θεώρηση, η όποια άναγκαστικώς προϋποθέτει μέστωμα του νοῦ, που μόνον σε μίαν οργανωμένη κοινωνική ζωή θα μπορούσαμε να το βρούμε. Άπαιτούνται δηλαδή για την καλλιέργεια της κριτικής συνθήκες λιγότερο ή περισσότερο εξελιγμένων κοινωνικών μορφών. Τότε δε μόνον, όταν βρε-

θεί ο πνευματικός άνθρωπος, κάτω από τέτοιες συνθήκες, θα αισθανθεί την άνάγκη της τακτοποιήσεως, της αναλύσεως και της έρμηνείας. Τότε μόνον θα ζητήσει να άπάντηση στις άπειρες έρωτήσεις που θα γεννηθούν στο πνεύμα του από την θεώρηση του λογοτεχνικού δημιουργήματος. Γι' αυτόν άκοιβώς λοιπόν τον λόγο η ημέρα που θα θελήσει να δώσει άπάντηση στα έρωτήματα αυτά θα είναι και η ημέρα της γεννήσεως της κριτικής.

II.—Τώρα άς προσπαθήσουμε να ρίξουμε μιά ματιά στο πρόβλημα της κριτικής, έτσι όπως εμφανίζεται στον τόπο μας.

"Η λογοτεχνία μας δεν έχει βλο πολλών αιώνων. Είναι άκόμη σχεδόν στα πρώτα της βήματα. Ξεπέρασε φυσικά την παιδική ηλικία και βρίσκεται τώρα στο άνδισμα της ήβης. Το μέστωμα όμως της άνδρικής ηλικίας δεν τούφτασε άκόμη Δημιούργησε ωστόσο ένα κάποιο έργο. Αυτό είναι άναμφισβήτητο. Θα έπρεπε λοιπόν να περιμένει κανείς και την εμφάνιση της κριτικής. Προβάλλει λοιπόν άμέσως το έρωτήμα: "Υπάρχει άραγε και στον τόπο μας η εκδήλωση της προσπαθείας για μίαν άξιολογική τοποθέτηση, για μιά βαθύτερη κατανόηση κ' έρμηνεία του περιεχομένου της λογοτεχνίας μας; Είναι αλήθεια ότι πολλές φορές τέθηκε και τον τόπο μας το έρωτήμα αυτό: "Υπάρχει ή δεν υπάρχει κριτική στην Ελλάδα; Δοθήκανε πολλές άπαντήσεις και καταφατικές και άρνητικές. "Όλες όμως εξώπειτες, χωρίς βαθύτητα, χωρίς πραγματική γνώση των προβλημάτων που άπαιτούν το ζήτημα της κριτικής. Το δημοσιογραφικό πνεύμα έπρωτάνευσε και στην περίπτωση αυτή. Οι γνώμες που κάθε φορά διατυπωθήκανε για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα δεν απέχουν και πολύ από τις γνώμες που δίνονται από τους πνευματικούς μας ανθρώπους στις έφημερίδες και μερικά λαϊκά περιοδικά για πράγματα όλοτελα άσημάντα και έπουσιώδη.

"Ωστόσο όμως φαντάζομαι ότι αυτές δεν είναι λόγος για να ξεγράψουμε το πρόβλημα της κριτικής. Κάθε άλλο. Η άγνοιά του δεν σημαίνει και άνυπαρξία. Τυπικώς φυσικά ούδέποτε έπαψε να υπάρχει κριτική στον τόπο μας. Άντίθετα μάλιστα, αυτό που στον τόπο μας όνομάζεται κριτική, είναι το λογοτεχνικό είδος που έχει ίσως τους περισσότερους θεράποντες.

"Η κριτική άπασχολεϊ στήλες όλόκληρες των έφημερίδων και των περιοδικών. Η τυπογραφική μέλ'νη ούδοκαταναλώθηκε για τήστοιχοποιημένη εκδήλωση των συναισθημάτων της νεοελληνικής μούσας μπορεί να παραβληθεί. Άρχίζει από το κριτικό σημείωμα και καταλήγει στην κριτική μελέτη, το κριτικό άρθρο και το κριτικό δοκίμιο. Το μεγαλύτερο μέρος όμως όλης αυτής της παραγωγής καθόλου δεν θάρλαφε κι' αν έλλειπε. Γιατί όλα αυτά τα κατ' όνομα μόνον τις περισσότερες φορές πνευματικά δημιουργήματα, άν δεν είναι μιά παροχή εκδουλεύσεως που άποβλέπει στην μελλοντική ανταπόδοση εκ μέρους του κρινόμενου προς τον κριτικό, ένα ταπεινό ντό ούτ ντές, συνήθως θα είναι μιά εκδήλωση ματαιόδοξης έπιδείξεως αούτουνοῦ που τά γράφει. Γράφει δηλαδή την κριτική άπλω και μόνον για να αισθανθεί την Ικανοποίηση να Ιδει τυπωμένο τ' όνομά του. Και τοῦτο δυστυχώς γιατί στον μακάριο αυτό τόπο δεν μπορούνε οι πνευματικοί μας άνθρωποι να νοιώσουνε την αλήθεια του «έκαστος έφ' ό έτάχθη». Δεν μπορεί βεβαίως να είναι κανείς

συγγράφας και κριτικός. (Φυσικά εξαιρούνται οι πολύπλευρες, οι πολυτάλαντες μεγαλοφυείς που αξιολογικά μπορεί να συγκεντρώνουν τα χαρίσματα τόσο ενός κριτικού όσο κι' ενός ποιητή.) Και δεν μπορεί γιατί στο τέλος ή κριτική προϋποθέτει κι' άρισμένα στοιχεία, τα οποία ειδικώς πρέπει να τάχει καλλιεργήσει αυτός που αναλαμβάνει το βάρος της διακρίσεως της. Μ' άλλους λόγους δεν μπορεί ο κριτικός να εμπιστευθεί στις παρορμήσεις μόνο της καρδιάς του και στον αυθορμητισμό του συναισθημάτων. Εδύο όμως υπάρχουν και στα νεοελληνικά γράμματα και μερικές τιμητικές εξαιρέσεις που καλλιεργήσαν τον κριτικό στοχασμό με κάποιαν επίγνωση των απαιτήσεων του είδους. Οι εργασίες του Σολωμού, (Διάλογος), του Πολυλά, του Ροΐδη και του Άγγελου Βλάχου, για να περιοριστώ στους παλαιότερους, θα άποτελούνε για καιρό ίσως ακόμη μια πραγματική δαση μεσ' στη Σαχάρα της στρατιάς των κατ' εφήμιμονό μόνο κριτικών του τόπου μας. Όχι φυσικά πως οι εργασίες τους είναι δλοτέρα άπαλλαγμένες από τα έλαττώματα της κακής κριτικής. Το υποκειμενικό κριτήριο και ο' αυτές τις περισσότερες φορές, είναι ή βάση έκείνη ήσως για την διατύπωση των κριτικών τους διαπιστώσεων. Η αυστηρή κριτική θεώρηση, που το χαρακτηριστικό της γνώρισμα πρέπει άκριβδώς ν' αναζητηθεί στην έλλειψη, όσο είναι δυνατόν, υποκειμενικού δογματισμού, λείπει και ο' αυτές. Όσο όμως παραμένουν σαν προσπάθειες αξιολογικές για την τοποθέτησή του και στον τόπο μας, στην πραγματική του θέση, του προβλήματος για μίαν καθαρώς κριτική αξιολογική έρευνα της νεοελληνικής λογοτεχνικής πραγματικότητας.

III.— Το άρθρο αυτό δεν έχει μεγαλύτερες αξιώσεις από τον τίτλο του. Δεν φιλοδοξεί να λύσει κανένα από τα άκανθωδη προβλήματα της λογοτεχνικής κριτικής. Οι «ώρατες μορφές» των Έρβαρτιανών και το «ώρατον περιεχόμενον» των Έγγελιανών είναι θέματα πολύ βαρύτερα για να μπορέσουν να χωρέσουν τα πλαίσια «μερικών στοχασμών». Προσπαθεί να θίξει μάλλον, προσπαθεί να «θέσει» ένα από τα πρωταρχικά προβλήματα που ξεπροβάλλουν μπροστά στον κριτικό νοού: Το πρόβλημα της κριτικής αντικειμενικότητας. Είναι μου φαίνεται το πρόβλημα τουτο ένα από τα σοβαρότερα και που από επιπολαιότητα περισσότερο δεν προσέχτηκε στον τόπο μας. Κατ' αρχήν πρέπει να μην ξεχνούμε ότι ή κριτική της λογοτεχνίας είναι κι' αυτή είδος λογοτεχνικό. Η ίδια αυτή ή φύση της επιβάλλει άρισμένα υποχρεώσεις, που σε καμιά φυσική περίπτωση δεν πρέπει να τις παραβλέψει ο άξιος του δνόματός του κριτικός. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ή τέτοια φύση της κριτικής πρέπει να καλλιεργείται εις βάρος του περιεχομένου της. Ίσα ίσα πρέπει ο κριτικός στοχαστής αν θέλει να συλλάβει ολοκληρωτικά την πραγματική υπόσταση του λογοτεχνικού δημιουργήματος για να το έρμηνεύσει κατόπιν, θα πρέπει να υποτάξει τα σκιρτήματα και τους άνευθουνους δογματισμούς των ψυχικών του παρορμήσεων μέσα στα άδστηρα πλαίσια των επιστημονικών δεδόμένων. Δεν παραγνωρίζω φυσικά τον δημιουργικό πόθο του κριτικού. Δεν παραγνωρίζω ακόμη το γεγονός ότι όση καλή θέληση κι' αν υπάρχει δεν μπορεί παρά ή κρίση του να είναι έπιρρεασμένη ακούσια από παράγοντες που δεν μπορούν να συμβαδίσουν με την επιστημονική εργασία. Όσο όσο όμως ποτέ δεν πρέπει να ξεχνάει ότι πρωταρχικό του καθήκον και βάση από την όποια θα πρέπει να ξεκινούν όλες του οι προσπάθειες θα πρέπει να είναι ή αντικειμενική έρευνα για την όρθη κατανόηση κι' έρμηνεία του λογοτεχνικού δημιουργήματος. Έπιβάλλεται δηλαδή στον κριτικό ένας άδστηρδς διαχωρισμός του υποκειμένου από το αντικείμενο.

Γιαυτό όταν ο κριτικός προσπαθεί να έρμηνεύσει το έργο ενός δημιουργού δια μέσου της ιδιικής του ιδιοσυγκρασίας και μόνης, τότε τα υποκειμενικά στοιχεία θα πλεονάσουν τόσο πολύ ώστε αναγκαστικά θα καλύψουν τις δυνατότητες για μίαν αντικειμενική σύλληψη των κατευθυντήριων γραμμών που διέπουν την ψυχή του κρινομένου λογοτεχνικού δημιουργήματος. Η αίτια αυτή είναι ή κυριώτερη κατά τη γνώμη μου της τόσης άσυμφωνίας για την αξιολογική τοποθέτηση της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ο νεοέλληνας κριτικός δεν στέκεται άπέναντι στο λογοτεχνικό δημιούργημα σαν ένας αντικειμενικός θεωρητής του. Γι' αυτό και ή στάση του αυτή δεν μπορεί να όνομασθί κριτική, έπιστημονική, (το έπιστημονικό στοιχείο είναι άλληλένδετο στην κριτική της με την λογοτεχνική της φύση), αλλά συναισθηματική, άντιεπιστημονική. Ίσως τα λόγια μου αυτά δώσουν λαβή για τη δημιουργία παρεξηγήσεων. Γι' αυτό, για να προλάβω τις παρεξηγήσεις αυτές δεν θάταν άσκοπο να κάνω μιά διασάφηση. Λέγοντας ότι τον κριτικό τον βλέπω σαν έναν αντικειμενικό θεωρητή του λογοτεχνικού δημιουργήματος, δεν θάθελα να νομισθείτι τον θεωρώ ψυχρόν άνάτομό του. Όχι ή σκέψη μου δεν έπλασε έναν κριτικόν άνάτομό που εξαπλώνει το λογοτεχνικό δημιούργημα πάνω στο άνατομικό τραπέζι και του βγάξει τα σπλάχνα του για να μάς τα επιδείξει κατόπιν. Ίσως το έργο αυτό να άνηκει στον φιλόλογο (με τη στενή σημασία του όρου). Πιστεύω άντίθετα ότι ο πραγματικός κριτικός πρέπει να είναι δημιουργός, γιατί μόνο δημιουργός είναι Ικανός να αισθανθεί τον παλμό ζωής που κρύβει μέσα του ένα λογοτεχνικό έργο, μόνο δημιουργός μπορεί να άνασούρει τον πέπλο το σκοτεινό που κρύβει πίσω από τα μάτια μας την ψυχή του δημιουργήματος. Από το σημείο όμως αυτό, ως το σημείο να φθάνει ο κριτικός, με το δικαιολογο, γητικό της δημιουργικής κριτικής, στην άλλην άκρότητα, στην άκρότητα της συσκοτίσεως μιάς καυστάσεως που έργο του και σκοπός του είναι να μάς άποκαλύψει την πραγματική της ύπόσταση, μάς χωρίζει ένα χάσμα άγασφύρωτο. Στην περίπτωση αυτή δηλαδή το άνατομικό μαχαίρι παραχαφίσει τη θέση του στην μεταφυσική θέση του στην μεταφυσική σκέψη, που μάς οδηγεί όλοίσα στο μυστικιστικό παραλήρημα.

Ο πραγματικός κριτικός λοιπόν είναι δημιουργός, αλλά είναι κυρίως και πρό πάντων κριτικός.

ΞΕΝΟΦΩΝ Ι ΚΑΡΑΚΑΛΟΣ

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ (*)

Σε νανουρίζει ή μάνα σου κι' έγώ σου γράφω στίχο σου λέει τραγούδια και χαρές, σου πλέκει φανελλίσα σταβρο κρεμά στο στήθι σου κι' εικόνημα στον τοίχο κι' άπάνου από το λίκνο σου μιά μάνα Παναγίτσα,

Έαρινός κελαδισμός σε κάθε μόρα μέσα, ζεστή καρδουλα που χτυπά, ξεχνά τα βάσανά μου. Ός με φίλας στο μάγουλο κι' ή άπαλή σου άνέσα περιβολιού κι' άγνότητας ξεχνά τα βάσανά μου.

Φοίβος Δέλφης

* Άπ' τη λυρική συλογή μου «Δώρο στο θεό» που θα κυκλοφορήσει σε λίγο. Άφιερώνεται στο παιδί μου.

Φ, Δ.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΓΕΝΕΘΛΙΟ ΧΩΜΑ

Ένας νέος ποιητής, Μωραίτης ποιητής, έρχεται να προσθέσει τον προσωπικό του τόνο στον νεοελληνικό λυρισμό και να σφραγίση με τη δικιά του βούλα τη νέα μας Άνθολογία. Στα τραγούδια του—σε κείνα τουλάχιστον που ε,ώ ξεχωρίζω—φέρνει όσα ή ζεστή μεσουραίακή μας καρδιά φυλάει πολύτιμα μέσα στη θεία αυτή πυξίδα του άνθρώπου. Κινένας κοσμοπολιτισμός στα ποιήματα αυτά και καμιά επιτήδευση Υπάρχει μιά άνεξάντλητη λατρεία στο γενέθλιο χώμα, στο χωριάτικο σπίτι, στο ζεστό τζάκι, στα συγγενικά πρόσωπα, στ' άγυπνημένα πρόματα. Πιστός θεματοφύλακας της ειρηνικής άγροτικής ζωής, σεμνός άπολογητής του παραδεισιακού της κόσμου, λυγρός ψάλτης των έρώτων της και των θανάτων της. Ο ποιητής είναι ο κ. Ι. Π. Κουτσοχέρας και το βιβλίο του «Στοχασμοί κι' Αντίλαλοι». Θα μιλήσω για μερικά τραγούδια του νέου τόμου, με τη δική μου μέθοδο, την υποκειμενική, που είναι πιο πολύ θανασιμδς παρά κριτική.

Λοιπόν, ένας ώραιος τύπος, που συμβολίζει ίσως τη λυρωτική δύναμη της Τέχνης, ο «Χαραμοφής»—ο τραγουδιστής του χωριού—που αυτός δε δουλεύει, μα κάτι χρήσιμο κάνει στους άλλους: Γλυκαίνει το μόχθο τους, στ' άμπέλια, στα χωράφια, στ' άλώνι, δουλεύει με το τραγούδι του ο άμεριμναμέριμος:»

Γλυκόλαλη στα χέρια του ή κιθάρα κι' οι ψυχαίβοι του παίρνανε μιλιάρροσιά της νιότης την άποσταμάρα, κι' άνάσα στη χωριάτικη δουλειά.

Τραγούδαγε βουνά κι' έλάτια, ξανθομαλλούσες, μαύρα μάτια. Στρουθί, κι' αν κι' ε,τι βρεί θά φάει, τον φώναζαν «Χαραμοφής»

Αυτός όμως βασιέται πιά το παρατσούκλι. Παράταει το τραγούδι σβύνεται ο εύφραντικός σπίνος του χωριού, και τώρα ή δουλειά θα γίνεται χωρίς ψυχικό ξεκούρασμα, χωρίς κέφι, σαν άγγαρεία. Το ποίημα αυτό του κ. Κουτσοχέρα μου φαίνεται σαν ειρwanική άπάντηση σε κείνους που προσβέουν το μάταιο της Ποίησης στη ζωή και διακηρύττουν τον πεζό ρεαλισμό τους. Είναι οι περίφημοι «θετικοί άνθρωποι». Να και ο «Στρατοκόπος», που έσερνε το σχοινί με το βιοτικό άχθος σε όλη του τη ζωή. Και τώρα είναι ο «αυτοτιμωρούμενος» του Μπωντλαίρ. Δε βρήκε ποτέ του λίγη χαρά. «Το γέλιο δεν έρδιδε ποτέ στο πρόσωπό του» λέει ο ποιητής μας. Ξεράθηκαν μέσα του όλες οι πηγές του φιλότητας. Άκόνη και ή θεϊκή προσήλωση. Το χάδι μιάς κοπέλας ξένο γι' αυτόν και άγνωστο. Είναι να τον κλαίμε, γιατί γέρει πιά, γυρίζει στα πατρογονικά χώματα, μετανιωμένος πραγματοποιεί την «αιώνια έπα-

νοδο», και στο άντίκρουμα του γνώριμου φράχτη, φωνάζει τη μάνα του να παρασταθί στη στερνή του ώρα και να τον θάψη στη γη που τον έγέννησε. Τι έκαμε και τί άπόχτησε ο ταλαίπωρος:

Μιά τέτοια νοσταλγία, ένας παρόμοιος γλυκός μεταοιωμός, είναι κ' ένα άλλο της συλλογής ποίημα. Έδω τα δικτάσειχα υπογραμίζουν την πανταδυναμία της Άγάπης, που κυβερνάει τους άνθρώπους κι' όλα τ' άστρα. Μιά τέτοια παρατήρηση έγραψε κάποτε και ο υποφαινόμενος στο «Άνοιχτό Πυράθυρο».

Οι πιο χαμένες, οι πιο μάταιες ώρες, Είναι όσες δίχως έρωτα περνούν...

Θυμάται όμως και την οικογένειά του ο κ. Ι. Π. Κουτσοχέρας, της αφιερώνει ποίημα και με στοργή λέει στην άδερφοφύλα του:

Ά! και να μόραγε, καημένη μου Μαριώ, να ξαναβρίσκαμε τα παιδικά μας χρόνια! Χωρίς τη φρόνηση, με γέλιο στο χωριό να ξαναπαίξουμε κρυφτούλι δμπρός στ' άλώνια.

Ά! να μόραγε, καημένη μου Μαριώ, και πάλε νιάτα, παραμύθια, πάλε ή μάνα... Άλήθεια, ο χρόνος είναι άνήμερο θεριό. μα ή θύμηση γλυκαίνει τη ζωή την πλάνα...

Δεν αφήνει κανένα γραφικό τοπίο του χωριού του που να μην το ύμνολογήση ο ποιητής των «Στοχασμών και Αντίλαλων», την Έλιά, που δίνει τροφή για τους άνθρώπους και λάδι για την καντήλα του εικοναστασιού, το «Λυχνάρι» που του έφεγγε να διαβάζη το Άλφαβητάρι, τον κάμπο, το βουνό, τη βρύση—γράφει για όλα τ' άκριβά και τα γλυκαθύμητα. Μας ίστορει ακόμη και μιά συγκινητική (και πόσο εύλαβική!) λειτουργία στο «Έρμηοκλήσι του Χωριού» που τελειώνει με υποβλητικούς στίχους:

Άνω σχώμεν τας καρδίας...

Μηδε άνασασμός σιγή.

Ό οδρανός φιλάει τη γη.

Πνέει ο πεθκος για άνθοσιμας:

Με τέτοια ή άνόλογο μοτίβα συγκινούν την Έλληνική καρδιά μας «Οι άγάπες στο χωριό»—«Η φλογέρα της Άγάπης»—«Ο Τρύγος»—έν Άνακρεόντειο που εθωδιάζει από το γλυκόπιτο κρασίκι του Μωραϊά μας, το μοσκοϋδι, και άλλα. Είναι ακόμη και το «Αδγουσιάτικο Φεγγάρι» χυμένο σε οδρανό και γη, σε νερά και φύλλα, σε καρδιές και μάτια. Ο ποιητής μας στέκει έκστατικός:

...νά ταν το φεγγάρι

Έτσι κάθε μιά βραδιά, που να παίζει στην καρδιά της άγάπης το δοξάρι!

Λοιπόν, ο ποιητής αυτός της άπλης, της ειδυλλιακής, της τίμιας ρωμείκης ζωής, μάς ξαναγυρίζει στις αιώνιες πηγές του άρχαίου λυρισμού και χορταίνει τη δίψα μας.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΠΟΙΗΤΡΙΕΣ

“ ΠΥΡΑΚΑΝΘΟΙ, ”

Η ΝΕΑ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΗΣ κ. ΤΙΛΛΑΣ ΜΠΑΛΗ

Ἡ ποιήτρια κ. Τίλλα Μπαλή δὲν εἶναι πιά γνωστὴ μόνο στὸν περὶ ἡμᾶς κύκλο τοῦ ποιητικοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ μας κόσμου, στὸν ὁποῖο πήρε, ἀπὸ τὴν πρώτη της ἐμφάνιση, τὴν πρέπουσα κι' ἀναμφισβήτητη θέση της, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τοῦ μεγάλου ἀναγνωστικοῦ μας Κοινοῦ, στὸ ὁποῖο χάρισε μέσα σ' ἕξη χρόνια τρεῖς ποιητικές της συλλογές.

Ἡ συλλογὴ πού κυκλοφόρησε τώρα τελευταῖα μὲ τὴν καλίσθησιν, μὲ τὸν τίτλο «Πυράκανθοι», εἶναι ἡ τρίτη κατὰ σειρά.

Καὶ δὲν εἶναι, βέβαια, μικρὸ καὶ συνηθισμένο ἄθλημα—ιδίως στὴν ποίηση—ἡ προσφορά αὐτὴ στὸν πνευματικὸ μας κόσμο, μέσα σ' ἕνα τόσο μικρὸ διάστημα. Γιατί δείχνει τὴν ἐσώτερη ἀνάγκη τοῦ ἀισθαντικοῦ καὶ διανοούμενου ἀνθρώπου νὰ ἐκφραστῆ καὶ νὰ μᾶς μεταδώσῃ ὅ, τι περισσεύει ἀπ' τὸ ξεχειλισμὸς τῆς καρδιάς του.

Καὶ τὸ ξεχειλισμὸς τῆς καρδιάς της καὶ τίς μύχιες σκέψεις της, μᾶς τὰ πρόσφερε ἡ κ. Μπαλή μὲ τὸν πλέο πηγαῖο κι' αὐθόρμητο τρόπο, μέσα σὲ λυρικότατους καὶ ἀψεγάδιαστους στίχους, πού δείχνουν τὸν φτιασμένο τεχνίτη καὶ τὸν διανοούμενο ἄνθρωπο, πού τὸν ἐνδιαφέκει αὐτὸν συγκινοῦν ὅλα γύρω του:

Μὲς σ' αὐτὴ τὴ συμφορὰ καὶ τὴ φθορὰ !..
πὼς μποροῦμε νὰ μιλοῦμε πῶς ἀπαλά ;...
πὼς μποροῦμε
νὰ σκεφτοῦμε
τόσα ὄρατα καὶ μοιραῖα ;
Ἔρωτα, λουλούδια, πόσα ἀκόμα...
(Τῆς Ὀδύνης).

Καὶ τὸ ἕλλο παρακάτω, πού δείχνει ὅλη τὴν ἀνησυχία τοῦ ἀνθρώπου πού ζητάει τὴ λύτρωση καὶ τὴ διέξοδο μέσα σ' αὐτὴ τὴν κοσμοχαλασιά :

Βλέπω νὰ ὠθοῦνται πολὺ τὰ πλήθη
πρὸς ποῖον Προφήτη τάχα βαδίζουν,
γιά ποῖα θρησκεία νὰ ξαναρχίζουν
πόλλες νὰ χτίζουν μ' ἀκέραια ἦθη...
(Πρώτη στροφή ἀπὸ τὴν Ἑξοδο)

Ἔνα, κι' ἀπὸ τὰ καλλήτερα τῆς συλλογῆς, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου κόσμου:

Πόσο τὸν πόνο νοιώθω ἐγὼ
γιά τὸ μεγάλο σας χαμό,
σιωπηλὰ ἐρείπια...
Κι' ἀκόμα πόσο σπαραγμὸ
γιά θρύψαλα μαρμάρων...
Ναοί, θέατρα, τάφοι, κατοικίες,
πηγὲς βουβές
— μὲ τίς χαμένες τίς ὕδρες —
δίχως νεροῦ δροσιά,
στεγνὲς καὶ κρύες...
(Ἄπ' τὸ : Ἄρχα (Κόρινθος)

Κι' ἕνα ἄλλο, παρμένο ἀποσπασματικὰ ἀπὸ τὸ δράμα τοῦ Ναζωραίου:

Τὴν τελευταίαν ἀνοιξὴ στὴ γῆ
πού ἐξήσες, Κύριέ μου...
στὸ ἀνθισμὰ τῆς σ' εὗρισκε ἡ αὐγὴ
μέσα στῶν κάμπων τὴ γλυκεῖα σιγῆ,
καθὼς γυρνοῦσες πάντα,
Δίκαιέ μου...
Καὶ στῶν βουνῶν τὴ χ' ὠρασιά,
στὴν ἀνοιξιὰτικὴ δροσιά,
πάνω στὰ ὕψη,
ἔλεες μιάς προσευχῆς τὰ μουσικά,
καὶ ἦταν τὰ μάτια σου
ἐκστατικά,
κι' ἄς ἤξερες πὼς ἡ θύελλα θὰ ἐνσκήψει...

Στοῦ μαρτυρίου σου ἐσύρθης τὸ σταυρὸ
μ' ἀγκαθερὸ
στεφὰ ἰ στὸ κεφάλι
κι' ὡς σοῦ τρυπήσανε μὲ λόγῃ τὸ πλευρὸ
βάψανε ἀπ' τὸ αἷμα σου τὸ πορφυρὸ
οἱ ἀνεμῶνες πού ἐφάνηκαν καὶ πάλι...

Ἐπίσης ξεχωρίζουμε τὰ: «Ὀνειρόδραμα», ἕνα ἀπὸ τὰ λυρικότατα τῆς συλλογῆς, τὸ ὁποῖο δὲ μποροῦμε νὰ καταχωρήσουμε ἐδῶ, γιατί εἶναι 59 στίχοι, «Ἡ ἀγάπη μου», «Ἀπήχηση», «Μαυρίλες», «Δύση», «Ἀναστάσιμος», «Περιμένοντας» καὶ ἄλλα διαλεχτὰ κομμάτια, πού μᾶς κάνουν νὰ πιστέψουμε ὅτι δὲν πρόκειται γιά μιὰ ἀπλή ποιητικὴ συγκινησοῦλα τῆς στιγμῆς, πού μπορεῖ ν' ἀχῆ κάθε ἀισθαντικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὅτι ἔχουμε νὰ κάμουμε μὲ μιὰ γνήσια ποιητικὴ φλέβα μὲ πηγαῖα ἐμπνευση.

Ἄλλοτε, στὰ 1940, δταν παρουσίασε τὴ δεύτερη ποιητικὴ της συλλογὴ «Ἐρμῶς», εἶχαμε γράψῃ ὅτι ἡ κ. Τίλλα Μπαλή θὰ γίνῃ μιὰ ἀπὸ τίς καλλήτερες ποιητρίδες μας μέσα σὲ τόσες λίγες καλές—δυὸ τρεῖς—πού ἔχουμε. Τώρα πάλι, ὅστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ, ἐπικυρώνουμε τὴ γνώμη μας ἐκεῖνη, προσθέτοντας χωρὶς δισταγμὸ, ὅτι ἡ ποίηση τῆς κ. Μπαλή κατέλαβε πρωτεύουσα καὶ ξεχωριστὴ θέση μέσα στὶς τεχνίτρες τοῦ στίχου πού φανήκανε τὸν τελευταῖον καιρὸ—ἀπὸ τὸν μεσοπόλεμο καὶ δῶθε—καὶ ὅτι ἀμφισβητεῖ τὰ πρωτεῖα κι' ἀπὸ μερικοὺς νεώτερους ποιητὲς μας, πού φαίνονται ὅταν ἀπὸ καιρὸ ἐδραιωμένοι στὸ νεοελληνικὸ Παρνασσό.

Καὶ τὴ γνώμη μας αὐτὴ θὰ ὑποστηρίξουμε ἀργότερα σὲ μιὰ μας εἰδικὴ μελέτη γιά τίς Ἑλληνίδες ποιητρίδες πού φανήκανε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνα μας ἴσαμε σήμερα.

ΒΕΓΑΣ

Τύποις : Ε. ΤΣΙΝΙΚΑ Σκουλερίου 1, Πλ. Ἄγ. Θεοδώρου

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ - ΘΕΑΤΡΟ - ΜΟΥΣΙΚΗ - ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Κωστή Παλαμά : Βραδινὴ Φωτιά. — Νίκου Γκάτσου : Ἄμοργός. — Γιώργη Κόλλια : Ραγιαμένα Σήμαντρα. — Μήτσου Τσιάμη : Σιωπηλὰ Μιλήματα. — Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου : Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα, Β'. Ἀνήσυχα χρόνια — Φώτη Κόντογλου : Ὁ θεὸς Κόνανος καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ τὸ λεγόμενο Καταβύθισι. — Γ. Μ. Πολιτάρχη : Ὁ καθένας γράφει τὴν ἱστορία του, κι' ἄλλα διηγήματα. — Γιώργου Σταμπολῆ : Συμφωνία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἔνα μικρὸ «ἀντίδωρο» ἀπ' τὴν πλοῦσια «προσφορά» τῶν «καταλόγων» τοῦ Κωστή Παλαμά—σ' αὐτὰ περιλαμβάνεται κι' ὀλίγη μὴ συλλογὴ μὲ τὸν τίτλο «Πρόσωπα καὶ Μοῦσολογοί»—εἶναι κι' ὀλίγη μὴ συλλογὴ τῆς «Βραδινῆς Φωτιάς», πού τύπωσε ὁ κ. Λεάνδρος Κ. Παλαμάς σὲ φροντισμένη ἔκδοση, στολισμένη καὶ μὲ τὸ πορτραῖτο τοῦ ποιητῆ.

Ὁ ἐκδότης ἐξηγεῖ στὸν πολὺ καλογραμμένο του πρόλογο, πὼς θέλησε νὰ παρουσιάσῃ ἕναν κύκλο ἀπὸ ἀνέκδοτα ποιήματα, ὅπου «ἀνυψῶνεται κανεὶς σ' ὀλόκληρη τὴ σκάλα τῆς ἀγάπης». Σ' ὀλίγη μὴ συλλογὴ τὸ παλαμικὸ ἔργο ἡ ἀγάπη φανερῶνεται καὶ στὶς δυὸ τῆς ὄψεις, τὴν ἀισθησιακὴ καὶ τὴν πνευματικὴ. Μὰ κείνη πού στάθηκε ἡ μοναδικὴ τοῦ ποιητῆ ἀγάπη, εἶταν ἡ Μοῦσα τοῦ μονάχα:

Ἡ Μοῦσα μὲ τὴ φλόγα τὴν ἀθάνατη
πάντα φλογίζει τὰ θνητὰ μου χεῖλη.

γιατ', ὅπως ὁ ἴδιος λέει:

Εἴμ' ἕνα δέντρο καὶ καρπὸ τὸ στίχο κάνω

Αὐτὴν τραγοῦδῃσε στὴ μακρόχρονη κι' ἀσάλευτη
ζωὴ του, μὲ στίχους, πού οἱ ρυθμοὶ τους ἀξέχαστοι
θὰ μείνουν γιά τοὺς κατοπινοὺς:

Καὶ τὸ στερνὸ πού θ' ἀναβρῶσῃ ἀγνὸ τραγοῦδι μου
γιά σένα,
στερνὸ δὲ θὰ εἶναι, θὰ σωπάσῃ ἐδῶ, μὰ θὰ τὸ πᾶ-
[ρουνε

καὶ θὰ τὸ κελαῖθοῦν ἄλλοῦ ὀλοῦνά
ἄλλα χεῖλάκια ἀπόκοσμα, τὰ ξωτικά, τὰ πνέματα,
καὶ στῶν αἰῶνων τοὺς αἰῶνες,
ὅσο στενάζουν οἱ καρδιὲς τὰ πάθη τους,
ὅσο βογγοῦν τοὺς ἔρωτές τους οἱ τρυγόνες.

Καὶ σ' αὐτὴ του τὴν ἀγάπη, τὴ μοναδικὴ, πιστὸς ἔμεινα ὡς τὰ βαθειὰ του γηρατεῖα ὁ Παλαμάς.

**

Στὴν «Ἄμοργό» τοῦ κ. Ν. Γκάτσου, ἐπικρατεῖ πέρα γιά πέρα τὸ ὑπερλογικὸ στοιχεῖο. Ἀκόμα κι' ὁ τίτλος καμιά δὲν ἔχει μὲ τὸ περιεχόμενο σχέση καὶ διαλέχτηκε, στοχάζομαι, μόνο καὶ μόνο γιά τὸ μελωδικὸ του συλλαβισμό. Δὲν πρέπει ὅσο νὰ νομιστεῖ πὼς ἐφαρμόζει ὁ ποιητὴς τὴν αὐτοματικὴ γραφὴ στὴ σύνθεση τοῦ βιβλίου του. Οἱ στίχοι του εἶναι ἀποτέλεσμα μεγάλου μόχθου:

Χρόνια καὶ χρόνια πάλαιψα μὲ τὸ μελάνι καὶ τὸ
[σφυρί,

Βασανισμένη καρδιά μου,
Μὲ τὸ χρυσάφι καὶ τὴ φωτιά γιά νὰ σοῦ κάμω ἕνα
[κέντημα.

Μόνο πού ὁ κ. Γκάτσος ἐνδιαφέρεται γιά τὴν ἐξωτερικὴ μουσικότητα τοῦ στίχου του :

Ἔνα κορίτσι ἀμάραντο σὰ μυγδαλιὰς κλωνάρι
Μὲ τὸ κεφάλι στὸν ἀγκῶνα τῆς γαστρὸς καὶ τὴν παλάμη
πάνω στὸ φλουρὶ τῆς
Πάνω στὴν πρωινὴ του θαλπωρὴ δταν σιγὰ-σιγὰ σὰν
τὸν κλέφτη

Ἄπὸ τὸ παραθύρι τῆς ἀνοιξῆς μπαίνει ὁ ἀδερρινὸς
[νὰ τὴν

ἐυπνήσει!

ὅπως καὶ γιά τίς λυρικές του μεταφορὲς, πού παλ-
λές του εἶναι ἀληθινὰ εὐρήματα :

Σὰν τὴ φωνὴ κάποιου σήμαντρου πού ταξιδεύει μέσα
στ' ἀστέρια

Πόσο πολὺ σὲ ἀγάπησα ἐγὼ μονάχα τὸ ξαίρω,
Ἔγὼ πού κάποτε σ' ἀγγιζὰ μὲ τὰ μάτια τῆς πούλιας
Κι' ἂν θὰ διψάσεις γιά νερὸ θὰ στίψουμε ἕνα σῦνεφο

Σ' ὄλες αὐτὲς τίς προσπάθειες, νὰ σπάσουμε κά-
θε δεσμὸ μὲ τὴν παράδοση καὶ ν' ἀναζητήσουμε
καινούργιους τρόπους λυρικῆς ἐκφρασεως, ὅ,τι ἔχει
πιοτὴρη σημασία, εἶναι νὰ γίνεταί τοῦτο μ' ἀληθινὴ
πρόθεση ἀνανάωσης τῶν ἐκφραστικῶν μέσων στὴν
ποίηση καὶ νὰ μὴ εἶναι ἀποτέλεσμα προσπάθειας
νὰ κρυφτεῖ ἀπ' τὸν κατάπληχτο ἀναγνώστη ἡ ἄλλει-
ψη ποιητικοῦ φόντου. Κι' ἀπὸ τὴν ἀποψη τούτῃ ἡ
«Ἄμοργός» ἀντέχει σὲ κάθε δοκιμασία. Ὁ κ. Γκά-
τσος ἔχει χωρὶς ἄλλο γερὴ ποιητικὴ φλέβα, καὶ τὴ
βλέπουμε καθαρὰ στοὺς στίχους, ὅπου πηγαῖος ἀνα-
βλύζει ὁ λυρισμὸς του, δταν δὲν ἔχει πρωτότερα
ὑποστῆ τὴν, πολλὰς φορὲς καταθλιπτικὴ, σὲ και-
νούργιες μορφὲς προσαρμογῆ:

Στοῦ πικραμένου τὴν ἀλλὴ βγαίνει χορτάρι μαῦρο
Μόνο ἕνα βράδυ τοῦ Μαγιοῦ πέρασε ἕνας ἀγέρας,
Ἔνα περπάτημα ἐλαφρὸ σὰ σκίρτημα τοῦ κάμπου.
Ἔνα φιλὶ τῆς θάλασσας τῆς ἀλαφροστολισμένης.

**

Μελαγχολία ἀποπνέουν κι' οἱ στίχοι τοῦ κ. Γιώργη
Κόλλια, μὰ δὲν πρόκειται γιά τὸ γνώριμο πεσιμι-
σμὸ πού βρίσκεις σ' ὄλων τῶν νέων ποιητῶν τοὺς
στίχους. Ἡ μελαγχολία ἐκεῖνων ἔχει κατὰ μεγάλο
ποσοστὸ αἰτία τὸ κενὸ καὶ τὴ θλίψη, πού ἡ μεταβα-
τικὴ τους ἡλικία γεννᾷ στὴν ψυχὴ τῶν νέων. Μὰ ἡ
μελαγχολία τοῦ κ. Κόλλια ἔχει βαθύτερη καὶ μονι-
μότερη αἰτία, μιὰ πού ἀνδρική πιά εἶν' ἡ ἡλικία του
κι' ἡ ποίησὴ του φανερῶναι μιὰν ἀρκετὰ σημαντικὴ
ὄριμότητα. Ἡ θλίψη του, ἴσως κι' ἀπὸ αὐτοῦ
κάποιον ἔρωτα:

Εἶχα μιὰν ἀγάπη ἀπὸ καιρὸ κι' ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια
κρυφὴ ἀπ' τὸν κόσμο ὀλοῦτελα κι' ἀπ' τὴν ἀγάπη τῆς
κρυφῆ,
μὰ πρὶν τὴν κλεισὸ ἀπάρθενη σ' ἀχαροῦ δρόμου μιὰ
[στροφή,

δω που γκρεμνάω, στερνή φορά θα κλάψω, ως κλαίν τ' αηδόνια

βρίσκει τη λύτρωσή της στην ποίηση :

Κρυφοπηγή στα σπλάχνα μου κι' ανθρώπινέ μου [πόνε, σάν και μιά αγάπη επρόφτασε με τὸ γλυκὸ κρασί, κι' ἤρθες καθάρια στίχε μου και σὺ θλιμένε τότε, νάμα στην πᾶσα μου πληγή, κι' ἀπάνεμο νησί...

Ἄντίγραφο δάκρυα δυὸ τετράστιχα γιὰ ν' δείξω μᾶλλον τὴ λεπτὴ εὐαισθησία τοῦ ποιητῆ και τὴν προσωπικὴ του φόρμα, πὸ φαίνεται πὸς ἀρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ ξεπερνάει τ' αὐστηρὰ τῆς παράδοσης πλαίσια, γιὰ νὰ ξεπηδήσει αὐθόρμητη στὸ τελευταῖο τραγούδι τῆς συλλογῆς, ἔτοιμη πιά γιὰ καινούργιες τοῦ στοχαστικοῦ λυρισμοῦ κατακτήσεις:

Τ' ἀσίγαστο τραγούδι τοῦ πελάου νὰ γροικᾶς, φτωχέ μου στοχασμέ, και νὰ πλαταίνης, Κι' ὄλο ν' ἀντρειεύσσαι... κι' ὄλο τ' ἀψηλό ν' ἀνεβαίνεις.

Βέβαια ὁ στίχος τοῦ κ. Κόλλια παρουσιάζει ἀνισότητες πὸς δείχνουν πὸς ὁ ποιητῆς δὲν ἔχει ἄκόμα φτάσει στὸ εὐτυχημένο ἐκείνο τέρμα, πὸς θὰ τὸ θελε ἡ λυρική του καλλιέργεια. Μὰ στίς τρεῖς τοῦ τοῦτες συλλογές, τὰ «Ραγισμένα Σήμαντρα», πὸς δίνει και τ' ὄνομά της γιὰ τίτλο τοῦ βιβλίου, τὶς «Δειλινές Ὁρε» και τὸς «Καημοὺς και Φλόγες», τόσες πολλές εἶναι οἱ σκόρπιες κατακτήσεις του, πὸς φανερώνουν πὸς ὁ κ. Κόλλιας κατέχει ἕνα γνήσιο ποιητικὸ μέταλλο, πὸς πολὺ γρήγορα θὰ μᾶς δώσει ἕνα ἀληθινὰ ἀψευδάριστο δημιούργημα, ἔστω κι ἂν ἡ ταπεινοφροσύνη του μᾶς λείει πὸς:

Μάρτυς μου ὁ Θεός! Δέν εἴμ' ἐγὼ σοφός. Φτωχὴ στὰ δάκρυά μου ἡ λύρα μιάν ἀρμονία ἐντός μου νὰ ἤχει και λίγο φῶς νὰ μὲ γλυκαίνει, πόθος μου κρυφός.

Νέος ποιητῆς ὁ κ. Μήτσος Τσιάμης, βρίσκεται μετὰ τὰ «Σιωπηλὰ Μιλήματα» στὸ στάδιο τῆς ἀναζήτησης νέων μορφῶν κ' ἐκφραστικῶν μέσων, χωρὶς ἄκόμα νὰ ἔχει ὀλοτέλα ἀπαλλαγῆ ἀπ' τὰ δεσμὰ τῆς παράδοσης. Οἱ στίχοι του ἔχουν ὄλη τὴ δροσιά τῆς ἡλικίας του:

Κάτω ἀπ' τὴ μηλιὰ μου μιλᾶς κλεφτὰ τοῦτα λές κ' ἐκεῖνα γιὰ τὰ ρόδα κείνα τὰ ζευγαρωτά...

χωρὶς και νὰ ξεφεύγουν ἀπ' τὴ γνωστὴ στὴ νεῖδι τῆ μελαγχολλία:

Και βαθεῖά μου ὄσα κλειώ σιωπηλ και θλιμένα μιά ψυχὴ ἔχουν σὲ μένα μετὸ βρόχινο θρήνο.

Ἡ μουσικότητα τοῦ στίχου, πὸς προδίνει τὴν ἀκάματη κατεργασία του πρὶν νὰ πάρει τὴν ὀριστική του φόρμα, εἶναι ἕν' ἀπὸ τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ δημιουργοῦ, πὸς δὲ φαίνεται νὰ βρίσκεται μακριὰ ἀπ' τὸ σημείο τῆς ἀναντίρτητης κατάχτησης τῆς τέχνης του.

Ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος καταπιάστηκε μ' ἕναν πραγματικὸ ἄθλο. Γιατὶ δὲν εἶναι καθόλου εὐκολο νὰ κλεισιε μέσα σ' ἕναν ὄχι και πολὺ χοντρὸ τόμο τὴ θεώρηση μιάς ἐποχῆς πὸς τὴν ἔζησες, νὰ μιλήσεις σάν ξέχωρος παρατηρητῆς γιὰ τὰ γραφί-

ματα τῶν συντρόφων σου στὴν πορεία τῆς τέχνης και νὰ κάνεις ὀριστική, ὄπως και νὰ 'ναι, τοποθέτηση μιάς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς «πὸς ὄλοένα ξετυλιγεται, πὸς συχνὰ βρίσκεται στὴν ἀρχὴ της και δὲν ἔχει ἄκόμα παρὰ μονάχα ἐπεισοδιακὰ συμπληρώσει τὸν κύκλο της». Μὰ ὁ συγγραφέας κατέχει πολυδύναμες γιὰ μιά τέτοια δουλειὰ ἱκανότητες: εἶναι πρῶτα ἀπ' ὄλα ὀλοκληρωμένος πνευματικὸς ἄνθρωπος, μετὰ γερὴ μόρφωση, μ' ἀξιοσημείωτὴ μεσότητα στὸ στοχασμὸ του και μετὰ ξεχωριστὴ εὐαισθησία στὴ σύλληψη τῶν λεπτῶν ἀποχρώσεων τοῦ ἀντικείμενου τῆς μελέτης του: ὕστερα τὸ πλοῦσιο ἐκφραστικὸ του ταλέντο τοῦ παρέχει τὴν εὐχέρεια ὄχι μόνο στὴ λαγαρὴ διάρθρωση τῆς σκέψης του — ἡ σαφήνεια πρέπει νὰ 'ναι γιὰ μένα τὸ πρῶταρχικὸ αἷτημα τοῦ κριτικοῦ — μὰ και στὴ λογοτεχνικὴ ἀτυπώσή της. Κι ἄκριβῶς τὸ βιβλίο τοῦ κ. Παναγιωτόπουλου ρουφιέται κυριολεκτικὰ, ὄχι μόνο σάν κριτικὸ δοκίμιο, μὰ και σὰ λογοτεχνικὸ κείμενο ἀναμφίλογης καλλιτεχνικῆς ἀξίας.

Δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία τὸ γεγονὸς πὸς δὲ συμφωνᾶς πέρα γιὰ πέρα μετὰ τὶς γνώμες τοῦ κριτικοῦ τοῦ μεσοπολέμου, μὴ πὸς ἀπ' ὄλους ἔχει γίνεῖ παραδεκτὸ πὸς δὲν ὑπάρχει ἄπολυτα ἀντικειμενικὴ κριτικὴ. Μήτε βαραίνουν οἱ ὄποιες ἀνιρρήσεις γιὰ τὴν ἀξιολόγηση τῶν ἐκπροσώπων τῆς μεσοπολεμικῆς πεζογραφίας ἢ γιὰ τὴν παράλειψη τῆς μελέτης μερικῶν ἱδιοτυπιῶν, ὄπως λ. χ. τοῦ Σκαρίμπα, ἐνῶ γίνετα λόγος γιὰ κάποιους ἄλλους πὸς θὰ μπορούσαν νὰ λείψουν ἀπ' τὸν κατάλογο τοῦ κ. Παναγιωτόπουλου. Σημασία ἔχει πὸς ὁ συγγραφέας θέλησε νὰ μᾶς δώσει τὴν εἰκόνα μιάς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς πὸς ἔκλεισε μετὰ τ' ἀμετάθετο τοῦ συγκαιρινῶ πολέμου γεγονὸς τὸν ἱστορικὸ τῆς κύκλου, μὴ πὸς εἶναι σχεδὸν βέβαιο «πὸς ἕνας κόσμος διαφορετικῶν δρασκελαῖε μετὰ γοργὰ βήματα τὰ κατάφρα τῶν καιρῶν πὸς θάρθουν». Καὶ τ' «Ἀνήσυχα Χρῶνια» μᾶς πείθουν στὸ μεγαλύτερὸ τους μέρος, πὸς ὁ ζωγραφικὸς πίνακας πὸς μᾶς παρουσιάζουν φτάνει στὴν πρεπούμενη τῆς τέχνης τελειότητα.

Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς πὸς ὁ κ. Φώτης Κόντογλου ζωγραφίζει μετὰ τὴ βυζαντινὴν τεχντροπία και γράφει κείμενα πὸς θυμίζουσαν παραμύθια και συναξάρια, μήτε και τὸ κάνει ἀπὸ προσπάθεια ἱδιοτυπίας. Ὅλα τοῦτα εἶναι συνακόλουθα μετὰ τὴν ψυχῶσύνθεσή του, μετὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του, μετὰ τὴν ἔξωτερικὴ του παράσταση, μετὰ τὴν ἀγίατρευτὴ τοῦ παλαιοῦ νοσταλγία του. Ἐτσι κ' οἱ τρεῖς ἱστορίες πὸς συγκροτοῦν τὸ καινούριο του βιβλίο, «Ὁ Θεὸς Κόνανος και τὸ Μοναστήρι του τὸ λεγόμενο Καταβύθιση», δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ παραμύθια, μαζὶ και χρονικὰ και συναξάρια, γραμμένες ὄλες μετὰ τὸν ἀπλό και ἀνεπιτήθευτο τρόπο τῶν παλιῶν βιβλίων, πὸς τόσο τ' ἀρέσει τοῦ κ. Κόντογλου νὰ τὰ ξετρῦνῶνε στὰ σκονισμένα ράφια τῶν βιβλιοθηκῶν και νὰ βυθίζεται στὴ μελέτη τους. Ἡ φοβερὴ πορεία τῶν πιστῶν γιὰ νὰ πᾶνε νὰ βαφτιστοῦν χατζήδες στὸ μοναστήρι τοῦ Θεοῦ Κόνανου κ' ἡ Ζυγαριὰ τῆς Σωτηρίας, ὄπου «ζυγιάζουνε τοὺς προσκνητῆς κατὰ πόσο εἶ ανε ἀξιοὶ νὰ σωθοῦνε», ὄπως κ' ἡ ἀπαρτίμηση τῶν «Δαιμονίων τῆς Φρυγίας» και τῶν «Ἐξ Ἀνατολῶν ὄρνισμένων πνευματῶν» προκαλοῦν ἀθέλητα στὸν ἀναγνώστη τὸ «φόβο» τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, παρέχοντάς του σὺγκαιρα και τὸ θέλητρο πὸς νιώθαμε μικροὶ διαβάζοντας τὰ Παραμύθια τῆς Χαλιμάς.

Ἡ τέχνη τοῦ κ. Κόντογλου, ἀπόσταγμα πραγματικῆς σοφίας, δὲν ἀποβλέπει στὸ νὰ καταπλήξει τὸν ἀναγνώστη χρησιμοποιώντας δυσκολόπιστους ἐκφραστικὸς τρόπους γιὰ ν' ἀποτυπώσει τὴν πολυσύνθετη συγκαιρινὴ ζωὴ. Γιατὶ, ὄπως κι ὁ ἴδιος

γράφει στὸν πρόλογο κάποιου του βιβλίου, «τὸ μεγαλύτερο κέρδος στὸν ἄνθρωπο εἶναι τὸ νὰ φχαριστιέται μετὰ ἀπλὰ κι' ὄμορφα πράγματα. Αὐτὰ πὸς λένε πολλὰ πὸς σῆμερα τὸ μυαλό μας ἔλλαξε κι' ἀποζητᾶ φιλοσοφίες και μηχανικὲς δὲν τὸ παραδέχουμαί στὸ χέρι τ' ἄνθρώπου στέκεται νὰ πονηρέσει ἢ ν' ἀπομείνει ἀπλός».

Ἡ συλλογὴ «Ὁ καθένας γράφει τὴν ἱστορία του, κι ὄλα διηγήματα» ἀποτελεῖ τὸ πρωτότυπο ἐνὸς καινούριου διηγηματογράφου, τοῦ κ. Γ. Μ. Πολιτάρχη, πὸς φανερώνει ἀξιόλογες ἀφηγηματικὲς και ψυχογραφικὲς ἱκανότητες. Οἱ τύποι του εἶναι κυρίως ἄνθρωποι τῆς χαμοζωῆς, πὸς τοὺς βαραίνει ἡ κοινωνικὴ ἀνισότητα. Ὁ συγγραφέας περιγράφει τὶς χαρὲς και τὶς λύπες τους μετὰ μὸλις συγκρατημένη ἀγανάκτηση γιὰ τὴ συγκαιρινὴ συγκρότηση τῆς κοινωνίας, πὸς δὲν τοὺς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ φτιάξουν τὴ ζωὴ τους ὄπως αὐτοὶ θὰ τὸ θέλουν κι ὄπως ἴσως ὁ βαθὺς ἄνθρωπισμὸς τοῦ κ. Πολιτάρχη θὰ τ' ἀπαιτοῦσε.

Τὸ βιβλίο εἶναι τυπωμένο μετὰ τὸ μονοτονικὸ σύστημα ἢ καλύτερα χωρὶς καθόλου τόνους και μετὰ χρησιμοποίηση μιάς κουκίδας στὴν τονισμένη συλλαβὴ τῶν πολυσύλλαβων λέξεων. Εἶναι μὸς φαίνεται καιρὸς πιά ν' ἀπαλλάξουμε τὰ νεοελληνικὰ κείμενα ἀπ' τὸν ἄσκοπο φόρτο τῆς πολυτονίας και τὸ βιβλίο τοῦ κ. Πολιτάρχη δίνει ἕνα ἄκόμα ἐπιχείρημα σιτοῦς μεταρρυθμιστῆς μετὰ τὸ ξεκούραστο διάβασμά του. Ἐχω μὸς μερικὲς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ ἀπλοποίηση πὸς ὁ συγγραφέας ἐφαρμόζει, τὴν κατάργηση δηλαδὴ τοῦ διπλοῦ συμφώνου. Νουίζω πὸς μὴ πὸς, καλὰ ἢ κακὰ ἀδιάφορο, κρατοῦμε τὴν ἱστορικὴ τῆς γλώσσας μας ὀρθογραφία, μὸς μέρδεμα μπορεῖ νὰ φέρει τὸ νὰ ἐφαρμόζουμε μὸνομερῶς ριζικὲς σ' αὐτὴν ἀλλαγές. Ἡ ὀρθογραφικὴ ἀπλοποίηση, πὸς ἡ ἀνάγκη τῆς γίνεται και κάθε μέρα πιά ἐπιτακτικὴ, μὸς μετὰ συλλογικὴ συμφωνία θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ. Ὑπάρχει κιόλας μὴ σχέση προεργασία, τὸ σχέδιο τοῦ κ. Καρβαίου, πὸς τὸ 1940 ὑποβλήθηκε στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐταιρίας Λογοτεχνῶν ἄς συγκροτηθεῖ μὴ μικτὴ κι ἀπ' τὰ δυὸ λογοτεχνικὰ σώματα ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ τὸ μελετήσῃ και νὰ τὸ τροποποιήσει ὄπου χρειάζεται, μετὰ τὴν ἀπαραίτητὴ βέβαια προϋπόθεση πὸς θὰ πειθαρχήσουμε ὄλοι. Ἐτσι θὰ πάψει τὸ μοναδικὸ στὸν κόσμο φαινόμενο νὰ ἴσχύουν ὄσα κ' οἱ νεοελληνικὲς συγγραφεῖς ὀρθογραφικὰ συστήματα, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὄσα και τὰ νεοελληνικὰ βιβλία πὸς κυκλοφοροῦν.

Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ

Γεώργου Σταμπολῆ: «Συμφωνία τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου.» (Ἀθήνα 1943) Β' ἔκδοσις.

Ὁ Γεώργιος Σταμπολῆς μετὰ τὴν Συμφωνία τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου (σὲ δευτέρη ἔκδοσις) ἐρχεται νὰ ὄργωσῃ βαθιά μετὰ τὸ ποιητικὸ του ἀλέτρι τὰ χωράφια τῆς ποίησης μετὰ σκέψεις, μετὰ νοήματα μεσῶ ἀπὸ μὴ δύναμη ἐξέχωρη πὸς θὰ τὴν βρῆ κανεὶς σ' ὄλους ἐκείνους πὸς γράφουν κατόπιν βαθιάς μελέτης και ἐργασίας γύρω ἀπ' τὸ θέμα τους. Ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα πὸς προσπαθεῖ ὁ ποιητῆς νὰ τὰ λύσῃ μετὰ τὴν ἀρνησιὰ τῶν μέχρι τώρα γνωστῶν θεωριῶν δείχνουν μὴ προσπάθεια τόσο ἀξιοπαρατήρητη και θαυμαστὴ. Τὸ θέμα του εἶναι τόσο πρωτότυπο και ἀγνωστο γιὰ τὸ πολὺ κόσμο, μὰ τόσο πολὺ ἀληθινὸ, εἶναι τὸ μεγάλο ἐρωτηματικὸ πὸς νιώθει καθένας μας γιὰτὶ νὰ κρατᾶ τόσο λίγο ἢ ζωὴ, ...

Και ὁ Σταμπολῆς προσπαθεῖ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀπάντηση μ' αὐτοὺς τοὺς στίχους:

Και πάλι θὰ ξανάρχίζα μετὰ τὸν παράχαιο τρόμο μέσα ἀπὸ τόπους γνώριμους π' ἀγάπησα και χάνω ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὰ βήματα πὸς πάτησα στὸ δρόμο χίλιες φορὲς ν' ἀναστηθῶ και χίλιες νὰ πεθάνω.

Ἡ ἐνατένιση τοῦ Γεώργου Σταμπολῆ τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου παραμένει μὴ πρωτότυπη σύλληψη πὸς δὲν θάταν διόλου τολμηρὸ ἂν σημεῖώσω πὸς κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς παλῆους και ἀπὸ τοὺς συγχρόνους δὲν μπόρεσε μετὰ τέτοια μουσικότητα, μετὰ τέτοιο αἶσθημα νὰ μᾶς δώσῃ.

Ἐτσι ὁ κ. Σταμπολῆς ὄτε στιχοῦργός, ὄτε ποιητῆς, ὄτε λογοτέχνης εἶναι μὸς. Εἶναι ὄλα αὐτὰ, ἄλλα και πῖότερο εἶναι φιλόσοφος, φιλόσοφος ὄμως πὸς δὲν μένει μακριὰ ἀπ' τὸν κόσμο και τὴ ζωὴ κλεισμένος στὸν πύργο του, ἄλλα φιλόσοφος πὸς ἀγγίζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ πὸς σκόβει στὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία και μετὰ τοὺς στίχους του ὄμνει τὴ ζωὴ, πὸς γι' αὐτὸν εἶναι τὸ πᾶν μέσα σιτοῦς κόσμος τοῦ χᾶους και τῆς συντριβῆς, τῆς ὄλικῆς και τῆς ἠθικῆς...

Κι' ἔτσι ὁ Γεώργιος Σταμπολῆς ξεκινῶντας μετὰ τὴν θέλησι νὰ ὄμνησῃ τὴ ζωὴ χαιρετίζει τὴ μελλοντικὴ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ νικήσῃ τὸ θάνατο, και δείχνει ὄλη τὴ λατρεία στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, τὴ δυνατὴ, τὴ χαροδαμάστρα.

Ἔω σεις, ὄπέρτατοι ὄδηγοί, ψυχῆς γαροδαμάστρες] πνεῦμα και φῶς και δύναμη κι' ὄπομονὴ γεμάτες, ὄ διάνοιες ἀσύγκριτες, γλυκειές κι' ὄνειροπλάστρες Εἴσαστε οἱ μὸς ἀληθινοὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐδῶ προσιτάτες!

Βέβαια ὁ κ. Σταμπολῆς μετὰ κάποια πικρία παραδέχεται στὸ πρόλογό του πὸς «μερικὸς περισπούδαστος κριτικὸς μποροῦσε ν' ἀπαξιώσῃ και πάλι ἀπὸ τὴν προσοχὴ και τὸ ἐνδιαφέρον τους ἕνα ἔργο ἔλληνικὸ γραμμένο μετὰ εὐλικρίνεια και ἀνθρώπινο πόνο». Ἄς μένει ἡσυχος ὁ κ. Σταμπολῆς «μερικὸς κριτικὸς» μπορεῖ, ἄλλα ὄχι βέβαια κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ἀντιθετὰ μάλιστα ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος θὰ χαιρετίζῃ μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σταμπολῆ, και αὐτὸς ὁ κουρασμένος ὄδοιπρός, στὴ σκότεινὴ λεωφόρο τῆς ζωῆς θὰ δῆ αὐτὸ τὸ βιβλίο σάν κάτι πῖότερο, ἀπὸ ξεκούρασμα σάν τὸ μακρινὸ φῶς πὸς γλυκαίνει και εὐφραίνει τὴν πνευμένη του ψυχὴ.

ΝΙΚ. ΝΙΚΗΤΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Οἱ παραστάσεις τοῦ Δεκεμβρίου

Θέατρο Ἀλλικῆς (Μουσοῦρης—Ἀράνη) : Ἀλ. Λιδωρίκη, «Ἡ κυρία χωρὶς καμέλιες» Δημ. Ἰωαννινοπούλου, «Μέρες πὸς ζοῦμε». — Θέατρο Ἀργυροπούλου: Γρ. Ξενοπούλου, «Δέν εἴμ' ἐγὼ» Γιόχαν Μποκάου, «Ὁ ὄπάλληλος ἐκδικεῖται» Γκρέγκορ Σμιθ, «Δὸν Ζουάν χωρὶς νὰ θέλει». — Θέατρο Βρετανία (Κατερίνα Ἀνδρεάδη) Ἐδουάρδο Ὁ Νήλ, «Παράξενο Ἴντερμέτζο». — Ἐθνικὸ Θέατρο, Ἐδριπίδου, «Ἐκάβη». — Θέατρο Πάνθεον (Βεάκης, Μανωλίδου, Παπᾶς, Δενδραμῆς) : Ὁσκαρ Γουάιλδ, «Ὁ σοβαρός κ. Ἐρνέστος». — Θέατρο Ρεξ (Κοτοπούλη) : Τζῶν Ἐρβιν, «Τζῶν Φέργκυσσον» Γρ. Ξενοπούλου, «Ὁ Ποπολᾶρος». — Θέατρο Τέχνης Ἐ. Κώνιγμελ, «Γιὰ ἕνα κομάτι γῆς».

Φαίνεται πὸς εἶναι μοιραῖο νὰ μὴν πετυχαῖναι

δχι μόνον οι θεατρικές διασκευές ποιητικῶν ἢ πεζῶν ἔργων ἀλλὰ κ' ἡ μεταφορά τους στὰ «καθ' ἡμᾶς ἦθη». Αὐτὸ τοῦλάχιστο διαπίστωσα ἀπ' τὴς πάμπολλες τέτοιες ἀπόπειρες ποὺ ἔχω δεῖ. Ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ προσγραφεῖ στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ κ. Λιδωρικῆ καὶ τὸ τελευταῖο του ἔργο, «Ἡ κυρία χωρὶς καμέλιες», ποὺ μ' αὐτὸ κλείνει—δπως δηλώνει μ' ἕνα του σημεῖωμα στὸ πρόγραμμα—τὴν πρώτη του θεατρικὴ περίοδο, ποὺ σ' αὐτὴ σημεῖωσε μερικὲς ἐπιτυχίες καὶ καμιά οἰκτρὴ ἀποτυχία. Κι αὐτὸ γιὰ τὸ κ. Λιδωρικῆς ἐρεῖ καλὰ τὴν τεχνικὴ τῆς ράμπας. Ὅλα του τὰ ἔργα εἶναι προπαντὸς καλοχτισμένα, ἡ σκηνικὴ τους δράση σφιχτοδεμένη καὶ γοργή, ὁ διάλογός τους ἔξυπνος καὶ πολιτισμένος—μπορεῖ καμμιὰ φορά νὰ ξεπέσει στὴν ἀσημαντολογία μὰ ποτὲς δὲν παύει νὰ ἔναι πολιτισμένη—ἡ γλώσσα του θεατρικῆ, τόσο θεατρικῆ ποὺ καμμιὰ φορά καὶ λογοτεχνικοὺς συμβιβασμοὺς γιὰ χάρη τῆς θεατρικότητος δέχεται ὁ συγγραφέας νὰ κάνει.

Τὴς ἴδιες ἀρετὲς παρουσιάζει κ' ἡ «Κυρία χωρὶς καμέλιες». Ἐνα ἔργακι καλοχτισμένο, μὲ ζωερὴ θεατρικὴ δράση, μὲ μερικὲς δραματικὲς σκηνές, μὲ σπινθηροβόλο καὶ γενικὰ καλογραμμένο διάλογο, ποὺ γι' αὐτὰ του τὰ προσόντα ἄρεσε πολλὴ στὸ κοινὸ τῆς πλατείας. Κι ὁ κόσμος ποὺ τρέχει στὶς πρώτες, δὲν πολυσκοτίζεται ἀν τὸ ἔργο παρουσιάζει τύπους συμβατικούς, ποὺ δρῶν καὶ μιλῶν σύμφωνα μὲ τοὺς περιορισμοὺς ποὺ τοὺς βάζει ὁ συγγραφέας, γιὰ νὰ δώσουν τὴν προκαθορισμένη λύση στὸ μῦθο ποὺ ἔπλασε ἡ φαντασία του, ἔστω κι ἂν αὐτὸς ὁ μῦθος παρουσιάζει λίγες ἢ πολλὲς ἀπιθανότητες, ἔστω κι ἂν δὲν καταφέρνει νὰ πείσει ἀπόλυτα, πὼς ἔτσι κι ἄλλοι κάπως διαφορετικὰ πρέπει νὰ ξετυλιχτοῦν καὶ νὰ τελειώσουν τὰ «ἐπὶ σκηνῆς δρώμενα». Ἀρκιέται νὰ διασκεδάσει μὲ τὸν ἔξυπνο διάλογο καὶ νὰ συγκινηθεῖ στὶς δραματικὲς σκηνές, ἔστω κι ἂν αὐτὲς δὲν πηγάζουν ἀπὸ συγκρούσεις βαθύτερης ψυχολογικῆς ἀναγκαιότητος.

Τὸ ἔργο ἐρμηνεύτηκε ἱκανοποιητικὰ ἀπ' ὄλους σχεδὸν τοὺς ἡθοποιούς τοῦ θιάσου Μουσούρη—Ἀρώνη.

Τὴν «Κυρία χωρὶς καμέλιες» διαδέχτηκαν στὶς τελευταῖες τοῦ Δεκεμβρίου μέρες τὸ καινούριο θεατρικὸ ἔργο τοῦ κ. Δημ. Ἰωαννινοπούλου: «Μέρες ποὺ ζοῦμε». Πρόκειται γιὰ ἕνα «σκίτσον» τῆς συγκαιρινῆς ζωῆς, ποὺ θέλει ν' ἀποδείξει ὅτι πάντα μεγάλη παραμένει ἡ ἀπόσταση ποὺ χωρίζει τὴς κοινωνικὲς μας τάξεις, παρ' ὅλο τὸ ἀνακάτεμα ποὺ τοὺς ἔφερα ἡ δύσκολη πολεμικὴ περίοδος ποὺ περνᾶμε. Μὰ ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα δὲν ξεπερνᾷ στὸ ἀποτέλεσμα τῆς τὸ συμβατικὸ τοῦ ἑλαφροῦ ἔργου, μὲ τὴς δύο παραγεμισμένους καὶ χαλαρὲς πρώτες πράξεις καὶ τὴν πρὸ σφιχτοδεμένη καὶ γοργὴ τρίτη πράξη, ὅπου διαλύεται ἡ παρεξήγηση, ποὺ σ' αὐτὴν ὁ μῦθος στήριζεται, καὶ ξυπνᾷ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ γιὰ τὸ «χάπιυ ἔντ», ποὺ ἀνυπόμονα πιά τὸ περιμένει. Τὸ ἔργο βέβαια δὲν προκαλεῖ καμμιαν ἀνάταση, δὲ μεταδίνει κανένα μῆνυμα, εἶναι ὥστόσο ἕνα εὐχάριστο σκηνικὸ κομμάτι μὲ τὸν ἀρκετὰ ἔξυπνο καὶ πολιτισμένο του διάλογο, ποὺ συντελεῖ κάπως στὴ δημιουργία κάποιας ἀτμόσφαιρας κερτιοῦ μέσα στὴ βασανιστικὴ καθημερινὴ πραγματικότητα. Ὅστε προβλέπεται μακρὰ σειρά παραστάσεων, ποὺ ἂν δὲν εἶναι τὸ ἄπαντο, εἶναι, φαντάζομαι, πάρα πάνω ἀπὸ κάτι γιὰ τὸ συγγραφέα καὶ γιὰ τὸ θίασο Μουσούρη—Ἀρώνη, ποὺ, εἰδικευμένοι πιά στὰ ἔργακια, ἀνέβασε πολλὴ φροντισμένα καὶ τὴς «Μέρες ποὺ ζοῦμε».

Ὁ θίασος Ἀργυροπούλου, μὲ καλλιτεχνικὸ διευθυντὴ καὶ σκηνοθέτη τὸν κ. Κωστὴ Μπαστιᾶ, ὕστερα ἀπὸ τ' ἀποτυχημένο παρουσίασμα τοῦ ἱψενικοῦ «Ἐχθροῦ τοῦ λαοῦ» ἀπόφασισε νὰ προσαρμοστεῖ

μὲ τὴς δυνατότητές του. Ἔτσι γιὰ δεύτερο ἔργο μᾶς ἔδωσε τὸ «Δὲν εἰμ' ἐγὼ» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου, ποὺ πρωτοπαίχτηκε τὸ 1915 ἀπ' τὸν ἀξέχαστο Πλέσσα στὸ «Ἀθηναῖον» καὶ ξανανέβηκε ἄπειρες ὥς τὰ τώρα φορὲς σ' ὄλα σχεδὸν τ' ἀθηναϊκὰ θεάτρα. Εἶναι μιά χαριτωμένη φάρσα μὲ τέλεια σκηνικὴ διαάρθρωση καὶ μ' ἐξυπνότατο διάλογο. Εἶναι ἴσως ἀπ' τὴς ἐλάχιστες ἑλληνικὲς φάρσες ποὺ δὲν τοὺς βρῶ σκεῖς ψεγάδι, ἂν βέβαια τὰ πάρεις γιὰ ἔργα τοῦ εἴδους τους. Καὶ πολὺ φυσικὰ ὁ κόσμος τῆς πρώτης γέλασε μὲ τὴν καρδιά του γιὰ τὰ παθήματα τοῦ ἀφηρημένου καθηγητῆ τῶν μαθηματικῶν Πέτρου Παπατέρου καὶ πολὺ δίκαια χειροκρότησε θερμὰ τὸν πρωτοπόρο καὶ δημιουργὸ τοῦ σύγχρονου νεοελληνικοῦ θεάτρου κ. Γρ. Ξενοπούλου.

Ὁ θίασος μετὰ τὸ «Δὲν εἰμ' ἐγὼ» ἀνέβασε τὴν οὐγγαρέζικη κωμῶδια «Ὁ ὑπάλληλος ἐκδικεῖται» τοῦ Γιόχαν Μποκάου, ποὺ ἂν δὲν ἔχει ὄλες, ὅσες τὸ πρόγραμμα μᾶς ἀραδιάζει, ἀρετὲς, εἶναι ὥστόσο μιά καλοχτισμένη κωμῶδια μὲ ἀρκετὰ ἀνάγλυφο τὸ κωμικὸ στοιχεῖο, ποὺ ξεπηδαῖ πτότερο ἀπ' τὸ χαρακτηριστὰ τῶν προσώπων τῆς καὶ λιγότερο ἀπ' τὴν σκηνικὴ τῆς δράσης. Μὰ ὕστερα ἀπὸ δυὸ πάνω κάτω βδομάδες «Ὁ ὑπάλληλος ἐκδικεῖται» παραχώρησε τὴ θέση του σὲ μιά χοντροκομμένη καὶ ἀνάγια περισοτέρου λόγου φάρσα, τὸν «Δὸν Ζουάν χωρὶς νὰ θέλει» τοῦ Γκρέγκορ Σμίθ, ποὺ συνεχίζει ἀδιάσπαστα τὴ θεατρικὴ παράδοση τοῦ θιάσου Ἀργυροπούλου, χωρὶς καμμιὰ φανερὴ πιά καλλιτεχνικὴ ἢ σκηνοθετικὴ ἐπέμβαση τοῦ κ. Κ. Μπαστιᾶ, ἐκτὸς ἀπὸ κάποια πολὺ δελεῖ ἐμφάνιση στὴν πρώτη τοῦ προγράμματος σελίδα.

Ὁ Εὐγένιος Ὁ' Νήλ μπορεῖ δίκαια νὰ θεωρηθεῖ ὡς κλασικὸς τοῦ συγκαιρινοῦ θεάτρου μὲ τὰ ἔργα του, ποὺ παίζονται σ' ὄλες τὴς μεγάλες θεατρικὲς σκηνές τοῦ κόσμου, βραβευμένα μὲ τὰ σημαντικότερα λογοτεχνικὰ καὶ θεατρικὰ διεθνῆ βραβεία. Στὸ «Παράξενο Ἰντερμέτζο» δειχτήκε καὶ μεγάλως ἀναμορφωτῆς, σπάζοντας τὴ ρεαλιστικὴ γραμμὴ ποὺ χάραζε τὸ ἱψενικὸ θέατρο καὶ παρουσιάζοντας τὰ πρόσωπά του ὄχι ὅπως ἐπιφανειακὰ φαίνονται, σὰ ζωγραφικὰ σχήματα, μὰ ὅπως στὸ βάθος τους εἶναι μ' ὄλες τὴς ἀντιθέσεις τοῦ ψυχικοῦ τους κόσμου, σὺν πλαστικοὶ δηλ. ὄγκοι. Ἔτσι ξανάφερε στὴ σκηνὴ τὸ μονόλογο, ὄχι πιά μὲ τὴν παλιὰ του κουραστικὴ καὶ φλύαρη μορφή, ποὺ χρησίμευε γιὰ παραγέμισμα τῆς θεατρικῆς δράσης μὲ τὴν ἐξιστόρηση γεγονότων ποὺ δὲν ξετυλιχτήκαν στὴ σκηνή, μὰ σὺν ἀποκάλυψη τῶν μυστικῶν σκέψεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ οἱ κοινωνικοὶ συμβατισμοὶ δὲν τοὺς ἀφίουν νὰ τὴς ἐκδηλώσουν φανερά. Ἔτσι ὁ μονόλογος κάνει ὅ,τι καὶ ὁ συγγραφέας στὴν πρόζα, ποὺ κομματίζει τὴ δράση γιὰ ν' ἀναλύσει τὴς ψυχολογικὲς συγκρούσεις καὶ τὴς συναισθηματικὲς καταστάσεις τῶν ἡρώων του. Δυστυχῶς δὲν ἔχω στὴ διάθεσή μου ἀρκετὸ χῶρο γιὰ νὰ κάνω—ὅπως θὰ τὸ θελοῦ πολλοὶ—μῖαν πλατεῖα ἀνάλυση τοῦ ἔργου, ποὺ εἶναι—ὅπως λέει καὶ τὸ προλογικὸ σημεῖωμα τοῦ μεταφραστῆ κ. Στ. Σπηλιωτόπουλου—«σύνολο δραμάτων μέσα σ' ἕνα δράμα, ἄθροισμα ἀπὸ πολλὲς ζωὲς μέσα σὲ λίγες πράξεις, διαδρομὴ δλάκερης γενιᾶς μέσα σὲ λίγες ὥρες» καὶ νὰ φανερώσω τ' ἀνθρώπινα βαθεῖα ψυχολογικά του στοιχεῖα Ἐλπίζω νὰ βρῶ τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ πραγματοποιήσω σύντομα σὲ μιά ἐξέχωρη ἀπ' τ' ἄρθρο μου τοῦτο μελέτη.

Γιὰ τ' ἀνέβασμα μόνον ἔπαινοι ἀξίζουν στὸ σκηνοθέτη κ. Γιαννοῦλη Σαραντίδη, ποὺ μόχθησε νὰ μᾶς παρουσιάσει μῖαν παράσταση στὸ πρεπούμενο ὕψος της. Δὲ βαραίνουν οἱ διαφορῶνες γιὰ σκηνοθετικὲς κ' ὑποκριτικὲς λεπτομέρειες, ὅταν τὸ σύνολο εἶναι ἀξιοπρόσεχτο, ὅταν ὄλοι οἱ ἡθοποιοὶ βρισκόν,

τοῦσαν ἀπὸ λίγο ὥς πολὺ στὴ θέση τους.

Μιά παράσταση ἀρχαίου δράματος φέρνει πάντα στὴ μέση σκηνοθετικὰ προβλήματα, ποὺ, παρ' ὅσα κι' ἂν γι' αὐτὰ γράφησαν, μὲνουν ἀκόμα μπερδεμένα κι' ἀλυτα. Ἔνα ἀπ' αὐτὰ, τὸ κυριότερο, εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ χοροῦ. Πάνω σ' αὐτὸ πολλὲς προσπάθειες ἔγιναν, πολλὲς λύσεις δοκιμάστηκαν, μὰ καμιά δὲν τακτοποίησε ὀριστικὰ τὸ ζήτημα. Νομίζω πὼς καλύτερη ἀπ' ὄλες εἶναι ἡ λύση τοῦ sprechchor, μὲ τὴν προϋπόθεση βέβαια νὰ μὴν εἶναι τόσο ἀχρωμω καὶ τόσο ἀτονο τὸ συλλάβισμα, ὅπως ἔγινε μὲ τ' ἀνέβασμα τῆς «Ἐκάβης» ἀπ' τὸν κ. Σ. Καραντινὸ στὸ Ἔθνικόν. Μὰ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ μοναδική μου ἐπιφύλαξη ἀπ' τὴν ἐργασία τοῦ σκηνοθέτη. Ὁ ἴδιος δὴλωσε σὲ μιά προεισαγωγικὴ του ὁμιλία, πὼς θέλησε νὰ τονίσει τὸ ποιητικὸ στοιχεῖο τοῦ λόγου, ξεχωρίζοντας μεταξὺ τους τὰ διαφορετικὰ μορφικὰ τοῦ ἔργου στοιχεῖα. Σωστὴ ἀπόψη, ποὺ δὲ βρῶ σκω ὡς τόσο καὶ πολὺ νὰ πραγματοποιήθηκε, μὰ μὴν ὀρεαλιστικὰ—ἀπὸ παρανόηση—δοσμένος προλογικὸς μονόλογος συντροφεύονταν μὲ τὸν ποιητικὸ ἀποδομένο θρηνο τῆς Ἐκάβης καὶ τῆς Πολυξένης, καὶ τοῦτος πάλι μὲ τὸ φοβερὰ ρεαλιστικὸ—σχεδὸν γκρανγκινδολικό—παρουσίασμα τῶν σκοτωμένων παιδιῶν τοῦ Πολυμήστορα, τῶν ματωμένων τοῦ τελευταίου χεριῶν καὶ τῆς ἀποκάλυψης τῆς περούκας τοῦ πινυμένου Πολυδώρου. Παρ' ὄλα αὐτὰ, καὶ κάμποσα ἄλλα λιγότερο σημαντικὰ, τὸ ἐξαιρετικὸ παίξιμο τῆς κ. Παπαδάκη κ' ἡ φιλότιμη κ' ἐπαινετὴ προσπάθεια τῶν ἄλλων ἡθοποιῶν μετὰ ὅσοι σιτοὺς θεατῆς δλάκερο τὸ τραγικὸ μεγαλεῖο τοῦ ποιητικοῦ ἀριστουργήματος τοῦ Εὐριπίδη.

Πολὺς λόγος, σκάνδαλο καὶ καυγάς σχεδὸν, ἔγινε γιὰ τὴν ἀξία τῆς κωμῶδιας «Ὁ σοβαρὸς κ. Ἐρνέστος»—ἢ «Μπέμπερ» ὅπως ἄλλοι τὴ λένε—τοῦ Ὁσκαρ Γουάιλδ. Βρῶσκω πὼς κ' αἱ δυὸ ποὺ ὀπιστηρήτηκαν ἀπόψεις ἔχουν ἄδικο μαζὶ καὶ δίκαιο. Γιατὶ μήτε ἀριστοῦργημα εἶναι, μήτε—καὶ πολὺ λιγότερο—ἀξίζει μόνο γιὰ πέταμα Ὁ συγγραφέας βαρυστημένος ἴσως ἀπ' τὸ λιβανωτὸ ποὺ κείνα τὰ χρόνια ἀπὸ παντοῦ γιὰ ὅσα ἔγραφε κ' ἔλεγε τοῦ προσφερόταν, σκάρωσε ἕνα σκηνικὸ παίγνιδι, ὅπου βάλθηκε μὲ κάθε τρόπο νὰ καταπλήξει τὸ σῶμα μὲ τὴς ἐξυπνότατες, ἀληθινὰ, παραδοξολογίες του. Καὶ τὸ πέτυχε στὴν ἐντέλεια. Εἶναι τόσο ἔξυπνα κ' ἀναπάντεχα τὰ ὅσα μέσα σὲ δυὸ ὥρες ἀκούς, ὥστε δὲ σοὺ ἔναι καθόλου βολετὸ νὰ προσέξεις τὸ συμβατικὸ καμψὰ ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ νὰ κεντιστεῖ ἡ κωμῶδια τοῦ Γουάιλδ, ποὺ ἀξίζει πραγματικὰ νὰ τὴν δεῖ τὸ φῶς τῆς ἑλληνικῆς ράμπας μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' ἀποτελέσει ἀντικείμενο μελέτης ἀπὸ κάποιους θεατρικοὺς μας συγγραφεῖς.

Τὸ ἔργο, μὲ σκηνοθεσία τοῦ κ. Μουζενίδη ἀνεβάστηκε μὲ κάθε ἐπιμέλεια ἀπ' τὸν ἐκλεκτὸ θίασο τοῦ Πανθέου. Εἶναι βέβαια δύσκολο ν' ἀποδοθεῖ στὸν τόπο μας ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας, μὰ τοῦλάχιστο οἱ πρωταγωνιστὲς, καὶ προπαντὸς ὁ κ. Δενδραμῆς, κρητήθηκαν σὲ στάθμη παραπάνω ἀπὸ ἱκανοποιητικὴ. Μερικὲς ἐπιφυλάξεις, γιὰ λεπτομέρειες μόνο, θὰ μπορούσες νὰ ἔχεις, ὅπως λ. χ. γιὰ τὴς πολὺ θορυβῶδεις ἐκδηλώσεις τῆς κ. Α. Μηλιάδου ἢ γιὰ τὸ ὑπερβολικὸ... «κόρδωμα» τοῦ κ. Ἀλ. Σολωμοῦ, ποὺ προήλθε σίγουρα ἀπὸ παρανόησιν τῆς ἀλύγιστης στάσης τῶν ἀγγλων μαίτρ ντ' ὀτέλ.

Τὸ συγκρότημα τοῦ Ρέξ, μετὰ τὴς «Βουβὲς ἀγάπες» ἀνέβασε τὸν «Τζὼν Φέργκυσον» τοῦ Ἰρλανδοῦ συγγραφέα Τζὼν Ἐρβιν, ἕνα ἔργο μὲ ἀξιόλογα δραματικὰ στοιχεῖα, μὲ ζωηρὲς συγκρούσεις καὶ μὲ καλοσχεδιασμένους τύπους, μὰ ποὺ δὲν εἶταν φυσικὸ νὰ βρεῖ ἀνάλογη στὸν τόπο μας ἀπήχηση. Γιατὶ ὁ

κύριος χαρακτήρας του, ποὺ σ' αὐτὸν ὄλο τὸ ἔργο στηρίζεται, ὁ Τζὼν Φέργκυσον, εἶναι καθαρὰ Ἰρλανδικὸ γέννημα. Δὲν ὑπάρχουν στὸ μεσογειακὸ κλίμα μας ζωντανοὶ ἄνθρωποι μὲ τέτοια προσηλωσὴ στὴ Βίβλο, ποὺ νὰ δέχονται μὲ τόση ἀταραξία τὰ χτυπήματα τῆς μοίρας, θρημώνοντας μόνο σὺν τὸν Ἰὼβ. Καὶ μάλιστα ν' ἀποφασίζουν νὰ ξεκολλήσουν ἀπ' τὴν πολυθρόνα τους μονάχα γιὰ νὰ σώσουν—ἀπ' ὄχι καὶ πολὺ ἐνδεγόμενο κίνδυνο—τὴ ζωὴ τοῦ βιαστῆ τῆς κόρηστος καὶ σύγκαιρα τοῦδικοῦ τους ἀνελέτου ἐκβιαστῆ. Ὡστόσο, ὅταν βλέπει τὸ γιὸ του νὰ κινδυνεύει τὰ κρεμαστῆ, ἂν παραδινόταν στὶς ἀρχὲς δολογῶνας τὸ φόνου τοῦ Γουίθερω, ὁ Φέργκυσον ξεχνᾷ γιὰ μιά στιγμή καὶ Βίβλο καὶ Δέκα Ἐντολὲς κ' ἀγωνίζεται νὰ πείσει τὸ μοναχόγιό του νὰ ξεφύγει τὴ δίκαιη τιμωρία δραπετεύοντας σὲ ξένον τόπο. Μὰ μόνο γιὰ μιά στιγμή, γιὰτὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο τὰ ξαναθυμᾶται, ὁμολογώντας μὲ συντριβὴ τὴν πρόσκαιρη λιποψυχία του, καὶ ξαναθυθίζεται ὅτι διάβασμα τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἡ παράσταση σιτάθηκε ἀρκετὰ εὐπρόσμη μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν κ. Μήτσο Μυράτ, ποὺ ὕστερα ἀπὸ τῶσα χρόνια ξαναγύρισε στὸ θίασο, ὅπου τόσες καὶ τόσες δημιουργίες εἶχε διαπλάσει.

Γιὰ τρίτο χειμωνιάτικὸ ἔργο τὸ Ρέξ ἔπαιξε τὸν «Ποπολάρου» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου. Πρόκειται γιὰ μιά Ζακυνθινὴ ἡθογραφία, ποὺ ξαναζωντανεύει τὴν κοντὰ στὴν Ἐνωσὴ ἐποχὴ, ὅπου τὸ ἀρχοντολόγι τῆς Ἐπτανήσου βαστοῦσε κλειστὲς ἀκόμα τὴς ἀλόπορες τῶν παλατιῶν του γιὰ τοὺς ἀξιόους ἀντιπρόσωπους τοῦ λαοῦ. Τώρα βέβαια εἶναι πιά ξεπερασμένες τέτοιες ἀντιλήψεις καὶ τὸ ἔργο δὲν παρουσιάζει κανένα σήμερα ἰδεολογικὸ ἐνδιαφέρον, ὥστόσο δὲν παύει νὰ βλέπεται εὐχάριστα, γιὰτὶ εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ δρασερότερα καὶ τὰ πιὸ καλογραμμένα κομμάτια τοῦ βετεράνου αὐτοῦ τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου.

Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ δῶ τὸν «Ποπολάρου» νὰ παίζεται στὸ Ἔθνικὸν πρὶν λίγα χρόνια, τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς Κρατικῆς Σκηνῆς, κ' ἡ σύγκριση μὲ τ' ἀνέβασμα τοῦ Ρέξ δὲν μπορεῖ φυσικὰ νὰ ἔναι εὐνοικὴ γιὰ τὸ τελευταῖο, μὰ ποὺ στὸ Ἔθνικὸ ἔπαιξε τότες καὶ Πτρινουῦ, μιά Μανωλίδου, μιά Μιράντα, ἕνας Πάρασκουῆς. Ὡστόσο ὁ θίασος Κοτοπούλη κατάβαλε κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ἐμφανίσει ἕνα πειθαρχημένο σύνολο ποὺ ἱκανοποιῖσε στὸ μεγαλυτέρου του μέρος. Μπορῶ νὰ πῶ μάλιστα πὼς μερικὲς ἐρμηνεῖες σιτάθηκαν καλύτερες στὸ δεύτερο τοῦτο ἀνέβασμα, ὅπως λ. χ. τοῦ κ. Δ. Μυράτ, τῆς κ. Ἐλ. Χαλκούση καὶ τῆς δ. Βίλλιας Κύρου. Ἀκόμα, πὶο καλλιτεχνικὲς ἀπ' τὴς ἀντίστοιχες τοῦ Ἐθνικοῦ βρῆκα τὴς σκηνογραφίες τοῦ κ. Γ. Ἀνεμογιάννη.

Πολὺ ἀντιφατικὲς κρίσεις προκάλεσε καὶ τὸ «Γιὰ ἕνα κομᾶτι γῆς» τοῦ ἀμερικάνου Ε. Κώντγουελ, ποὺ παίχτηκε στὸ Θέατρο Τέχνης μετὰ τὸ Φέστιβαλ Ἰψεν. Πολὺ φυσικὰ, γιὰτὶ τὸ ἔργο, σὺν ἄρτιο ἔργο τέχνης, παρουσιάζει ἀπόψεις ἀντίκρου σὲ κάθε σκοπιά. Γιὰ μὲνα εἶναι ἕνα ρεαλιστικὸ, μὰ ὄχι καὶ καθαρὰ ρεαλιστικὸ, ψυχολογικὸ μῖα μικρῆς κοινωνίας ἀνθρώπων, ποὺ οἱ ἀθλιες βοιωτικὲς τους συνήκες τοὺς ξαναγύρισαν στὸν πρωτογονισμό, κάτω ἀπ' τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία τῶν κάθε λογῆς ἐνστικτῶν τους, ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ μητρικὸ καὶ φθάνοντας στὸ σεξουαλικὸ. Ὅλα αὐτὰ ὅμως δοσμένα μ' ἀδρὲς πινελιές, ἀνάγλυφα, καλλιτεχνικὰ ἀπὸ κάθε τους πλευρὰ.

Καθαρὴ δημιουργία σιτάθηκε κ' ἡ σκηνοθεσία τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Κουὺν κατάφερε νὰ κινήσει στὴ σκηνὴ δλάκερο ἕνα πλήθος ἀνθρώπων, μ' ἕναν τρόπο ὑποδειγματικὸ, χωρὶς καθόλου νὰ σημειωθεῖ μῆτε κ' ἡ παραμικρὴ παραφώνια. Κ' ἡ γραμμὴ ποὺ ἀκολούθησε δὲν εἶταν καθόλου νατουραλιστικὴ, πρᾶγμα ποὺ θὰ καταντοῖσε φοβερὰ καταθλιπτικὴ τὴν παράσταση.

Λογοτεχνικὸτάτη ἡ μετάφραση τοῦ κ. Γ. Σεβαστικόγλου καὶ ξεχωριστὰ καλαίσθητη ἡ μακέτα τοῦ κ. Γιάννη Στεφανέλλη. Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ

Φοίβου Δέλφου

«Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΣΑΠΑ»

Του κ. ΜΙΧ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ

«Ο άνθρωπος με την τσάπα, εινε ο γερο-θωμάς Βαρώνος, ο λογγίτης δουλευτής, σκυφτός από τὸ μόχθο καὶ τὸν κόπο, μὲ τὰ χέρια σκληρὰ καὶ γερὰ καὶ τὸ κορμὶ ἀλύγιστο.

Χουφτιάζει ἀκόμα τὸ ἐλλίτικο στυλιάρι, κι' ὁ Ἰβρωτὰς τρέχει ἀπὸ τὸ δασὺ τοῦ κορμὶ πολύρροος.

Τί θέλει, λοιπὸν, νὰ μᾶς παραστήσῃ ὁ ποιητής, μ' αὐτὸν τὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο τὸ γεμάτο δύναμη καὶ ζωὴ, ποῦ ζεῖ μέσα στὴ μοναξιά, ξένος ἀπὸ τὸν κόσμο. Ὁ μόνος του θησαυρὸς εἶνε τὸ χιτῆμα του, γι' αὐτὸ τὸ χιτῆμα, τὸν τρώει τῆς μαύρης ἔγνιας ὁ σάρακας. Ὅτι κι' ἀνέφτιαξε μιά μέρα θά πεθάνῃ, θά θαφτῆ μαζὺ του. Κι' ὅμως μῆτε στιγμή δὲ σταματᾷ τὴν κοπιαστικὴ του δουλειά.

Εἶναι δεμένος, ριζωμένος θάθελα νὰ πῶ, πάνω σ' αὐτὸ τὸ γῶμα ὅπως καὶ ἡ γέρικη ἑλλά. Γιὰ τίς γενιές ποῦ θάρθουνε, τί θά μείνῃ; Ὁ ἀγῶνας. Ὁ τραχιὸς κι' ἀδιάκοπος ἀγῶνας τῆς γῆς. Ὁ ἄνθρωπος μετὴν τσάπα ἔχει κάποιον συμβολισμό ἀνώτερο.

Δὲν εἶναι μονάχα ὁ ἀγῶνας τῆς γῆς, εἶναι κι' ὁ ἀγῶνας τῆς τέχνης. Ἐκεῖ παλεύει κανεὶς σκληρὸτερα, γιατί προσμένει μάταια τὸ φῶς, ἀπὸ τὸ λυχνάρι τοῦ νοῦ. Τὸ φῶς, ποῦ ποῖν ἀκόμα ἡ λιγύζωμη ζωὴ μας χαθεῖ, ἔχει κι' ὄλας οὐβύσει.

Κι' ὅμως στίβουμε τὴ σκέψη μας κάθε μέρα, σφιγγουμε τὴν καρδιά μας, καὶ μετὸ φλογισμένο μας αἶμα γράφουμε τὰ τραγούδια μας. Πόσο πικρὴ εἶναι ἡ τέχνη καμιά φορὰ καὶ πόσο δύσκολη. Ἀχάριστη ἐρωμένη. Ἀπιστο ποῦλι. Λουλούδι ποῦ μαραίνεται πρὶν τ' ἀγγίξεις. Ὁ δουλευτῆς θά πεθάνῃ μέσα στὸ ξοχικὸ του σπιτάκι. Τὸ σπιτάκι ποῦ εἶναι ζωσμένο μετ' ἀγιοκλήμα καὶ τὴν ἀμπελίνα. Τ' ὄνομα του θά μείνῃ ἀπλό, χωρὶς οὐκόσημα κι' ἱστορίες.

Ὅσοι θά βάλουνε στὴ γῆς τ' αὐτὶ τοὺς θ' ἀφου κραστοῦνε τὸ ζωντανὸ του βῆμα. Θά χαροῦνε τὰ ἔργα του. Τὰ δέντρα, τὸν καρπὸ, τὸ κρῦο νερὸ τῆς πηγῆς. Γιατὶ ὁ γεροζωμάχος μέρωσε τὸν τόπο.

Ὁ τεχνίτης τοῦ λόγου, ὅμως θά οὐβύσει μετὴν πίκρα στὰ χεῖλη. Τί κι' ἂν εἶναι μεγάλος κι' ἂν τῆς δόξας τὸ στέφανο στεφάνωσε τ' ἀσημένια του μαλλιά; Τῆς ἀνησυχίας τὰ φέδια θά δαγκώνουν πάντα τὴν καρδιά του, ἀκόμα καὶ τὴν ὥρα τὴν ἐπίσημη, τὴν στερνή. Δὲ σταματᾷωσσε ἐδῶ. Τὰ ποιήματα τοῦ Δέλφου εἶναι ὄλα καλά, ἀπλά, καθάρια σὰν τὸ κρῦσταλλο τῆς πηγῆς. Τίποτα τὸ σκοτεινὸ μέσα σ' αὐτὴ τὴν λιγοσέλιδη συλλογὴ. Βλέπεις τὸ φῶς, τὴ χαρὰ, μὰ καὶ τὴ θλίψη.

Ὁ πόνος του εἶναι ἤρεμος σὰν ψαλμός, σὰ μουσικὸς χτύπος καμπάνας. Μιλᾷει γιὰ τὸ φιλόξενο χωριό, γιὰ τὸν ἥλιο, ποῦ ροδίζει τίς κορφές τοῦ βουνοῦ, γιὰ τὰ σημαντρά ποῦ ἀντιλαθοῦνε ἀπὸ κάποιο ρημόκκλησο, γιὰ τὰ περιστέρια ποῦ θρόισαν στὸ μούχρωμα κόβοντας τὴ θλιβερὴ μοναξιά, γιὰ τ' ἀστέρια ποῦ μάδησαν σὰ ροδόφυλλα, τὰ λουλούδια ποῦ στεφάνωσαν τὴν καστανομάλλα του ἀγάπη. Τίς πασχάλιες ποῦ μοσχοβόλησαν σένα δρόμο. Τὴ Λενιώ, τὸ ποτάμι μετὴς μωρτιές.

Καὶ, τέλος, τὸν προφήτη, ποῦ θέλει ν' ἀνοίξουν τίς πόρτες διὰπλάτα γιὰ νὰ φέρει τὸ φῶς τῆς πίστες.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ λιγοσέλιδο ποιητικὸ βιβλίον δὲ θάρβης μονάχα τὸν ἀπαλόχο κι' εἰδενικὸ στίχο, μὰ τὴν τραχύτητα καὶ τὴ δύναμη, τὴν πνευματικὴ καὶ τὴ σωματικὴ ρώμη.

Ποῦ καὶ ποῦ, βρίσκεις κάτι ἀπὸ τὸ ποικιλόχρωμο θαῦμα τῆς ποίησος τοῦ Μαλακάση, ποῦ μέσα στὸς ἀνάγλυφους ἐκείνους στίχους, τοὺς γεμάτους φῶς καὶ ζωὴ, νοιώθεις πολλές φορές ν' ἀγγίζουν τὸ μεταγαλεῖο τῶν ἀρχαίων.

Μ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΑ ΝΕΑ

Ἡ διάλεξις τοῦ κ. Διον. Βογοπούλου, τμηματάρου τῆς Διευθύνσεως Τύπου καὶ Διευθυντοῦ τοῦ «Νέου Πνεύματος» ἡ ὁποία δόθηκε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὶς 16 Δεκεμβρίου π. ἔ. σὲ μιά αἴθουσα τοῦ Μεγάρου τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων καὶ μετὸ θέμα: «Γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς ἐργαζομένης γυναίκας» καὶ ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη στὸ μηνιαῖο περιοδικὸ «Νέοι Δρόμοι» ἀνατυπώθηκε τώρα σὲ ξεχωριστὸ τεύχος καὶ κυκλοφορεῖ σὲ λίγα ἀντίτυπα μετὸν ἀνωτέρω τίτλο.

Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι σὰ μίαν ἀπάντησις εἰς τὰς εἰσώθησας καὶ ἐγράφησας τὸν περασμένο χρόνον πᾶνω στὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα, ποῦ θ' ἀπασχολῆσῃ μετὰ τὸν πόλεμον σοβαρὰ τὴν Κοινωνία καὶ τὸ Κράτος.

Τυπῶνεται καὶ σὲ λίγες μέρες κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸν Ἐκδοτικὸ Ὄικον «Ἀετός» ὁ «Ἀριεὺ», ἡ ρωμαντικὴ ζωὴ τοῦ Σέλλεϋ, γραμμένη ἀπὸ τὸν Ἀντρέ Μωρουὰ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν συνεργάτη μας κ. Γ. Ι. Φουσάρα.

Τὸ Ἡμερολόγιον «Ὀρίζοντες»: Πανηγυρικὸς καὶ μετὸ ξεχωριστὰ περιεχόμενα ἐκυκλοφόρησε ἀπὸ ἡμερῶν ὁ νέος τρίτος τόμος (τοῦ 1944) τοῦ μοναδικοῦ καὶ γνωστοῦ μας «Ἑλληνικοῦ Ἡμερολογίου «Ὀρίζοντες» ποῦ ἐκδίδει τὰ τελευταῖα χρόνια τὸ «Ποσικτορεῖον Πνευματικῆς Συνεργασίας». Καὶ ἡ ἐφετεινὴ ἔκδοσις τοῦ ἡμερολογίου τούτου εἶναι μεσητὴ ἀπὸ παντὸς εἰδους περιεχόμενα (ἐπιστήμη, τέχνη, διανόησις κλπ) ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα ἡ λογονεχία ἔχει τὸν λόγον καὶ ἀντιπροσωπεύεται μετὸς πῶς ἐκφραστικὸς καὶ ξεχωριστοὺς ἐκπροσώπους τῆς.

Ὁ κ. Νώντας Παπανικολάου ἐκυκλοφόρησε τώρα τελευταῖα μιά καλοτυπωμένη ποιητικὴ του συλλογὴ ἀπὸ 64 σελίδες μετὸν τίτλο: «Παλμοί».

ὑπὸ τὸν τίτλον «Φύκια καὶ Ροδόφυκα, ἐκυκλοφόρησε τελευταῖα ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Κότς Φλερίς.

ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντιφειγίσματα» ὁ κ. Ἡλίας Κατσογιάννης ἐξέδωσε τελευταῖα μιά ἐκλεκτὴ ποιητικὴ συλλογὴ. Σχετικὴ κριτικὴ θά γράψουμε στὸ ἐρχόμενο τεύχος.

Ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸν ὄικον κ. Ἰ. Σιδέρη ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε νέα συλλογὴ ποιημάτων τοῦ κ. Γεωργίου Λογοθέτη μετὸν ὑποβλητικὸν τίτλον «Μαῖανδροί».

Ἡ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Γεωργίου Λογοθέτη, ἡ ὁποία ἔχει τιμηθῆ μετὸ ἔπαθλον Παλαμὰ τοῦ Δήμου Ἀργους, ἀποδεικνύει ἕνα καλλιεργημένο λεπτὸ πνεῦμα καὶ ἕνα ὄριμον ταλέντον.

Βαθὺ νόημα σὲ περιεκτικὸς στίχους μετὸς λεπτὴ φραστικὴ ἀπλότητα καὶ ὠραιότητα διακρίνουν τὸ βραβευθὲν ἔργον τοῦ κ. Γ. Λογοθέτη.

Τὸ ἔργον ἀντὶ προλόγου ἔχει τὴν εισηγητικὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Στεφάνου Δάφνη.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ «ΝΕΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ», δηλώνει μετὸν κατηγορηματικώτερον τρόπον ὅτι δὲν εὐθύνεται καθόλου γιὰ τίς γνώμεις καὶ τίς κρίσεις τῶν συνεργατῶν του, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐλεύθεροι, δταν βέβαια δὲ βγαίνουν ἀπ' τὰ ὅρια τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς εὐπρέπειας, νὰ τίς ἐκφράζουν χωρὶς φόβον καὶ πάθος. Ὑπεύθυνες γνώμεις τοῦ περιοδικοῦ μᾶς θά εἶναι ἐκεῖνες μόνο ποῦ θά διατυπώνονται στὰ σημειώματα τῆς 1ης καὶ 2ης σελίδας, ἢ καὶ ἄλλου, μετὴν ὑπογραφήν ἢ καὶ τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον τῶν Διευθυντῶν του.